

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા

તેજ

પદ્યમાં ગુજરાતી ભાષાંતર

મૂલ શ્લોક સહિત.

—●●●—

કિંમત રૂ. ૦૧

ॐ

श्रीमद्भगवद्गीता

तेजुं

पद्यभां गुणराति भाषांतर.

१८५४

मूल श्लोक संहिता

भाषांतर कर्ताये छपावी

प्रसिद्ध करयुं.

मोहभयपुर.

मुंषर्ध वर्तमान मुद्रायंत्र.

संवत् १८३८. सन् १८८२.

मूल ३०॥

વેદાંત મહિમા.

અનુષ્ટુપ.

॥ તાવદ્ગર્જાતિ શાસ્ત્રાણિ જંબુકાવિપિને યથા ॥

॥ નગર્જાતિ મહાશક્તિ ર્યાવદ્વેદાંત કેસરી ॥ ૧ ॥

અર્થ (કુહો.)

અર્થે વેદાંત ગળે નહીં, જ્યાંસુધિ એ ૧ ખુલ્લુપાળ,
મળે ત્યાંસુધિ શાસ્ત્ર સૌ, વનમાં જેમ શિયાળ. ૧.

ૐ

પ્રસ્તાવના.

ઉપજાતિ.

ઐશ્વર્ય આદી ૫૩ ગૂણુવાળા, વદાય જે નામધિ તે સુવાળા,
વિદ્યાયુરૂ મૂળ અલી સુખાણુ, તેને નમી આ વડુછુ જ વાણુ. ૧

આપણા આર્ય ધર્મ અતી, પ્રાચીન છે, તેનું અર્થ સ્વ-
રૂપ વેદમાંથી માલમ પડે છે. સૂત્ર, સ્મૃતિ તથા પુરાણુ. એ
સર્વ અંથો વેદને પ્રમાણુ ગણે છે, તે ઉપરથી જણાવે છે કે વેદ
સર્વનું મૂલ છે. એ વેદ અને તે પછી લખાવલા પુસ્તકોને
આપણા આર્ય પૂર્વજોયે વિદ્યાના અદાર પ્રસ્થાનમાં સમા-
વ્યા છે, તેમના નામ-રૂઢ, યજુ, સામ અને અથર્વ, એ
ચાર વેદ, શીક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણુ, નિરૂક્ત, છંદ અને જ્યો-
તિષ, એ છ વેદના અંગ, આયુર્વેદ, ધનુર્વેદ. ગાંધર્વવેદ તથા
અર્થવેદ એ ચાર ઉપવેદ, અને ધર્મશાસ્ત્ર, ન્યાય, મીમાંસા
અને ઇતિહાસ પુરાણુ, એ ચાર વેદના ઉપાંગ મલી વિદ્યાના
અદાર સ્થાન કહેવાય છે; જેમાં આપણા આર્યોની મુખ્ય વિદ્યા
આવી જાય છે. તેમાં મંત્ર અને બ્રાહ્મણુ મલી વેદ કહેવાય
છે, ગાયત્ર્યાદિ છંદોરૂપ રુચ્યાઓ મંત્ર કહેવાય છે. યજુ
કરવાની વિધિ, તેની પ્રશંસા અને તે બંનેથી વિજક્ષણુ વા-
ક્યો જેમાં છે, તે બ્રાહ્મણુ કહેવાય છે. ચારે વેદના સંહિતા
એટલે મંત્ર ભાગમાં ઘણુ કરી વિગટ સ્વરૂપ છંદની તથા તેના
અંગભૂત પૃથ્વી, જલ, તેજ, વાયુ, અને આકાશ, એ પાંચ

મહાભૂતોની નિત્યપદ્ધતિ દ્વારા કામ્ય ઉપાસના કહેલી છે. જેમાં યુદ્ધમાં શુભ્ધાને જીતવા, શરીર દૃઢ થવા, સો વર્ષ જીવવા, ધન મંપતિ મેલવવા, જીતેન્દ્રિય રહેવા તથા પોતાને ત્યાં શૂરાર પ્રજા ઉપજાવવા માટે પૌઠ સ્તુતિ કરેલ છે; અને ઇન્દ્ર તથા પંચભૂતોનો મહિમા વર્ણવેલ છે. જે વાર્તાવિક જોતાં યથાર્થ લાગે છે, કારણ સૃષ્ટિમાં સર્વ પ્રાણીના દેહ ઇન્દ્રના અંગમૂત પંચમહાભૂતોથી બનેલા છે, ને તેમના જીવાના ઇન્દ્રથી થાંલા છે. પંચમહાભૂતોમાંથી એકનો પણ જો કોઈ થાય નો સૃષ્ટિમાંનો કોઈપણ પ્રાણી જીવી શકે નહીં. માટે વેદમાં કહેલ ઉપાસના માર્ગ નિત્યપદ્ધતિ દ્વારા સર્વ મનુષ્યે આચરવા યોગ્ય છે.

રગ્વેદનો ઐતરેય, કૃષ્ણયજુર્વેદનો તૈત્તિરીય, શુક્લયજુર્વેદનો શતપથ, સાંમવેદના આદિમાંનો મુખ્ય તાંડય તથા અથર્વવેદનો ગોપથ બ્રાહ્મણ કહેવાય છે; જેમાં યજ્ઞાદિ કરવાની વિધિ, તેના સ્તોત્ર અને ડ્યાંક ડ્યાંક નીતિ તથા ઇતિહાસાદિ ઉપર વાક્યો છે. બ્રાહ્મણ ગ્રંથોના અંતર્ગત આરણ્યક અને આરણ્યકની અંતર્ગત ઉપનિષદ છે. રગ્વેદના ઐતરેયારણ્યકમાં ઐતરેય ઉપનિષદ છે, ખીજા કૌષિતક્યાદિ નવ છે પણ સર્વમાં ઐતરેય અને કૌષિતકી મુખ્ય છે. કૃષ્ણયજુર્વેદના તૈત્તિરીયારણ્યકમાં તૈત્તિરીય ઉપનિષદ છે, ખીજા કલ્વલ્યાદિ એકનીશ છે, પણ તે બધામાં તૈત્તિરીય, કલ્વલ્યાદિ અને મૈત્રાચરણ મુખ્ય છે. શુક્લયજુર્વેદનો બૃહદારણ્યક ઉપનિષદજ છે, ને ખીજા ઇશાવાસ્યાદિ અદાર છે, પણ તે સર્વમાં બૃહદારણ્યક અને ઇશાવાસ્ય મુખ્ય છે. સાંમવેદનો છંદોગ્ય ઉપનિષદજ છે, ને ખીજા કેનાદિ પંદર છે, પણ એ બધામાં છંદો-

દાગ્ય તથા કેન. મુખ્યછે. અર્થવેદના બધાં મળી એકનીય ઉપનિષદ્ છે, જેમાં પ્રમ, મુંડક, માંડુક્ય તથા નૃસિંહતાપની મુખ્યછે. એ આરે વેદના ઉપર કહેલા આરણ્યક તથા મુખ્ય ઉપનિષદોમાં ઘણું કરીને જીવ, ઇશ્વર તથા જગત્ સંબંધી ધણાજ ઉત્તમ વિચારોછે; સંહિતા ભાગમાં પણ ક્યાંય ક્યાંય એ સંબંધી શ્રુતિયોછે. જે સર્વે સમજવાથી અત્યંત દુઃખનિ નિવૃત્તિ અને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ માત્ર થાયછે, માટે તે સર્વ મનુષ્યે સમજવા યોગ્ય છે.

વેદના અંગોમાંના, પાણિનિઆદિ ઋષિયોયે રચેલ શીક્ષામાં વેદના સ્વર તથા વર્ણના શુદ્ધ ઉચ્ચાર કરવાની રીત કહેલ છે; અનેક પ્રાતિશાખ્ય ગ્રંથો પણ શીક્ષાના અંતર્ગત છે. બોધાયન, આપસ્તંબ તથા આશ્વલાયનાદિ ઋષિકૃત કલ્પસૂત્રોમાં વેદમાં કહેલ કર્મોના અનુષ્ઠાનની રીતિ કહેલી છે. પાણિનિ મુનિકૃત આકરણ અને તે ઉપર કાત્યાયન તથા પતંજલિયે કરેલ વાર્તિક અને ભાષ્યથી વેદના શબ્દોની શુદ્ધતાનું માન થાયછે. બીજાપણ આકરણના ગ્રંથો આકરણના અંતર્ગતછે. પારક મુનિયે રચેલ નિરૂતમાં વેદના કાંઈ પદોના અર્થ સમજાવેલછે; તેણે રચેલ નિઘંટુ તથા અમરસિંહાદિયે રચેલ કોશો પણ નિરૂતના અંતર્ગતછે. પિંગલ મુનિકૃત છંદમૂત્રથી ગાયત્ર્યાદિ છંદોની રચનાનું માન થાય છે. એ સંબંધી બીજા વૃત્તરત્નાકરોદિ ગ્રંથ પણ વેદનાં છંદરૂપ અંગમાં આવી જાય છે. જ્યોતિષ ગ્રંથોથી કાળનું માન થાયછે, જેની યજ્ઞોદિ કર્મમાં જરૂર પડેછે, જેથી તેપણ વેદનું અંગ કહેવાય છે. ખગોલનું માન પ્રતિપાદન કરનાર સૂર્ય સિદ્ધાંત, આર્યસિદ્ધાંત તથા સિદ્ધાંતશિરોમણ્યાદિ ગ્રંથો

જ્યોતિષના અંથ કહેવાયછે. તેમાં પૃથ્વી પોતાના અંગ ઉપર
 પ્રેરે, એમ આર્યસિદ્ધાંતના આરંભમાંજ કહેલું છે. પૃથ્વી
 ગોલ પિંડ અથવા કદંબપુષ્પ જેવી છે, તે આકાશમાં નિગ્રા-
 ધાર છે, તેની છાયા પડવાથી ચંદ્રગ્રહણ થાય છે અને ચંદ્ર
 આડે આઆથી સૂર્યગ્રહણ થાય છે, એમ ઉપલા સર્વ અંથો-
 માં કહેલછે. પૃથ્વીમાં આકર્ષણ શક્તિ છે, તે પદાર્થોને પોતા
 તરફ ખેંચેછે, એમ સિદ્ધાંતશિરોમણિના ગોલાખાયમાં કહે-
 લુંછે. સૂર્ય સિદ્ધાંતના રાજ્યાધિકારમાં ગ્રહો આકર્ષણથી ખેંચાય
 છે, એમ રાજ્ય લખેલુંછે. વત્તી એ અંથોમાં ચંદ્ર સૂર્યના ગ્રહણ
 શોધિ કાઢાડવાની ગણિત, ગ્રહોના વર્ષ એટલે તેમના રાશિચક્ર
 ભાગવવાના કાલ, તેમનું કદ, તે તથા નક્ષત્રો સર્વ ગોળછે, તે
 કેટલા દૂરછે, તે સર્વે સૂર્યના પ્રકાશથીજ પ્રકાશે છે, તે બધા
 લોકછે, એવા અસંખ્ય બ્રહ્માંડ આકાશમાં નિગ્રાધાર રહેલછે,
 આપણા પંદર દિવસનો ચંદ્રનો એક દિવસ, સૌર, માવન
 તથા ચાંદ્ર, એ ત્રણ પ્રકારના માન તથા ચાંદ્રમાન પ્રમાણે
 • થતી દિવસોની ઘટ પુરી કરવા માટે અધિક માસ, ભૂગોળની
 ધરી એજ મેરૂ, તેની ઉત્તર ટોચ આગલ મર્યાદા જોયો ધ્રુવ
 દેખાયછે. ત્યાંથી સૂર્ય પૂર્વમાંથી દક્ષિણમાં ને દક્ષિણમાંથી પ-
 શ્ચિમ ને પશ્ચિમમાંથી ઉત્તર અને ઉત્તરમાંથી પાંચે પૂર્વમાં
 જતો દેખાયછે. ત્યાં છ માસની રાત્રી તથા તેટલાજ વખ-
 તનો દિવસ થાયછે. દક્ષિણ ટોચ આગલ તેથી ઉલ્ટું દે-
 ખાયછે, એટલે ઉત્તરમાં છ માસની રાત્રી હોય તો ત્યાં છ
 માસનો દિવસ હોયછે, ને ઉત્તરમાં દિવસ હોય તો દક્ષિણમાં
 રાત્રી હોય છે. ત્યાંથી સૂર્ય પૂર્વમાંથી ઉત્તરમાં ને પછી પશ્ચિમ
 પછી દક્ષિણ ને પછી પાંચે પૂર્વમાં જતો દેખાય છે. ઉત્તર ધ્રુવ

દેવ અને દક્ષિણ ધ્રુવ રાક્ષસના સ્થાન કહેલા છે; ઇત્યાદિ ધણી ધણી સમજવા યોગ્ય બાબતો કહેલ છે. વલી આર વેદમાં પણ નૂર્વ સંબંધી ધણાક મંત્રોમાં, સૂર્યજ આપણી પૃથ્વી તથા આકાશમાં રહેલ ગ્રહોને આકર્ષણથી ધારણ કરી રાખ્યાં છે, તેનાથીજ વર્ષાદ તથા રુદ્રો થાય છે, તેજ સર્વ જૂતપ્રાણીનું પોષણ કરે છે તથા તેનોજ પ્રકાશ પડવાથી ગ્રહો પ્રકાશિત છે, ઇત્યાદિ જ્યોતિષને લગતી બાબતો પણ છે.

આયુર્વેદના સુશ્રુત, ચરક અને વાગભટ્ટાદિ ચિકિત્સા ગ્રંથો છે, જેમાં શરીરનું આંતરીય જ્ઞાન, દિવસ રાત્રી તથા રુદ્રુમાં કેમ વર્તવું તે વિશે, બાયામ, રોગના નિદાન, તેના રવરૂપ તથા તેમના ઉપર ઔષધિ અને શસ્ત્રના ઉપાય, ઔષધ વિગેરે પદાર્થોના ગુણદોષ તથા પચીશ વર્ષે પુરૂષ અને સ્ત્રી વર્ષે સ્ત્રી ઉમરમાં આત્મા કહેવાય છે, તેની પેઠેલાં પ્રજા થાય તો તે થોડી આયુષવાળી તથા દુર્બળ થાય છે, ઇત્યાદિ કહેલ છે. વારવાયનકૃત કામશાસ્ત્રનો પણ દૈદ્યશાસ્ત્રમાં આંતર્ભાવ છે. વિદ્યામિત્રકૃત ધનુર્વેદમાં યુદ્ધ કરવાની તથા શસ્ત્ર અસ્ત્ર મૂકવાની રીત કહેલી છે. ભરતે પ્રગટ કરેલ ગાંધર્વવેદમાં ગાયન ગાવા, નૃત્ય કરવા તથા વાદ્ય વગાડવાની રીત વિસ્તારથી નિરૂપણ કરેલી છે. સામવેદજ ગાયનમાં ગવાય છે. સંગીત રત્નાકરોદિ ગાયન સમજવાના ગ્રંથો તથા કાવ્ય નાટક અને અલંકાર શાસ્ત્ર પણ એમાં આંતર્ગત છે. અર્ધવેદમાં નીતિશાસ્ત્ર, શિલ્પ વિદ્યા, કૃષિવિદ્યા, પાકશાસ્ત્ર, ચોસકકલા, નવરત્નારીક્ષા, પશુવિદ્યા, જૂગર્ભશાસ્ત્ર, પદાર્થવિજ્ઞાન, તથા ધનપ્રાપ્તિના ઉપાય બોધક સર્વ શાસ્ત્ર આગ્રી જાય છે.

ધર્મશાસ્ત્રના બોધાયન, આપરતંબ તથા આશલાય-

નાદિ મુનિકૃત ગૃહ્યસૂત્રો, મનુ યાગ્યવલ્ક્ય આદિ લઈ વીશ સ્મૃતિ અને સાંખ્ય તથા યોગ ગ્રંથો છે. તેમાં મુખ્યત્વે કરી ગૃહ્યસૂત્રોમાં જાત કર્મથી લઈને અત્યેષ્ટિ પર્યંત સોલ સંસ્કાર તથા નિત્ય કર્મની રીતિ સૂચવેલ છે. અત્યેષ્ટિ કર્મમાં બ્રાધાયન તથા આશ્વલાયને નિયોગની રીતિ કહી છે. તેમ કૃષ્ણ યજુર્વેદના તૈત્તિરીય આગ્ન્યક્રના છઠા પ્રપાઠકમાં બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય તથા વૈશ્ય એ જણે વર્ણને માટે સ્પષ્ટ રીતે નિયોગ કહેલો છે. સ્મૃતિયોમાં સર્વથી માઠી અને ઊર્વને આદિ મનુ મુખ્ય છે, તેમાં વર્ણ, આશ્રમ, રાજ્ય તથા સ્ત્રિયોના ધર્મ, આપણા આર્યોના ઇનસાફ તથા વારસા હિરણના કાયદા વિગેરે ઘણી સમજવા યોગ્ય બાબતો છે. સાંખ્ય શાસ્ત્ર કપિલ મહામુનિકૃત છે, તેમાં વિષય નિરૂપણ, પ્રકૃતિના કાર્ય મહત્ત્વાદિ, વિષયથી વૈરાગ્ય, પાપક્ષ્ય નિર્ણય તથા પ્રકૃતિ પુરૂષના વિવેકથી પુરૂષનું અસંગજ્ઞાન કહેલ છે. યોગશાસ્ત્ર પતંજલિ મુનિ પ્રણીત છે, તેમાં ચિત્તવૃત્તિના નિરોધરૂપ સમાધિ, તેના અભ્યાસ વૈરાગ્યરૂપ સાધન તથા યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધ્યાન અને સમાધિ, એ આઠ સમાધિના અંગ, યોગ વિભૂતિ તથા યોગનું ફલ નિર્દિષ્ટાસન સિદ્ધિ કહેલ છે.

ન્યાયના ગૌતમમુનિયે રચેલ ન્યાયસૂત્ર તથા કણાદરૂપિયે રચેલ વૈશેષિક સૂત્ર છે તેમાં પદાર્થ તથા તેમના ધર્મનું વિવેચન કરી ઇશ્વરતત્વ સમજાવેલ છે.

મીમાંસાના પૂર્વ તથા ઉત્તર એવા બે ભેદ છે. પૂર્વ મીમાંસા જૈમિની મુનિકૃત છે. તેમાં વેદ કહેલ કર્મ કરવા સંબંધી વિસ્તારથી વિચાર કરેલ છે. ઉત્તર મીમાંસા બ્યાસ

મહામુનિકૃત છે, તેના ઉપર શ્રીશંકરાચાર્યે યથાર્થ ભાષ્ય કરે-
લું છે તે શાસ્ત્રિક મીમાંસા, વેદાંતસૂત્ર અથવા આસૂત્ર સૂત્ર પણ
કહેવાય છે. તેમાં સર્વ ઉપનિષદ વાંડ્યોનું અદ્વિતીય પ્રકરમાં
તાત્પર્ય છે એમ, જ્ઞાન તથા ઉપામનાના પ્રાધન્યનો વિચાર
અને જ્ઞાન ઉપામનાનું પ્રલ કહેલ છે.

ઇતિહાસ પુરાણમાં આદિકવિ વાલ્મીકિ રચિત શ્રી-
રામાયણ, વેદવ્યાસકૃત શ્રીમહાભારત તથા અઠાર પુરાણ અને
ઉપપુરાણ કહેવાય છે, પણ તે સર્વમાં શ્રીરામાયણ તથા મહા-
ભારત મુખ્ય છે. તે સર્વમાં "વર્ણાશ્રમના ધર્મ, રાજ્ય તથા
સ્ત્રીપોતા ધર્મ, આપદર્મ, ગણનાતિ, ગણઓના ઇતિહાસ
અને પ્રસંગે પ્રસંગે અનેક વિષય તથા મોક્ષ સંબંધી વિ-
ચાર જણાવેલ છે. વળી કેટલાક રૂપક અલંકાર છે, જેનું ખીજ
વેદામાંથી મળી આવે છે, ત્યાં વેદના સર્વ અંથ ઉપર ભાષ્ય
કરનાર શ્રીમાયનાચાર્યે સ્પષ્ટ રીતે સમજાવેલ છે. જે જાણ્યા
મિવાય એ રૂપક અલંકારની મતલબ બરાબર સમજાય
એમ નથી.

તે બધામાં શ્રીમહાભારત પાંચમો વેદ કહેવાય છે,
કારણ તેમાં વેદનો સર્વ અર્થ સમાવેલ છે. અને ભારતનો
સર્વ સાર સંક્ષેપથી શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતામાં કહેલ છે, જેથી
એ સર્વ શાસ્ત્રમયી કહેવાય છે. ઉપાંત વેદાંતશાસ્ત્રના
પ્રસ્થાન તણ કહેવાય છે, જેમાં ઉપનિષદ તથા વ્યાસસૂત્ર
અને જેમાં ઘણું કરી ઉપાનિષદ્વાડ્યોજ સ્ત્રોતરૂપ છે, એકું
બીજું ભગવદ્ગીતા કહેલ છે. એ જણે પ્રસ્થાન ઉપર જગદ્ગુરૂ
શ્રીશંકરાચાર્યે સુગમ રીતે યથાર્થ ભાષ્ય કરેલાં છે. એ ભગ-
વદ્ગીતારૂપ અમૃત, કૌરવ તથા પાંડવોના યુદ્ધના આરંભ વ-

ખતે, મં'અં'ધોને જોઇ અર્જુનને ઉત્પન્ન થયેલા એક ટાલવા માટે, શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માયે સર્વ ઉપનિષદ્વચ ગાયોમાંથી દોહી, તે જુદિમાન અર્જુનરૂપ વાછડાને પાણું. જે () તેને થયેલા એક ટળી ગયો, ને તેણે પુદ્ કરી રા. ય મલચું. જે ધણી કાળ ભાગવી તે બ્રહ્મણ્યી પ્રાપ્ત થયેલ આત્મજ્ઞાન વડે ભાક્ષને પામ્યો. એ શ્રીભગવદ્ગીતામાં જ્ઞાતમો સ્લોક છે, તેમાં વિશેષ કરી શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માનાજ વાચ્ય છે, 'પણ પ્રમં'ગમાં કેટલાક ધૃતરાષ્ટ્ર, સંજય તથા અર્જુનના છે. એમાં પ્રમં'ગે પ્રમં'ગે જોકે અનેક વિષયો સંક્ષેપથી સૂચવેલ છે, 'તોયપણ એનો મુખ્ય વિષય જીવ 'બ્રહ્મ'નું એક્ય છે. એ ગીતા શાસ્ત્ર ભણવાને, ભાક્ષની ઇચ્છાવાલા પુરૂષો અધિકારીછે, એમાં સં'અં'ધ 'બ્રહ્મ'નોછે, જીવ બ્રહ્મની એકતા એ વિષય છે; અને અ.પં'ત દુઃખની નિવૃત્તિ ને પરમાનંદના પ્રાપ્તિ થવી, એજ એ શાસ્ત્રનું પ્રધાન છે.

એના પહેલા અધ્યાયમાં, પુદ્ કરવા હોયલા આતતાપી જેવા અં'ધુ વર્ગને જોઇને, જોકે આતતાપીને મારવામાં દોષ નથી, તોયપણ દયા ઉત્પન્ન થવાથી, "તેને મારીને રાજ્ય મેલવવામાં સુખ નથી થવાનું ઉલ્ટું દુઃખ થશે," એમ માની, અર્જુન શોકસંતાપ પુક્ત થઈ શસ્ત્ર મૂકી રથમાં બેસી ગયેલ છે.

ખીજા અધ્યાયમાં શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માયે તેનું કારણ પુછ્યું, તો તેના ઉત્તરમાં અર્જુન પોતાના શોકનું કારણ બતાવી, તે ટાલવા માટે શ્રીકૃષ્ણના શરણ ગયો. તેને શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માયે આત્મા નિત્ય છે ને તેના દેહ નાશવંત છે, એમ વિરતારથી સાંખ્ય રીતે સમજાવી, સકામ કર્મની નિંદા અને નિષ્કામ કર્મની સ્તુતિ કરી, પતંજલિ મુનિ

પ્રસ્તાવના.

પ્રણીત યોગ શાસ્ત્રમાં કહેલ માનીની રિયતિ, ને તે પ્રમાણે વર્તનારને મોક્ષ કહેલ છે.

ત્રીજા અધ્યાયમાં શ્રીકૃષ્ણે માનેયિને નિયમમાં રાખી કર્મેન્દ્રિયથી વ્યાવહારિક કર્મ તથા વિગટ સ્વરૂપ ધર્મ અને તેના અંગભૂત પાંચમહાભૂતની ઉપાસનારૂપ નિયમકર્મ આચરવા, તેમાં જનકાદિ ગુણ તથા પોતાનું દૃષ્ટાંત અને નહિ આચરવાથી થતિ હાની તથા પાપ કહેને, આત્મા બુદ્ધિથી પણ પર છે એમ સમજતી, માનને પ્રતિબંધ કરનાર કામરૂપ શત્રુને જીતવા કહેલ છે.

ચોથા અધ્યાયમાં શ્રીકૃષ્ણે ગુણકર્મથી જાતી, યજ્ઞના પ્રકાર, સર્વ કર્મ યજ્ઞને અર્પણ કરી અમંગ રહેવાની સૂચના, માનની એજતા, તે મેલવવાનો ઉપાય તથા તે જાણ્યાથી જીવ-પ્રજાનું એકમ, અને સંશયવાલા મુનુષ્યના આ લોક તથા પરલોક અને બગડે છે, માટે તદ્દયમાં રહેલ સંશયને જ્ઞાનરૂપ અર્જુન છેદી, નિશ્ચય બુદ્ધિ કરીને, અમંગ રહી સર્વ વ્યાવહારિક કર્મ આચરવા કહેલ છે.

પાંચમાં અધ્યાયમાં શ્રીકૃષ્ણે પરમાત્માયે આસક્તિ રહિત થઈ કર્મ આચરવા, પ્રાણી માનમાં સમભાવ રાખવા, તે સર્વના હિતમાં તત્તર રહેવા તથા કામદોષના વેગથી રહિત થવા, અને એ પ્રમાણે આચરનાર પુરુષ સર્વ મૂત પ્રાણી-માં રહેલ પરમાત્માને જોઈને, પોતે તે રૂપ જાપા છે, એમ કહેલું છે.

છઠ્ઠા અધ્યાયમાં, ઇન્દ્રિયાદિ વશ્ય કરી આત્મા પોતે-જ પોતાનું હિત કરનાર તથા તેને વશ્ય ન કરવાથી પોતે-જ પોતાનું અહિત કરનાર છે, માટે ઇન્દ્રિયાદિ વશ્ય કરી અહાર

વિહાર વિગેરે નિયમમાં ગાખી સમાધિ કરવાની રીતિ, સમાધિ-માં અમુલ્ય ધ્વજ સુખનો અનુભવ, સર્વ પ્રાણીને પોતા સમાન ગણતા, સર્વને પોતાના આત્મામાં ને પોતાના આત્માને સર્વમાં જોવા, એમ જોનારને 'ધ્વજનું' સાક્ષાત્કાર અને કદિ યોગથી ભટ થાય તો તેને જન્માંતરમાં સિદ્ધિ કહેલ છે.

જ્ઞાનમાં અધ્યાયમાં, પાછી જ્ઞાનની ભેદતા, જડ ચૈતન્યનો વિવેક, પરમાત્માથીજ ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લય, તેની સર્વ વ્યાપકતા, સત્વ રજ અને તમોગુણથી જગતનો મોહ, માયાનું અનિર્વચનીયપણું, ચાર પ્રકારના ભક્તોમાં જ્ઞાનીની ઉત્કૃષ્ટતા, અચ્ચુત પરમાત્માને આકારવાન માનનારનું અજ્ઞાન, આત્મસ્વરૂપને માયાનું આચ્છાદન અને આત્માનું સર્વવ્યાપણું કહેલ છે.

આઠમાં અધ્યાયમાં, ઓંકારનું મહાત્મ્ય, આત્મસ્વરૂપને પામનારની પુનર્જન્મ નિવૃત્તિ, શુદ્ધ કૃષ્ણ ગતિ, તથા એને જાણનાર યોગીને મોહ પામ્યા વગર પરબ્રહ્મની પ્રાપ્તિ કહી છે.

નવમાં અધ્યાયમાં જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટતા, આત્માની વ્યાપકતા, માયાના યોગથી એક કલ્પમાં જગતની ઉત્પત્તિ સ્થિતિ અને ખીજમાં નાશ, ઇશ્વરને તેનું પરમાત્મસ્વરૂપ ન જાણીને જે મનુષ્યો આકારવાલા માને છે, તેને આસુરી જન કહી તેની નિંદા અને ઇશ્વરના પરમાત્મસ્વરૂપને યથાર્થ જાણનારને દૈવીજન કહી તેની સ્તુતિ, ઇશ્વરનું સર્વ શક્તિમાનપણું, તેનું સર્વ ભૂત પ્રાણીમાં સમાનપણું અને તેને તત્વથી જાણનાર કદિ નીચ હોય તોયપણુ તેને પરબ્રહ્મની પ્રાપ્તિ કહી છે.

દશમાં અધ્યાયમાં, જગત્ બધું હંધરરૂપજ છે, તેમાં જે જે વિશેષ પદાર્થો છે, તેનું હંધરરૂપે નિરૂપણ, અને અંતમાં પરમાત્મા પોતાના એક અંશથીજ સર્વ જગત્ બાપી રહ્યાં છે એમ કહેલું છે.

અગ્યારમાં અધ્યાયમાં શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માયે અર્જુનને જ્ઞાનદ્વારા વિગટસ્વરૂપ વિશ્વનું દર્શન કરાવ્યું અને તેની અર્જુને સર્વ ભાવથી સ્તુતિ કરી છે.

બારમાં અધ્યાયમાં નિયુર્ણુ બ્રહ્મ જાણવાને જે અશકત છે, તેને વિશ્વરૂપ ભગવાનની ભક્તિનું સરલપણું અને ભક્તના લક્ષણ કહ્યાં છે.

તેરમાં અધ્યાયમાં, જે કાંઈ વિકાર પામનાર વસ્તુ તે ક્ષેત્ર અથવા પ્રકૃતિ તથા તેને જાણનાર ક્ષેત્રજ અથવા પુરૂષ, એ બંનેનું “પ્રકૃતિથી કાર્ય ને પુરૂષ અસંગ” એ પ્રકારનું વિવેચન, અને તે જાણનારને મોક્ષની પ્રાપ્તિ કહી છે.

ચૌદમાં અધ્યાયમાં, સત્, રજ, અને તમે ગુણનું વિવેચન, પ્રત્યેક ગુણવાલાની ગતિ, ગુણોથીજ પ્રવૃત્તિ, આત્મા એ ત્રણથી પર છે, અને તેને જાણનારને મોક્ષ કહેલ છે.

પંદરમાં અધ્યાયમાં, સંસારરૂપ વૃક્ષનું વર્ણન, તેમાં અસંગ રહેનાર જ્ઞાનિયોને પરસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ, તે સ્વરૂપનું વર્ણન, તેને પોતાના આત્મામાં જોવું, હંધરની સર્વ વ્યાપકતા, માયા રહિત પરમાત્મસ્વરૂપ પુરૂષોત્તમનું વર્ણન અને તેને જાણનારને પરંભકત કહેલ છે.

સોલમાં અધ્યાયમાં દૈવી તથા આસુરી સંપત્તિ, દૈવીથી મોક્ષ અને આસુરીથી બંધન, દંભ આચરનાર આસુર જનને અધમગતિ અને વેદશાસ્ત્રની વિધિ છોડી હંમજા

પ્રમાણે આચરનારને માક્ષની અપ્રાપ્તિ, માટે વેદ શાસ્ત્રને પ્રમાણ ગણી તેમાં કહેલ વિધિપ્રમાણે આચરવા કહેલ છે.

સત્તરમાં અધ્યાયમાં સાત્ત્વિક, રાજસ તથા તામસ, એ ત્રણ પ્રકારના મનુષ્ય, તેમના આચરણ, દંભવ્રત કરનારની નિંદા, ત્રણ પ્રકારના આહાર તેમાં એકું ખાનારની નિંદા, ત્રણ પ્રકારના પમ, તપ, તથા ધનનું સંક્ષપ્તી નિરૂપણ અને “ઓતત્સુ” પદની યોગના કહેલ છે.

અઠારમાં અધ્યાયમાં ત્રણ પ્રકારનો ત્યાગ, આત્માનું અકર્તાપણ, ત્રણ પ્રકારના માન, તેમાં બાપક પરમાત્માને એકજ ઠેકાણે માનવા રૂપ માનની નિંદા, ત્રણ પ્રકારની બુદ્ધિ, તેમાં અધર્મને ધર્મ માનનાર બુદ્ધિની નિંદા, ત્રણ પ્રકારની ધૃતિ, ત્રણ પ્રકારનું સુખ, ચારે વર્ણના સ્વાભાવિક કર્મ, યોગીના લક્ષણ, તેને શ્રદ્ધાની પ્રાપ્તિ, જીવાત્માનું અસ્વતંત્રપણ માટે સર્વ ભાવે ઇશ્વરને શરણ થવા આમા, માનનું ગૃહસ્થપણ, તે અધિકારીનેજ કહેવા યોગ્ય, અર્જુનના માહત્તી નિવૃત્તિ, તેને થયેલો નિશ્ચય અને સંજયે ધૃતરાષ્ટ્રને જણાવેલ પોતાનો મત, કહેલ છે.

એ ત્રીસદ્ ભગવદ્ગીતાનું ભાષાંતર ગુર્જર ભાષામાં, મહર્ષિ શાંકર મંડળિયે પ્રવૃત કરેલ ભારતાર્થમાં આવી ગયેલ છે; પણ તે ગદ્યમાં હોવાથી મુખ્ય પાઠ રહી શકે નહીં, ને ગીતા મુખ્યપાઠ રાખવા યોગ્ય છે; પણ સંસ્કૃત ભાષાથી અનુભવા મનુષ્યોને મૂલ શ્લોક મુખ્યપાઠ રાખી તેનો અર્થ સમજવો કઠણ પડે છે, માટે મેં એનું પદ્યમાં ભાષાંતર કર્યું છે. તેમાં અનુષ્ટુપ શ્લોકને ડેકાણે કુહા ને મારા શ્લોકને ડેકાણે ઇંદ્રવજ્રા, ઉપેંદ્રવજ્રા તથા ઉપનિષદિ વૃત્ત

કચ્છાં છે. અનુપદને ડોકાણે કુહા કરવાનું કારણ છે, જેમ સંસ્કૃત ભાષામાં અનુપદ છંદ સાધારણ છે, તેમ મુજગતિ ભાષામાં કુહા સાધારણ છે. કવિતામાં હ્રસ્વ દીર્ઘ જેમ વાંચવામાં જોઈએ તેમજ લખ્યાં છે, ને જે ડોકાણે કાણુ શબ્દો આપ્યા છે, તેનો અર્થ તેજ પૃષ્ઠની નીચે લખેલ છે. કાંય ડોકાણે કાણુ શબ્દનો અર્થ લખેલ નહિ હોયતો સમજવું જે, તે ખીજ પ્રસંગમાં લખાઈ ગયેલ હશે. તોયપણ ગીતાશાસ્ત્ર પથાર્ય સમજવા મઠિ વેદાંત શાસ્ત્રની પ્રક્રિયા જાણવી જોઈએ. તે પ્રક્રિયાના ધણા અંથો છે, પણ સંપૂર્ણ પ્રક્રિયાનો અંથ સંસ્કૃતમાં શ્રીવિદ્યાગણ્ય સ્વામીકૃત પંચદશી અને ભાષામાં શ્રીનિશ્ણકૃત વિચાર સાગર છે; જે બનેમાંથી જો એક અંથ ગુરૂદ્વારા પથાર્ય જાણ્યો હોય, તો વેદાંતના અંથ સરલતાથી સમજી શકાય છે. વેદાના અંતભાગ હોવાથી ઉપનિષદો વેદાંત કહેવાય છે. તે ઉપર મહામુનિ વેદ વ્યાસે રચેલ સૂત્રો વેદાંતશાસ્ત્ર કહેવાય છે. જેમાં જીવ, ઈશ્વર, તથા જગત્ સંબંધી એવા તો ઉત્તમ વિચારો કરેલ છે કે, જેને આજના વિચારવાન પશ્ચિમના પાંડિતો પણ નમે છે, અને રસાયન શાસ્ત્રથી પણ કંઈ બાધ કરી શકતા નથી. એવું એ વેદાંત શાસ્ત્ર સર્વ આર્યોએ અવશ્ય જાણવું જોઈએ, કારણ એ આર્યોનો પરમ ધર્મ છે. એ સંબંધી લખાયેલા અંથો વેદાંતના અંથ કહેવાય છે, જે જાણવાથી સંપનો વધારો ને સદ્ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે. કેટલાક આધુનિક જનોને એવો વહેમ છે કે, વેદાંતના અંથો સમજવાથી અવહાર બગડે છે, તો તે ખોટો સમજવો, કારણ સાક્ષાત રામ, જનક તથા કુચિ-શ્રિરાદિયે જ્ઞાન મેલત્યા પછીજ રાજ્યાદિ બાવહારિક સર્વ કર્મ

કરેલાં છે, અને અર્જુને પણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવા પછીજ બુદ્ધ કર્યું છે. શિવાય અમલ ગુરૂને ધેર ભણવાનો ચાલ હતો, ત્યારે સર્વ શિષ્યો જ્ઞાન સંપાદન કર્યા પછીજ બ્યવહાર આચરતા હતા. જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાથી તો ઉદ્ધૃં ધૈર્ય વધે છે, સુખમાં બેઠેથી જવાણું નથી ને દુઃખ મહન કરી શકાય છે. સર્વ ભૂત-પ્રાણીમાં સમભાવ પ્રાપ્ત થાય છે, જેથી પરસ્પરે દ્રોહ મૂકાઈ સંપનો વધારો થાય છે. સંપર્થી બ્યાવહારિક બાબતોમાં ચાલતા તથા ભવિષ્યમાં દેખાતા વિશ્વો ટાળી શકાય છે, જેથી દેશની બ્યાવહારિક ઉભતિ અને પોતાનું તથા પોતાની પ્રજાનું કલ્યાણ થાય છે. એ પ્રમાણે જ્ઞાન તો, દેશની ઉભતિનું તથા અત્યંત દુઃખની નિવૃત્તિ અને પરમાનંદની પ્રાપ્તિપ્રમાણનું પરં સાધન છે. મોટું વહેમ છોડી આર્યોયે તે સંપાદન કરવું યોગ્ય છે. આ અંથમાં કોઈ કોઈકાણે દાવ આવે, તો સુધારી વાંચવું એજ વિનંતિ.

ભાષાંતર કર્તા.

ઇશ્વર પ્રાર્થના.

ઉપજાતિ વૃત્ત.

॥ શ્રિયાયુતાસસ્યવતીધરિત્રી, ધીશૌર્યયુક્તોસ્તુસદાર્યલોકઃ ॥

॥ પરસ્પરં વૈર વિહીનચિત્તઃ સંપ્રાર્થયે દ્યોતદનંતમીશં ॥ ૧ ॥

અર્થ (ઉપજાતિ)

ભૂમી બને આ ધન ધાન્યવાન, થાયે સદા આર્ય બળી મુખણ,
પરસ્પરં વૈર રહીત એતો, પ્રાર્થૂંછ એ ઇશ અનંતને તો. ૧.

મિત્રોના નામ તથા તેમને વિનંતિ.

ઇંદ્રવજ્રા તથા ઉપજાતિ.

રત્નો વિશે લાલ વદાય જેહ, જોડાય તેને ૫૬ લાલ, તેહ.
છપો તણો રાપ વદો કદી જો, ૫૬ો વિશે સિંહ જુઓ વદો તો. ૧
બાંધેજ જેના ઉદરેજ દામ, પુરૂષમાં ઉત્તમને, સહામ,
વદો, વળી મૂરતણો અરીજે, છેમૂજ મિત્રો પ્રિયતો અતીતે. ૨.
એ આદિ ખીજ સત ઇચ્છનાર, દેશાનતીને નિત આહનાર,
તે સર્વને હું વિનવૂંછ પ્રીતે, બંધૂતણો એય કરે સુરીતે. ૩.

અંથાપિણ (ઇંદ્રવજ્રા.)

સદર્મની શાધક મંડળીને, અર્પૂંછ ભાષાંતર આ રચીને,
એમાંયતો કારણ એક એવું, એનું અહીં નામ અખંડ રહેવું. ૧

નામસૂચના (ઉપજાતિ.)

પિતાતણુ મંગળ આદિમાંય, બંધૂતણા અન્ય તણે જણાય,
કર્તાતણુ નામ વદાય પાંચે, જો પાદના અક્ષર આદિ પાંચે. ૧
ભાષાંતર કર્ત્તા.

ભાષાંતરકર્તા કૃત.

મંગળાચરણ.

હામ સર્વ આમીજ ને, કરેછ ૧ ભાવ ૨ અભાવ,
રહિત મંગ જેનેજ તો, ૩ સિદ્ધિ જાણે માવ ૧,
દાપણુ જેનું છે અતી, માહિ રયા જન સર્વ,
દમ શમ આચરિ જેહમાં, ૨મ મૂકિ કો ગર્વ. ૨.
૪ જો પાળક ને સર્વદા, વીંટિ રયો શ્રી આપ,
દર્શન જેનું માનથી, જીવોને તો થાય. ૩.
નામરૂપ આધાર ને, રાખી મન જેમાંપ,
પયદાજ એક બને તદા, નર ને રૂપજ થાય. ૪.
પ્રણમું તે પરબ્રહ્મને, યાદ કરી મનમાંપ,
૬ ગતચય થાયે જાણિ ને, જીવો આ જગમાંપ. ૫.

—:૦:—

ઈષ્ટદેવાદિને પ્રણામ કરી પ્રતિજ્ઞા.

- ઈષ્ટદેવ શ્રીકૃષ્ણ મુજ, મૂળ પુરૂષ પણુ જેહ.
- ૭ તમનાથક, બ્યાપક બધે, સ્મરિ મનથી હું તેહ. ૧.
- વડીજ ને વિદ્યાગુરુ, બંધૂ મિત્રો સાર,
- પ્રણમી, ગુર્જર વાણિમાં, ગીતાતણુ નિરધાર, ૨.
- ૮ પદમાંજ સ્લોકાર્થ જિમ, સમાપ રૂડી રીત,
- ભાષાંતર કરે વાંચશો, રાખી મનમાં પ્રીત. ૩.

૧. ઉત્પતિ. સ્થિતિ. ૨. નાશ. ૩. જ્ઞાની. ૪. ઈદ્રિયો. ૫. જ્યાહે.
૬. ટળી મધછે મનની પીડા જેને એવા. ૭. અજ્ઞાનને તાશ કરનાર.
૮. કરિતા.

॥ ॐ तत्सत्परब्रह्मणे नमः ॥

॥ श्रीमद् भगवद्गीता ॥

॥ अथ प्रथमोऽध्यायः ॥

॥ धृतराष्ट्र उवाच ॥

धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः ।

मामकाः पांडवाश्चैव किमकुर्वत संजय ॥ १ ॥

धृतराष्ट्र ऋद्धे—

धर्मभूमि कुरुक्षेत्रमां, मज्जी युद्ध छान्दः,

संजय शुं करता हता, मुज सुत, पांडु कुमार. १.

संजय उवाच ॥

दृष्ट्वा तु पांडवानीकं व्यूढं दुर्योधनस्तदा ।

आचार्यमुपसंगम्य राजा वचनमब्रवीत् ॥ २ ॥

संजय ऋद्धे—

१. व्यूढ सैन्य पांडवतयुं, दृष्ट्वा दुर्योधन,

गुरपासे नृध ते अभि, भाष्यो राय वचन. २.

---

१. व्यूढ रथनाथे गाढवेष्टुं.

પश्यैતાં પાંડુપુત્રાણામાचार्य महतीं चमूम् ।

व्यूढां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमता ॥ ૩ ॥

શુભ્રો યુર પાંડવતણી, સેના માટી એહ,
રચેલ દ્રુપદ સુતેજ, તમ શિષ્ય અતુરછે જોહ. ૩

अत्र शूरा महेष्वासा भीमार्जुनसमा युधि ।

युयुधानो विराटश्च द्रुपदश्च महारथः ॥ ૪ ॥

એમાં શૂરા, યુધ વિશે, અર્જુન ભીમ સમાન,
મહાધનુષી, મહારથ દ્રુપદ, વિરાટને યુયુધાન. ૪.

धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्च वीर्यवान् ।

पुरुजित्कुंतिभोजश्च शैब्यश्च नरपुंगवः ॥ ૫ ॥

ધૃષ્ટકેતુ ને ચેકિતાન, બલીટ કાશીરાજ,
પુરજિત કુંતીભોજ, નર એટ શૈબ્ય મહારાજ. ૫.

युधामन्युश्च विक्रान्त उत्तमौजाश्च वीर्यवान् ।

सौमद्रो द्रौपदेयाश्च सर्व एव महारथाः ॥ ૬ ॥

યુધામન્યુઃ પરાક્રમી, ઉત્તમૌજા બળવાન,
દ્રૌપદિ સુત, અભિમન્યુ, એ સર્વ મહારથિ જાણુ, ૬.

अस्माकं तु विशिष्टा ये तान्निबोध द्विजोत्तम ।

नायका मम सैन्यस्य संज्ञार्थं तान्ब्रवीमि ते ॥ ૭ ॥

૧ દ્વિજન્મવર જાણુ તે હવે, એટ આપણા જોહ,
મુજ સેનાપતિ, આપને જણાવવા કહુ તેહ. ૭.

મવાન્મીષ્મશ્ચ કર્ણશ્ચ કૃપશ્ચ સમિતિજયઃ ।

અશ્વત્થામા વિકર્ણશ્ચ સૌમદત્તિસ્તથૈવ ચ ॥ ૮ ॥

આપ ભીષ્મ ને કર્ણ વહિ, કૃપ રણભૂતજ જેમ,
વિકર્ણ ને ભૂરિશ્રવા, અશ્વત્થામા તેમ, ૮.

અન્યે ચ બહવઃ શૂરા મદર્યે લ્યક્તજોવિતાઃ ।

નાનાશસ્ત્રપ્રહરણાઃ સર્વે યુદ્ધવિશારદાઃ ॥ ૯ ॥

ખીખ પાણુ શૂરા ધણા, મુગ્યર્થ જિવ લગનાર,
યુધ્ધમાં સર્વે કુશળ છે, ૧ વિવિધ શસ્ત્ર ધરનાર. ૯.

અપર્યાપ્તં તદસ્માકં બલં મીષ્માભિરક્ષિતમ્ ।

પર્યાપ્તં ત્વિદમેતેષાં બલં મીમાભિરક્ષિતમ્ ॥ ૧૦ ॥

પણ એ રક્ષિત ભીષ્મથી, બળ આપણુ અસમર્થ,
ભીમે રક્ષિત એમનું, આ બળ દિસે સમર્થ. ૧૦.

અયનેષુ ચ સર્વેષુ યથાભાગમવસ્થિતાઃ ।

મીષ્મમેવાભિરક્ષંતુ ભવંતઃ સર્વે એવ હિ ॥ ૧૧ ॥

માટે એ ૨. માર્ગો વિશે, વિભાગથી થે ૩ સ્થિત,
આપ બધા એગરથી, રક્ષો ભીષ્મ અમોત. ૧૧.

તસ્ય સંજનયન્દર્શ કુરુવૃદ્ધઃ પિતામહઃ ।

સિંહનાદં વિનદોચ્ચૈઃ શંખં દધ્મી પ્રતાપવાન્ ॥ ૧૨ ॥

પછિ બળિ, વૃદ્ધ પિતામહે, કરતાં તેને રાજિ,
સિંહનાદ કરિને પછી, શંખ વગાડશે ગાજિ. ૧૨.

તતઃ શંખાશ્ચ મેર્યશ્ચ પળવાનકગોમુખાઃ ।

સહસૈવાભ્યહન્યંત સ શબ્દસ્તુમુલોમવત્ ॥ ૧૩ ॥

૧ આનક, ૨ ગોમુખ, ૩ પણવને, શંખા, ૪ ભરી જહ, તરતજ વાગ્યાં તે પછી, શબ્દ થયો મહા તેહ. ૧૩.

તતઃશ્વેતૈર્હૈર્યુક્તે મહતિ સ્યંદને સ્થિતૌ ।

માધવઃ પાંડવશ્ચૈવ દિવ્યૌ શંખૌ પ્રદધ્મતુઃ ॥ ૧૪ ॥

૫ રવેત ૬ અધવાલા મહત રથમાં સ્થિત પછિ ચાર. કૃષ્ણાર્જુને બળવિયા, દિવ્ય શંખ નિરધાર. ૧૪.

પાંચજન્યં હૃષીકેશો દેવદત્તં ધનંજયઃ ।

પૌંડ્રં દધ્મૌ મહાશંખં ભીમકર્મા વૃકોદરઃ ॥ ૧૫ ॥

૭ પાંચજન્ય તો માધવે, ૮ દેવદત્ત પાર્યેજ, ૯ મહા પૌંડ્ર બળવિયો, ૧૦ ધોર કૃર્મિ ભીમેજ. ૧૫.

અનંતવિજયં રાજા કુંતીપુત્રો યુધિષ્ઠિરઃ ।

નકુલઃ સહદેવશ્ચ સુઘોષમણિપુષ્પકૌ ॥ ૧૬ ॥

કુંતીપુત્ર યુધિષ્ઠિરે, ૧૧ અનંત વીજય ચાર,

૧૨ સુઘોષ ૧૩ મણિપુષ્પક બને, ૧૪ માદ્રિસુતે નિરધાર. ૧૬.

૧, ૨, ૩, ૪, વાળાંના નામ. ૫. સપેત. ૬. ઘોડા. ૭. વિજયનો શંખ. ૮. અરજુનનો શંખ. ૯. ભીમસેનનો શંખ. ૧૦. ભયંકર. ૧૧. યુધિષ્ઠિરનો શંખ. ૧૨. નકુળનો શંખ. ૧૩. સહદેવનો શંખ. ૧૪. નકુળ સહદેવ.

કાશ્યશ્ચ પરમેષ્વાસઃ શિલ્વંડી ચ મહારથઃ ।

ધૃષ્ટદ્યુમ્નો વિરાટશ્ચ સાલ્યકિશ્વાપરાજિતઃ ॥૧૭॥

વલિ ૧ અપરાજિત સાલ્યકી, ધૃષ્ટદ્યુમ્ન, ૨ મત્સ્યેશ,
શિલ્વંડી મહારથ, મહા ધનુષી કાશિનરેશ, ૧૭.

દ્રુપદો દ્રૌપદેયાશ્ચ સર્વશઃ પૃથિવીપતે ।

સૌભદ્રશ્ચ મહાબાહુઃ શંખાન્દધ્મુઃ પૃથક્ પૃથક્ ॥૧૮॥

અભિમન્યુ મહાબાહુ વલિ, દ્રુપદ, દ્રૌપદીતંન,
સૌમે શંખ બળવિયા, શુદ્ધ શુદ્ધ રાજંન. ૧૮.

સ ઘોષો ધાર્તરાષ્ટ્રાણાં હૃદયાનિ વ્યદારયત ।

નમશ્ચ પૃથિવીં ચૈવ તુમુલો વ્યનુનાદયન્ ॥૧૯॥

ભિષાં તુળ સુતના હૃદય, મહાન શબ્દ તેજ,
૩ પ્રતિધ્વનીથી પૂરતાં, ૪ નભ પૃથ્વીને સેજ. ૧૯.

અથ વ્યવસ્થિતાન્દૃષ્ટ્વા ધાર્તરાષ્ટ્રાન્કપિધ્વજઃ ।

પ્રવૃત્તે શસ્ત્રસંપાતે ધનુરુદ્યમ્ય પાંડવઃ ॥ ૨૦ ॥

પછી ૫ કપિધ્વજ અર્જુને, ૬ વ્યવસ્થિત તુળ તંન,
જોઈ શસ્ત્ર ચાલુ થિયે, ધનુષ ઉગામિ રાજંન. ૨૦.

હૃષીકેશં તદા વાક્યમિદમાહ મહીપતે ।

૭ હૃષીકેશને તે સુમે, ક્યૂં આમ મહિપાલ,

૧. શત્રુએ નહિ છોડેલ. ૨. મત્સ્ય દેશનો રાજા વિરાટ. ૩. પડયા.
૪. આકાશ. ૫. જેની ધ્વજમાં હનુમાનનું ચિન્હ છે. ૬. યુધના ઉદયોમ
માટે ઉભેલા. ૭. કૃષ્ણ.

અર્જુન ઉવાચ ॥

સેનયોરુભયોર્મધ્યે રથં સ્થાપય મેઽચ્યુત ॥ ૨૧ ॥

અર્જુન કહેછે.

બંને સૈન્યના મધ્યમાં, રથ રાખી ગોપાલ. ૨૧.

યાવદેતાન્નિરીક્ષેઽહં યોદ્ધકામાનવસ્થિતાન્ ।

કૈમયા સહ યોદ્ધવ્યમસ્મિન્નણસમુદ્યમે ॥ ૨૨ ॥

જ્યાંલગિ જોડું એહજે, ૧ યુદ્ધેરૂઠૂ રિથત, નાથ,
મારે આ યુધને વિશે, વઢવું કેળી માથ. ૨૨.

યોત્સ્યમાનાનવેક્ષેઽહં ય એતેઽત્ર સમાગતાઃ ।

ધાતરાષ્ટ્રસ્ય દુર્વૃદ્ધેર્યુદ્ધે પ્રિયચિકીર્ષવઃ ॥ ૨૩ ॥

વલિ દુર્યોધન દુષ્ટનું, યુધમાં પ્રિય ઈછનાર,
જે આ અં આપેલછે, દેખું તે લડનાર. ૨૩.

સંજય ઉવાચ ॥

एवमुक्तो हृषीकेशो गुडाकेशेन भारत ।

સેનયોરુભયોર્મધ્યે સ્થાપયિત્વા રથોત્તમમ્ ॥ ૨૪ ॥

સંજય કહેછે.

૨ ગુડાકેશથી એ રિતે, શુભિને પુરૂષોત્તમ,

બંને સૈન્યના મધ્યમાં, રથ રાખી ઉત્તમ. ૨૪.

ભીષ્મદ્રોણપ્રમુખતઃ સર્વેષાં ચ મહીક્ષિતામ્ ।

ઉવાચ પાર્થ પશ્યૈતાન્સમવેતાન્કુરુનિતિ ॥ ૨૫ ॥

અર્જુન રાયની પામ વલિ, ભીષ્મ દ્રોણ મન્મૂખ,
બોહ્યા જો તું પાર્થ આ, મલિલ ૧કૌરવમૂખ. ૨૫.

તત્રાપશ્યત્સ્થિતાન્પાર્થઃ પિતૃનથ પિતામહાન્ ।

આચાર્યાન્માતુલાન્ભ્રાતૃન્પુત્રાન્પૌત્રાન્સર્વીંસ્તથા ॥ ૨૬ ॥

ત્યાં રિયત દીકા અર્જુને, વડીલ યુર નિરધાર,
કાકા મામા બાઇ વલિ, પૌત્ર મપ્પા સુત સાર. ૨૬.

શ્વશુરાન્સુહૃદશ્ચૈવ સેનયોરુભયોરપિ ।

તાન્સમીક્ષ્ય સ કૌંતેયઃ સર્વાન્બંધૂનવસ્થિતાન્ ॥ ૨૭ ॥

૨ શ્વશૂર ને ૩ સુહૃદોજ પણ, બને સૈન્યની માંધ,
અર્જુન બંધુને જોઇ રિયત, કુંતીસુત તે ત્યાંધ. ૨૭.

કૃપયા પરયાવેષ્ટો વિષીદન્નિદમબ્રવીત્ ।

પરં દયાધી યુગત થઇ વશો શાશ્વતાં ઐમ,

અર્જુન ઉવાચ ॥

દૃષ્ટ્વેમં સ્વજનં કૃષ્ણ યુયુત્સું સમુપસ્થિતમ્ ॥ ૨૮ ॥

અર્જુન કહેછે.

જોઈ કૃષ્ણ આ ૪ સ્વજનને, યુદ્ધેરૂ સ્થિત જેમ, ૨૮.

સીદંતિ મમ ગાત્રાણિ મુલં ચ પરિશુષ્યતિ ।

વેપથુશ્ચ શરીરે મે રોમહર્ષશ્ચ જાયતે ॥ ૨૯ ॥

મુજ ૧ ગાત્રો ડોલેશાયછે, મુખ મુજ બહુ સૂકાય,
કંપ શરીરે થાયછે, બડા રોમ મુજ થાય. ૨૯.

ગાંડીવં સ્તંસતે હસ્તાત્ત્વકૈવ પરિદદ્યતે ।

ન ચ શક્તોમ્યવસ્થાતું ભ્રમતીવ ચ મે મનઃ ॥ ૩૦ ॥

ગાંડિવ પડેછે હસ્તધિ, ૨ ત્વચા બળે નિરધાર,
હભી હું શકતો નથી, મુજ મન ભ્રમેજ શર. ૩૦.

નિમિત્તાનિ ચ પશ્યામિ વિપરીતાનિ કેશવ ।

ન ચ શ્રેયોમુપશ્યામિ હત્વા સ્વજનમાહવે ॥ ૩૧ ॥

વલિ કેશવ હું જોઉધ્ધું, ૩ નિમિત્ત ઉલટાં જોય,
તેથી રણમાં બંધુ હણિ, દષ્ટું નૈ કે ૪ શ્રેય. ૩૧.

ન કાંક્ષે વિજયં કૃષ્ણ ન ચ રાજ્યં સુખાનિ ચ ।

કિં નો રાજ્યેન ગોવિંદ કિં ભોગૈર્જીવિતેન વા ॥ ૩૨ ॥

વિજય કૃષ્ણ, ઈછતો નથી, તેમ સૂખ નહિ રાજ્ય,
રાજ્ય ભોગ જિવિતે કરી, શું અમને મહારાજ. ૩૨

યેષામર્થે કાંક્ષિતં નો રાજ્યં ભોગાઃ સુખાનિ ચ ।

તત્ત્વમેવસ્થિતા યુદ્ધે પ્રાણાંસ્થત્કા ધનાનિ ચ ॥ ૩૩ ॥

જેને મારે ઇચ્છ્યે, ભોગ સૂખ ને રાજ્ય,
તેનો તર્જિ ધન પ્રાણને, આ હભા રણમાંજ. ૩૩.

આચાર્યાઃ પિતરઃ પુત્રાસ્તથૈવ ચ પિતામહાઃ ।

માતુલાઃ શ્વશુરાઃ પૌત્રાઃ શ્યાલાઃ સંબંધિનસ્તથા ॥૩૪

કાકા, યુર, પુત્રો તથા, શ્વશુર મામા માર,
શ્યાલા, પૌત્ર, પિતામહા, સંબંધી નિરધાર. ૩૪.

एतान्न हंतुमिच्छामि घ्नतोपि मधुसूदन ।

अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हेतोः किं नु महीकृते ॥३५॥

ન ધંતુ હણવા ઈમને, યુજને મારે તોય,
રાજ્ય ૧ ત્રિલોકી માટે પણ, ૨ ભૂ અર્થે કિમ સોય. ૩૫.

निहत्स्व धार्तराष्ट्रान्नः का प्रीतिः स्याज्जनार्दन ।

पापमेवाश्रयेदस्मान्हत्वैतानાતતાયિનઃ ॥૩૬॥

પણ કૌરવને મારે શું, અમને લાભ જણાય,
એ ઝાતતાઈને હણિ, પાપજ અમને થાય. ૩૬.

तस्मान्नार्हा वयं हंतुं धार्तराष्ट्रान्स्वबांधवान् ।

स्वजनं हि कथं हत्वा सुखिनः स्याम माधव ॥३७॥

માટે બાંધવને અમે, હણવાને નેં યોગ્ય,
સ્વજનોને માધવ હણી, થયે કિમ સુખ જોગ્ય. ૩૭.

यद्यप्येते न पश्यन्ति लाभोपहतचेतसः ।

कुलक्षयकृतं दोषं मित्रद्रोहे च पातकम् ॥३८॥

જો હણાયલા લાભથી, દ્રવ્ય નેં કેં અહ,
દોષ ૪ કુલક્ષયકૃત તથા, મિત્ર દ્રોહમાં જોહ. ૩૮.

૧. ત્રણ લોકગ્રં. ૨. પૃથ્વી. ૩. બાળનાર, ઝેર દેનાર, હાથમાં રાજ્ય
લઈ મારવા આવનાર, તથા ધન, દેવ અને સૌગંદરણ કરનાર એટલા આતતાયિ
કહેવાય છે. ૪. કુળના કાયથી થયેલ.

कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुम् ।

कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्यद्विज्जनार्दन ॥ ३९ ॥

पणु जनार्दन केम अमे, दोषण अमे जनार्दन,
निहत थवा आ पापणी, नैः करिये वीआर. ३९.

कुलक्षये प्रणश्यंति कुलधर्माः सनातनाः ।

धर्मे नष्टे कुलं कल्मषधर्मोभिभवत्युत ॥ ४० ॥

लय पामे कुलनाशणी, पुगणु ने कुलधर्म,
धर्म नाशणी कुल पामे, व्यापी नय अधर्म. ४०

अधर्माभिभवात्कृष्ण प्रदुष्यंति कुलस्त्रियः ।

स्त्रीषु दुष्टासु बाष्णेय जायते वर्णसंकरः ॥ ४१ ॥

अधर्मना नेरि करी, कुलस्त्रियो दोषाय,
दुष्टासु, दुष्ट स्त्रियो विशे, अंकर वर्णन थाय. ४१.

• संकरो नरकायैव कुलघ्नानां कुलस्य च ।

पतंति पितरो ब्रूवां लुनपिंडोदकक्रियाः ॥ ४२ ॥

कुलघ्नातीना वंशने, अंकर नरकयेण,
क्रियासुभ अना पडे, पितरपणु नरकयेण. ४२.

दोषैरेतैः कुलघ्नानां वर्णसंकरकारकैः ।

उत्साद्यंते जातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः ॥ ४३ ॥

अंकर काक दोष ने, कुल घातीना अहे,
दुषेण तेपी नति कुलधर्मो १ शाश्वत नेह. ४३.

उत्सन्नकुलधर्माणां मनुष्याणां जनार्दन ।

नरके नियतं वासो भवतीत्यनुशुश्रुम ॥ ४४ ॥

कुलधर्मोपी भृष्टनो, वास नरकभां आर,
याय नित्य हरि, ओ अम, आंभलिये' निरधार. ४४.

अहो बत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयम् ।

यद्राज्यसुखलोभेन हंतुं स्वर्जनमुद्यताः ॥ ४५ ॥

अरे भाटुं पाप अमे, कर्वा था तिधार,
जाला राजसुपार्थ ने, अंधू हलवा आर. ४५.

यादे मामप्रतीकारमशस्त्रं शस्त्रपाणयः ।

धार्तराष्ट्रा रणे हन्युस्तन्मे क्षेमतरं भवेत् ॥ ४६ ॥

शस्त्रधारि ने कौरवो, आमे नहि थानार,
शस्त्र रहित मुग्गे हल्ले, तो मुग्गे हित निरधार. ४६.

संजय उवाच ॥

एवमुक्त्वाऽर्जुनः संख्ये रथोपस्थ उपाविशत् ।

विसृज्य सशरं चापं शोकसंविम्वमानसः ॥ ४७ ॥

संजय कहेछे.

अमे कही रलुभां पछी, भूमी १ शरने २ आप,
जोडा अर्जुन रथ विशे, युगत शोक अंताप. ४७.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादेऽर्जुनविषादयोगो नाम प्रथमोऽध्यायः । १ ।

॥ અથ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ ॥

સંજય ઉવાચ ॥

તં તથા કૃપયાવિષ્ટમશ્રુપૂર્ણાકુલેક્ષણમ્ ।
વિષીદંતમિદં વાક્યમુવાચ મધુસૂદનઃ ॥ ૧ ॥

સંજય કહેછે.

એમ દયાથી યુક્ત વલિ, ૧ અમૂઝ્યામજ નેણ,
તે શામતાને કહે, મધુસૂદન આ વેણ. ૧.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

કુતસ્ત્વા કશ્મલમિદં વિષમે સમુપસ્થિતમ્ ।
અનાર્યજુષ્ટમસ્વર્ગ્યમકીર્તિકરમર્જુન ॥ ૨ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

પાર્થ થયો મોહ ક્યાંયિ આ, તુજને અંકટમાંય,
૨ નીઅશુષ્ટ, અરવર્ગ્ય વલિ અપયશ જેથી થાય. ૨.

કૈબ્યં મા સ્મ ગમઃ પાર્થ નૈતત્ત્વયુપપદ્યતે ।

ક્ષુદ્રં હૃદયદ્રૌર્બલ્યં ત્વત્કોત્તિષ્ટ પરંતપ ॥ ૩ ॥

થામા કાપર પાર્થ, એ ઘટે ન તુજને સાર,
મૂકિ હૃદય ઓદૌર્બલ્યને, બહુ શત્રુ પિડનાર. ૩.

૧. આંસુથી ભરેલા. ૨. નીચ પ્રરૂપે સેવક. ૩. કુર્બલપણ.

અર્જુન ઉવાચ ॥

કથં ભીષ્મમહં સંહયે દ્રોણં ચ મધુસૂદન ।

इषुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हावरिसूदन ॥ ૪ ॥

અર્જુન કહેછે.

ભીષ્મ દ્રોણ પ્રત્યેજ હું, મધુસૂદન રણમાં,
કેમ વધું બાણે કરી, મુજ એ પૂજ્ય, મનાય. ૪.

गुरूनहत्वा हि महानुभावान् श्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके ।

हत्वार्थकामांस्तु गुरूनिहैव भुंजीय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान् ॥ ૧ ॥

અહીંજ ૧ અર્થી ગુરુને હણીને, હું ભાગવું ભાગ રૂધીરથી તે,
લિપેલ, એ તેથી ભિક્ષાજન્યારી, ૨ મહાનુભાવી ગુરુને નમારી. ૫

न चैतद्विद्मः कतरन्नोगरीयो यद्वा जयेम यदि वानो जयेयुः ।

वानेव हत्वानजिजीविषाम स्तेडवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः ॥ ૨ ॥

અમા નિતેવા અમથી નિતાપ, ન જાણિયે સ્થાયી રૂડુંજ થાય,
જેને હણીને જિવવા ન આશું, તે કૌરવે તો ૩ પ્રમુખ ઉભાયે. ૬.

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः पृच्छामि त्वां धर्मसंमूढचेताः ।

यच्छ्रेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहितन्मै शिष्यस्तेडहं શાધિમાંત્વાં પ્રપન્નમ્ ॥

૪ હૈન્યે કરી નષ્ટ સ્વભાવવાળો, હું ધર્મમાં મૂઠ પુછું દયાલો,
જે શ્રેય છે નિશ્ચિત તે કહેજે, હું શિષ્યને આશ્રિત છું વદાને. ૭.

૧. મતસખી. ૨. મોટા પ્રભાવવાળા. ૩. સન્મુખ. ૪. કુઃખથી
પથેલ ન પ્રવૃત્તિ.

નહિપ્રપશ્યામિમાપનુદ્યાદ્ યચ્છોકમુચ્છોષણમિન્દ્રિયાણામ્ ।
 અવાપ્યભૂમાવસપત્નમૃદ્ધં રાજ્યંસુરાણામીપચાધિપત્યમ્ ॥ ૮ ॥
 પામું ભુમીનું અરિવીણુ રાજ, થાજ કદી હું વણિ દેવરાજ,
 જોતો નથી તોય કઈ ઉપાય, જેથી ૧ મુજે દ્રો ૨ શુષ શોક ભય. ૮

સંજય ઉવાચ ॥

एवमुक्त्वा हृषीकेशं गुडाकेशः परंतप ।

न योत्स्य इति गोविंदमुक्त्वा तूष्णीं बभूव ह ॥ ९ ॥

સંજય કહેછે.

હૃષીકેશને એમ વદિ, શત્રૂતપ અર્જુન,

નહીં કરું યુદ્ધ, એમ કહિ, થયો ૩ મૂક રાજન. ૯

तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत ।

सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदंतमिदं वचः ॥ १० ॥

જોહ્યા ત્યાં પછિ કૃણુ, ૪ નૃપ, હરતા હોયનિ તેમ,

બને શૈન્યના મધ્યમાં, તે બેદીને એમ. ૧૦.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

अशौच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ॥

गतासूनगतासूंश्च नानुशोचंति पंडिताः ॥ ११ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

૫ અશોચ્યને શાયેછ તું, બોલેછ પાંડિત વાણુ.

૫ણુ પાંડિત શાયે નહીં, મૃત જિવતાને જાણુ. ૧૧.

न त्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ।

न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम् ॥ १२ ॥

कही नहीं हुं अम नहि, आ नृप ने तुं तेम,
अम हवे पछि आपणु, नहि ह्योपे नहि अम. १२.

देहिनोस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ।

तथादेहांतरप्राप्तिं धीरस्तत्र न मुह्यति ॥ १३ ॥

आ १ वपुभां निवने, २ शिशू, ३ युवा ४ नरावय ह्यय,
तेम प्राप्ति देह ५ अन्यनि, नहीं धीर त्यां भाय. १३

मात्रास्पर्शास्तु कौंतेय शीतोष्णसुखदुःखदाः ।

आगमापायिनोऽनित्यास्तांस्तितिक्षस्व भारत ॥ १४ ॥

शीत उष्ण सुख दुःखने, इष्टिस्पर्श देना२.

आवे, नय, ७ अनित्य ते, भांभी ले तुं भा२. १४.

यं हि न व्यथयंसेते पुरुषं पुरुषर्षभ ।

समदुःखसुखं धीरं सोमृतत्वाय कल्पते ॥ १५ ॥

सुख दुःख ८ मम गणुना२ जे, भीरु पुरुषने अहे,

क२ नहीं ९ नरवर १० अथा, पामे ११ मोक्षन तेह. १५.

१ शरीर. २ शिशुवय-आलयःवस्था. ३ युवा वय-युवान अवस्था.

४ नरावय-वयपणु. ५ जीव. ६ इंद्रियोनी वृत्तिनो विषयनी साथे संजंघ.

७ अस्थिर. ८ समान. ९ नरर्षभ. १० पीडा. ११ नरम मर-

णुषी कुटी प्रज्ञानदानी प्राप्ति.

નાસતો વિદ્યતે ભાવો નાભાવો વિદ્યતે સતઃ ।

ઉભયોરપિ દૃષ્ટોતસ્ત્વનયોસ્તત્ત્વદર્શીભિઃ ॥ ૧૬ ॥

૧ ભાવ ૨ અસતનો હોય નહિ, ૩ સતનો નહીં ૪ અભાવ,
જાણ્યો નિર્ણય એવણો, ૫ તત્ત્વવિદાયે* સાવ. ૧૬.

અવિનાશિ તુ તદ્વિદ્ધિ યેન સર્વમિદં તતમ્ ।

વિનાશમવ્યયસ્યાસ્ય ન કશ્ચિત્કર્તુમર્હતિ ॥ ૧૭ ॥

તે અવિનાશી જાણુ, સૌ, આપું જેણે આય,
કરવા લય ૬ અચ્ચ તણો, સમર્થ નહિ કેો થાય. ૧૭.

અંતવંત ઇમે દેહા નિત્યસ્યોક્તાઃ શરીરિણઃ ।

અનાશિનોઽપ્રમેયસ્ય તસ્માદુદ્ભયસ્વ ભારત ॥ ૧૮ ॥

૭ અપ્રમેય અવિનાશિ નિત, આત્મા તેના દેહ,
નાશવંત કહેવાય આ, તું યુવ કર મટેહ. ૧૮

ય એનં વેત્તિ હંતારં યશ્ચેનં મન્યતે હતમ્ ।

ઉમૌ તૌ ન વિજ્ઞાનીતો નાયં હંતિ ન હન્યતે ॥ ૧૯ ॥

જે એને હણનાર પલિ, હણેલ માને જેહ.

તે ખભે જાણે નહીં, હણે હણાય ન એહ. ૧૯

૧ ત્રણકાળમાં હોવાપણું. ૨ જગદાદિ પ્રપંચ. ૩ આત્મા. ૪ નાશ.
૫ આત્મતત્ત્વને જાણનાર. ૬ નાશ રહિત. ૭ વેદાંતમાં કહેલા પ્રત્યક્ષાદિ
૭ પ્રમાણે કરીને પણ પ્રમાણ કરવાને અશક્ય.

નજાયતેન્નિયતેવાકદાચિ જ્ઞાયંભૂત્વાભવિતાવાનભૂયઃ ।
અજોનિયઃશાશ્વતોઽયંપુરાણો નહન્યતેહન્યમાનેશરીરે ॥ ૨૦ ॥

આ જન્મતો વા મરતો નથી આ, કદી થઈને ન બને ૫રીઆ,
અજન્મઆ નિત્ય, પુરાણ, શાશ્વત, હણે શરીરે ન હણાયઆમત.

વેદાવિનાશિનં નિત્યં ય એનમજમવ્યયમ્ ।

કથં સ પુરુષઃ પાર્થ કં ઘાતયાતિ હંતિ કમ્ ॥ ૨૧ ॥

અવ્યય નિત્ય અનાશિ ૧ અજ, જાણે આને જેહ,
અર્જુન કેને કંઈ રિતે, હણે હણાયે તેહ. ૨૧

વાસાંસિજીર્ણાનિયથાવિહાય નવાનિગૃણ્ણાતિનરોઽપરાણિ ।
તથાશરીરાણિવિહાયજીર્ણાં ન્યન્યાનિસંયાતિનવાનિદેહી ૨૨
વસ્ત્રો જીના મુકિ નરોજ જેમ, ખીજાં ધરે વસ્ત્ર નવીન તેમ,
શરીર જીના ત્યજિ જીવ એહ, ખીજાં ધરે દેહ નવીન જેહ. ૨૨

નૈનં છિદંતિ શસ્ત્રાણિ નૈનં દહાતે પાવકઃ ।

ન ચૈનં ક્ષેદયંત્યાપો ન શોષયતિ મારુતઃ ॥ ૨૩ ॥

છેદે એને શસ્ત્ર નહિ, અગ્ની નહિ બાળેહ,
વાયુ તો શોષે નહીં, જલ પણ નહિ ઝાડેહ. ૨૩

અચ્છેદોયમદાહ્નોય મક્ષેદોશોષ્ય એવચ્ચ ।

એજ ૨ અદાહ ૩ અશોષ્ય વલિ, ૪ સ્થાણૂ ને ૫ અકલેષ,

૧ જન્મ રહિત. ૨ દહન થવા અશક્ય. ૩ શોષણ થવા અશક્ય.
૪ અકલેષ રૂપે રહેનાર. ૫ પીડા કરવા અશક્ય.

નિયઃ સર્વગતઃ સ્થાણુરચ્છેદયં સનાતનઃ ॥ ૨૪

નિત્ય ૧ સર્વગત અચ્છેદ, એ સનાતન ૩ અચ્છેદ. ૨૪

અવ્યક્તોડયમર્ચિત્યોય મર્ચિકાર્યોડયમુચ્યતે ।

તસ્માદેવં વિદિત્વૈનં નાનુશોચિતુમર્હસિ ॥ ૨૫ ॥

વલિ ૪ અચ્છેદ ૫ અર્ચિત્ય એ, ૬ અર્ચિકાર્યજ કરવાપ, એવું જાણી, શાસ્ત્ર ૭, કરવા યોગ્ય ન થાય. ૨૫.

અથ ચૈનં નિયજાતં નિયં વા મન્યસે મૃતમ્ ।

તથાપિ ત્વં મહાબ્રાહ્મો નૈનં શોચિતુમર્હસિ ॥ ૨૬ ॥

જો એને નિત્ય જન્મતો, મરતો માને તોય,

મહાબ્રાહ્મ એ શાસ્ત્ર ૭, કરવા યોગ્ય ન હોય. ૨૬

જાતસ્ય હિ ધ્રુવો મૃત્યુર્ધ્રુવં જન્મ મૃતસ્ય ચ ।

તસ્માદપરિહાર્યેર્થે ન ત્વં શોચિતુમર્હસિ ॥ ૨૭ ॥

મરણ અર્ચિત જન્મલને, મૃતને જન્મ અર્ચિત,

ન ટલે એમાં શાસ્ત્ર ૭, કરવા નહિજ ઉચિત. ૨૭

અવ્યક્તાદીનિ ભૂતાનિ વ્યક્તમધ્યાનિ ભારત ।

અવ્યક્તનિધનાન્યેવ તત્ર કા પરિદેવના ॥ ૨૮ ॥

૭ અચ્છેદતાદી ૮ ભૂતજે, ૯ અચ્છેદ ૧૦ મધ્યમાં જાણ,

અંતે પણ અચ્છેદ છે, કુપ્ત તેમાં શું માન. ૨૮

૧ સર્વ વ્યાપક. ૨ પુરાણ. ૩ છેદવા અશક્ય. ૪ અણુઆદિ ઈન્દ્રિ-
યાથી જાણાય નહિ એવા. ૫ મનથી પણ ચિંતવા અશક્ય. ૬ વિકાર કરવા
અશક્ય. ૭ નથી જાણાતી માટે અવ્યક્ત એટલે પ્રકૃતિજે આદિ જેને એવા.
૮ શરીર. ૯ જાણાય એવા. ૧૦ સ્થિતિ કાળમાં.

आश्चर्यवत्पश्याति कश्चिदेन माश्चर्यवद्ब्रूदाति तथैव चान्यः ।

आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति श्रुत्वाप्येनंवेदनचैवकश्चित् ॥ २९

आश्चर्यवत् कोछ श्रुवेन अने, आश्चर्यवत् तेमन को छेने,
आश्चर्यवत् कोछ श्रुवेन अने, नानु वणीनै श्रुति कोछ तेने. २९

देही नित्यमवध्योयं देहे सर्वस्य भारत ।

तस्मात्सर्वाणि भूतानि न त्वं शोचितुमर्हसि ॥ ३० ॥

आत्मा नित्य १ अवध्य अमे, सर्व क्रिये वध देह,
भटे भुने। शाय पुं, करवा योग्य न अहे. ३०

स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकंपितुमर्हसि ।

धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोन्यत्क्षत्रियस्य न विद्यते ॥ ३१ ॥

स्वधर्मने पणु नोछने, पुं न कंपवा नोच,
क्षत्रोने युधधी भिने, नथा भेयने। योग. ३१

यदृच्छया चोपपन्नं स्वर्गद्वारमपावृतम् ।

सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ लभन्ते युद्धमीदृशम् ॥ ३२ ॥

देवेच्छाधी प्राप्ति वलि, स्वर्ग द्वार ३५ अहे,
युधने पाने क्षत्रियो, सुखिया होये नहे. ३२.

अथ चेत्त्वमिमं धर्म्य संग्रामं न कारिष्यसि ।

ततः स्वधर्मं कीर्तिं च हित्वा पापमवाप्स्यसि ॥ ३३ ॥

हवे धर्म ३५ युद्ध आ, नोपुं नहीं करीश,
तो पछि स्वधर्म कीर्तिने, ओछ पाप पाभीश. ३३,

अकीर्तिं चापि भूतानि कथयिष्यन्ति तेऽव्ययाम् ।

संभावितस्य चाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते ॥ ३४ ॥

तुल्य अत्राय अपकीर्तिने, गाशे लोक हनेश,
अपयश, अहु मानेने, भगलु यश्री वीशेष. ३४.

भयात्रणादुपरतं मंस्यन्ते त्वां महारथाः ।

येषां च त्वं बहुमतो भूत्वा यास्यसि लाघवम् ॥ ३५ ॥

महाराथि तुलने मानशे, भयथी गलुनिहत,
नेमां अहुमत यध हवे, लक्षुता पामिश सत. ३५.

अत्राच्यवादांश्च बहून्वादिष्यन्ति तवाहिताः ।

निन्दन्तस्तव सामर्थ्यं ततो दुःखतरं नु किम् ॥ ३६ ॥

१ अत्राच्य कलेशे अहु वयन, तुल्य शत्रू वलुभीक,
सामर्थ्यल तुल्य निन्दतां, शुं दुप्प तेयि अधीक. ३६.

हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम् ।

• तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः ॥ ३७ ॥

पामिश स्वर्ग हलुधने, भागवीश २ महि जति,
भाटे अर्जुन उक पुं, करि निश्चय युध शति. ३७.

सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ।

ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥ ३८ ॥

सुप्प दुप्प लय ने अलय वलि, लाभ अलाभल नेह,
सम गलि कर युध पुं पछी, पाप न पामिश अह. ३८.

एषा तेऽभिहिता सांख्ये बुद्धिर्योगे त्विमां शृणु ।

बुद्ध्या युक्तो यया पार्थ कर्मबंधं प्रहास्यसि ॥ ૩૯ ॥

એ બુદ્ધી કહિ ૧ સાંખ્યમાં, શુણુ ૨ યોગે આ જુઠત,
થાઈય, જેણે યુક્ત તું, કર્મ બંધથી મુક્ત. ૩૯.

नेहाभिक्रमनाशोस्ति प्रत्यवायी न विद्यते ।

स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो भयात् ॥ ૪૦ ॥

એમાં નહિ આરંભનો, નાશ પાપ નહિ માર,
તારે મોટા ભય થકી, એનો સ્વલ્પમાર. ૪૦.

व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनंदन ।

बहुशाखा ह्यनन्ताश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनाम् ॥ ૪૧ ॥

નિક્ષયવાલી એક છે, એમાં બુદ્ધી માર,
નિશ્ચય વિનાના જનતણિ, બુદ્ધિયોનો નહિ પાર. ૪૧.

यामिमां पुष्पितां वाचं प्रवदंत्यविपश्चितः ।

वेदवादरताः पार्थ नान्यदस्तीति वादिनः ॥ ૪૨ ॥

જે આ ૩ પુષ્પિતવાણિને, અવિવેકી કહે માર,
૪ અર્થવાદરત, એજ છે, નથી અન્ય, વદનાર. ૪૨.

૧. કપિલ મહાત્મનિએ પ્રતિપાદન કરેલ શાસ્ત્ર. ૨. મહાત્મનિ પતંજલિએ પ્રતિપાદન કરેલ શાસ્ત્ર. ૩. કર્મકાંડ પ્રતિપાદક શ્રુતિ. ૪. ફલને કેહેનારી બુદ્ધિમાં આસક્ત.

કામાત્માનઃ સ્વર્ગપરા જન્મકર્મફલપ્રદામ્ ।

ક્રિયાવિશેષબહુલાં ભોગૈશ્વર્યગતિં પ્રતિ ॥ ૪૩ ॥

૧ સ્વર્ગપદ, ને ૨ કામિ તે, ૩ પ્રજાદા એને કેહ,
અંપતિ ભોગાર્ય બહુ ક્રિયાવાન પણ એહ. ૪૩.

ભોગૈશ્વર્યપ્રસક્તાનાં તયાપદ્ધતચેતસામ્ ।

વ્યવસાયાત્મિકા બુદ્ધિઃ સમાધૌ ન વિધીયતે ॥ ૪૪ ॥

તેથી ચિત્ત હરાયલા, સુખ ભોગે આમડત,
અમાધિમાં નહિ તેમની, નિશ્ચય બુદ્ધી ૪ સડત. ૪૪.

ત્રૈગુણ્યવિષયા વેદા નિસ્ત્રૈગુણ્યો ભવાર્જુન ।

નિર્દ્વંદ્વો નિત્યસત્ત્વસ્થો નિર્યોગક્ષેમ આત્મવાન્ ॥ ૪૫ ॥

૫ ત્રીગુણુ વિષયી વેદછે, થા તું તણે રહીત,
યે ૬ દ્વંદ્વ ૭ યોગક્ષેમ વિણુ, બુદ્ધ નિત ૮ સત્વેં સ્થીત. ૪૫.

યાવાનર્થ ઉદપાને સર્વતઃ સંપ્લુતોદકે ।

તાવાન્સર્વેષુ વેદેષુ બ્રાહ્મણસ્ય વિજાનતઃ ॥ ૪૬ ॥

જે ૯ ઉદપાને અર્થ તે, સર્વે સર્વે ૧૦ દૃઢમાંય,
તેમ સર્વ વેદો તાણું, ૧૧ જ્ઞાનને થાય. ૪૬.

કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન ।

તુજ અધિકારજ કર્મમાં, નહિ કદિ ફલમાં હેાય.

૧. સ્વર્ગપદ ઇષ્ટ જેને. ૨. ઇચ્છાવાન. ૩. ફલ આપનારો. ૪. તત્પર.
૫. સત્વાદિ ત્રણ ગુણ. ૬. સુખ દુઃખાદિ. ૭. અમાતનો સ્વિકારને મત્તવું
પરિપાલન. ૮. શુદ્ધ સત્ત્વગુણમાં. ૯. દૃઢ. ૧૦. વાવ-ચોડા પાણીવાણું સ્થાન.
૧૦. મોઢું તકાવ.

મા કર્મફલહેતુર્ભૂર્મા તે સંગોસ્ત્વકર્મણિ ॥ ૪૭ ॥

નહિજ કર્મ ૧૫ ૧ હેતુ થા, નહિ અકર્મ પણ સોપ. ૪૭

યોગસ્થઃ કુરુ કર્માણિ સંગં સત્કા ધનંજય ।

સિદ્ધયસિદ્ધયોઃ સમો ભૂત્વા સમત્વં યોગ ઉચ્યતે ॥ ૪૮ ॥

મુક્તિ સંગ, રહિ યોગમાં, પાર્થ કર્મ કર સેજ,

સિદ્ધિ અસિદ્ધી સમ ગણી, સમપણુ યોગ કહેજ. ૪૮

દુરેણ દ્યવરં કર્મ બુદ્ધિયોગાદ્ધનંજય ।

બુદ્ધી શરણમન્વિચ્છ કૃપણાઃ ફલહેતવઃ ॥ ૪૯ ॥

કર્મ, યોગથી ૨ અધમછે, પાર્થ અતીથય માર,

મોટી થા યોગાશ્રયી, ૩ કૃપણો ૧૫ ધનનાર. ૪૯.

બુદ્ધિયુક્તો જહાતીહ ઉભે સુકૃતદુષ્કૃતે ।

તસ્માદ્યોગાય યુગ્યસ્વ યોગઃ કર્મસુ કૌશલમ્ ॥ ૫૦ ॥

યોગી અહિ મૂકીજ દે, સર્વ પાપ ને પુણ્ય,

મોટી તું યોગીજ થા, યોગ ૪ કર્મનૈપુણ્ય. ૫૦.

કર્મજં બુદ્ધિયુક્તા હિ ફલં સત્કા મનીષિણઃ ।

જન્મબંધવિનિર્મુક્તાઃ પદં ગચ્છંત્યનામયમ્ ॥ ૫૧ ॥

કર્મતણુ ૧૫ ત્યાગિને, યોગી જ્ઞાનજવાન,

જન્મબંધથી મુક્ત થઇ, સુખપદ પામે મહાન. ૫૧.

યદા તે મોહકલિલં બુદ્ધિર્વ્યતિતરિષ્યતિ ।

તદા ગંતાસિ નિર્વેદં શ્રોતવ્યસ્ય શ્રુતસ્ય ચ ॥ ૬૨ ॥

૧ દુઃપ્રવેશ્ય મોહને યદા, તરશે તુજ રધી માર,
ત્યારે ૩ શ્રુત ૪ શ્રોતવ્યનો, વિરાગ પામિશ, ધાર. ૫૨.

શ્રુતિવિપ્રતિપન્ના તે યદા સ્થાસ્યતિ નિશ્ચલા ।

સમાધાવચલા બુદ્ધિસ્તદા યોગમવાપ્સ્યસિ ॥ ૬૩ ॥

વલિ નિશ્ચલ થાશે ૫ યદા, ભ્રમીત તુજ ધી એહ,
સમાધિમાં રહેશે અચલ, ૬ તદા યોગ પામેહ. ૫૩.

અર્જુન ઉવાચ ॥

સ્થિતપ્રજ્ઞસ્ય કા ભાષા સમાધિસ્થસ્ય કેશવ ।

સ્થિતધીઃ કિં પ્રમાણેત કિમાસીત વ્રજેત કિમ્ ॥ ૬૪ ॥

અર્જુન પુછેછે.

• સમાધિસ્થ ૭ સ્થિતપ્રજ્ઞનું, કેશવ લક્ષણ શૂંજ,
તે બાલે બેસેજ શું, શું તેનું ધરવૂંજ. ૫૪.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

પ્રજહાતિ યદા કામાન્સર્વાન્પાર્થ મનોગતાન્ ।

શ્રીભગવાન કહેછે.

મુર્ખ ૮ મનોગત કામને, ત્યજે પાર્થ જ્યારેહ,

૧. કુપે કરી પ્રવેશ થાય એવો. ૨. બુદ્ધિ. ૩. સાંભલેલું. ૪. સાંભ-
લવા સાચક. ૫. જ્યારે. ૬. ત્યારે. ૭. સ્થિર બુદ્ધિવાળો. ૮. મનમાં
રહેલા.

આત્મન્યેવાત્મના તુષ્ટઃ સ્થિતપ્રજ્ઞસ્તદોચ્યતે ॥ ૬૬ ॥
 રહે ખુશ પોતે આત્મમાં, સ્થિત પ્રજ્ઞ ત્યારેહ. ૫૫.
 દુઃખેષ્વનુદ્વિગ્નમનાઃ સુખેષુ વિગતસ્પદઃ ।
 વીતરાગભયક્રોધઃ સ્થિતધીર્મુનિરૂચ્યતે ॥ ૬૬ ॥
 દુખમાં મન હૃદયન નહિ, નહિ ધમ્મા સુખમાંય,
 રહિત રાગ ભય ક્રોધથી, સ્થિતધી મુનિ કહેવાય. ૫૬.
 યઃ સર્વત્રાનભિસ્તેહસ્તત્તત્પ્રાપ્ય શુભાશુભમ્ ।
 નાભિનંદાતિ ન દ્વેષ્ટિ તસ્ય પ્રજ્ઞા પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૬૭ ॥
 સ્નેહ રહિત સૌમાંજ જે, શુભ અશુભ પામીજ,
 કરે નહીં દ્વેષસ્તુતી, સ્થિત ખુદી તેનીજ. ૫૭.
 યદા સંહરતે ચાયં કૂર્મોગાનીવ સર્વશઃ ।
 ઇન્દ્રિયાર્ણાન્દ્રિયાર્થેભ્યસ્તસ્ય પ્રજ્ઞા પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૬૮ ॥
 જ્યારે એ એથી લિયે, ૩ કૂર્મ અંગવત સાર,
 ૪ વિષય થકી સૌ ઇન્દ્રિયો, સ્થિતધી તેની ધાર. ૫૮.
 વિષયા વિનિવર્તેતે નિરાહારસ્ય દેહિનઃ ।
 રસવર્જં રસોપ્યસ્ય પરં દૃષ્ટ્વા નિવર્તેતે ॥ ૬૯ ॥
 વિષય ટળે ઉપવાસિને, પંચ નહિ રાગ ટળેજ,
 પરં દ્રવ્યને જોઇને, એને રાગ મટેજ. ૫૯.

૧. અસ્વસ્થ. ૨. પ્રીતિ. ૩. કાચબો. ૪. શાખ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ અને ગંધ, એ પાંચ વિષયો કહેવાયછે.

યતતો હ્યાપિ કૌંતેય પુરુષસ્ય વિપશ્ચિતઃ ।

ઇન્દ્રિયાણિ પ્રમાથોનિ હરંતિ પ્રસભં મનઃ ॥ ૬૦ ॥

પણ હ્યોગિ વિવેકિયુઁ, મન હરેજ કૌંતેય,

ખળે કરી તે ઇન્દ્રિયો, ૧ સોભક કહિયેં જ્ય. ૬૦.

તાનિ સર્વાણિ સંયમ્ય યુક્ત આસીત મત્પરઃ ।

વશે હિ યસ્યેન્દ્રિયાણિ તસ્ય પ્રજ્ઞા પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૬૧ ॥

તે સૌ વશ કરિને રહે, ૨ મત્પર યોગી આર,

જેને વશ છે ઇન્દ્રિયો, તેની સ્થિતધી ધાર. ૬૧.

ધ્યાયતો વિષયાન્પુંસઃ સંગસ્તેષૂપજાયતે ।

સંગાત્સંજાયતે કામઃ કામાત્ક્રોધોભિજાયતે ॥ ૬૨ ॥

વિષય ધ્યાન કરનારનો, તેમાં મંગળ થાય,

મંગે કામજ થાય છે, ક્રોધ ક્રોધ કમાય. ૬૨.

ક્રોધાદ્ભવતિ સંમોહઃ સંમોહાત્સ્મૃતિવિભ્રમઃ ।

સ્મૃતિભ્રંશાદ્બુદ્ધિનાશો બુદ્ધિનાશાત્પ્રણયતિ ॥ ૬૩ ॥

ક્રોધેં મોહજ થાયજે, સ્મૃતિ ૩ વિભ્રમ મોહથીજ,

બુદ્ધિનાશ સ્મૃતિનાશથી, થાય નાશ તેથીજ. ૬૩.

રાગદ્વેષવિયુક્તૈસ્તુ વિષયાનિન્દ્રિયૈશ્ચરન્ ।

આત્મવશ્યૈર્વિધેયાત્મા પ્રસાદમધિગચ્છતિ ॥ ૬૪ ॥

રાગ દ્વેષ વિણ વશ વળી, ઇન્દ્રિય, તેણે આર,

ભોગવતાં વિષયોજ પણ, થાય શાંત મુનિ ધાર. ૬૪.

પ્રસાદે સર્વદુઃખાનાં હાનિરસ્યોપજાયતે ।

પ્રસન્નચેતસો હ્યાશુ બુદ્ધિઃ પર્યવતિષ્ઠતે ॥ ૬૫ ॥

શાંતીથી ઐનાજ સૌ, દુઃખ નાશ થૈ જાય,
પ્રસન્ન ચિતવાલાજની, સ્થિર મતિ તરતજ થાય. ૬૫.

નાસ્તિ બુદ્ધિરયુક્તસ્ય ન ચાયુક્તસ્ય ભાવના ।

ન ચાભાવયતઃ શાંતિરશાંતસ્ય કુતઃ સુખમ્ ॥ ૬૬ ॥

ન આત્મબુદ્ધિ અયોગિને, નહીં ધ્યાન પણ તેમ,
અધ્યાનાને શાંતિ નહિ, અશાંતને સુખ કેમ. ૬૬.

इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोनुविधीयते ।

તદસ્ય હરતિ પ્રજ્ઞાં વાયુર્નાવમિવાંભસિ ॥ ૬૭ ॥

મન ઇન્દ્રિયોમાંયથી, જેની પાછળ જાય,
હરે મતી તે ઐનિ જિમ, વાયુ નાવ જલમાંય. ૬૭.

तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः ।

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यસ્તસ્ય પ્રજ્ઞા પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૬૮ ॥

મોટે નિયત વિષય થકી, ઇન્દ્રિય સૌ જેનીજ,
મહાબાહો તું જાણજે, સ્થિર બુદ્ધી તેનીજ. ૬૮.

या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ।

यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥ ૬૯ ॥

જાગે મુનિ તે ૧ રાત્રિમાં, સર્વ ૨ ભૂતની જેહ,
જાગે જેમાં પ્રાણિયો, ૩ રાત્રિ મુનીની તેહ. ૬૯.

આપૂર્યમાણમચ્છલપ્રતિષ્ઠં સમુદ્રમાપઃપ્રવિશંતિયદ્વત્ ।

તદ્વત્કામાયંપ્રવિશંતિસર્વે સશાંતિમાપ્નોતિનકામકામી ॥૭૦॥

મર્યાદિ ને પૂર્ણ સમુદ્રમાં જેમ્. સમાય પાણી નદિયો તાણા તેમ્,
જેમાં બન્ધી બાંધ ઈછા સમાધ, તે શાંતિ પામે નહિ કામિ ભાઈ.

વિહાય કામાન્યઃ સર્વાન્પુમાંશ્વરતિ નિઃસ્પૃહઃ ।

નિર્મમો નિરહંકારઃ સ શાંતિમધિગચ્છતિ ॥૭૧॥

બધિ ઇચ્છાને મુકિને, ૧ નિસ્પૃહ થઈ જે રહ,
૨ નિર્મમ ૩ નિરહંકાર તો, શાંતી પામે તેહ. ૭૧.

एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राप्य विमुह्यति ।

स्थित्वाऽस्यामंतकालेपि ब्रह्म निर्वाणमृच्छति ॥ ७२ ॥

એ ૪ બ્રાહ્મી સ્થિતિ પાર્થ છે, ભાણ ન એને પામિ,
અંતે પણ એમાં રહી, પામે ભાક્ષ અકામિ. ૭૨,

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे सांख्ययोगोनाम द्वितीयोऽध्यायः॥२॥

૧. ઇચ્છા રહિત. ૨. મમતા રહિત. ૩. અહંકાર રહિત. ૪. પ્ર-
લેશનાનિષ્ટા.

॥ અથ તૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥

અર્જુન ઉવાચ ॥

જ્યાયસી ચેત્કર્મણસ્તે મતા બુદ્ધિર્જનાર્દન ।

તત્કિં કર્મણિ ઘોરે માં નિયોજયસિ કેશવ ॥ ૧ ॥

અર્જુન. પુછેછે.

માન, કર્મથી એટ છે, માનોછો જો એમ,
તો હરિ જોડોછો મને, ઘોર કર્મમાં કેમ. ૧.

વ્યામિશ્રેણૈવ વાક્યેન બુદ્ધિ મોહયસીવ મે ।

તદેકં વદ નિશ્ચિત્ય યેન શ્રેયોહમાપ્નુયામ્ ॥ ૨ ॥

મિશ્રિત વાક્યે મુજમતી, ભ્રમાવોછ ૧ વાણેય,
એક ૨ વદો નિશ્ચય કરી, પામું જોણે એય. ૨.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

લોકેઽસ્મિન્દ્વિધા નિષ્ઠા પુરા પ્રોક્તા મયાહનઘ ।

જ્ઞાનયોગેન સાંખ્યાનાં કર્મયોગેન યોગિનામ્ ॥ ૩ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

અપાપ, પ્રથમ આ લોકમાં, નિષ્ઠા કહિ બે મેંજ,
૩ મુંખ્યોને માને કરી, યોગીને કર્મેજ. ૩.

ન કર્મણામનારંભાનૈષ્કર્મ્યં પુરુષોશ્રુતે ।

ન ચ સંન્યસનાદેવ સિદ્ધિં સમધિગચ્છતિ ॥ ૪ ॥

કર્મના ૧ અનારંભથી, નર પામે નહિ જ્ઞાન,
તેમ માત્ર ૨ સંન્યાસથી, ભાક્ષ ન પામે જાણ. ૪.

નહિ કશ્ચિત્ક્ષણમાપિ જાતુ તિષ્ઠત્યકર્મકૃત્ ।

કાર્યતે હ્યવશઃ કર્મ સર્વઃ પ્રકૃતિજૈર્ગુણૈઃ ॥ ૫ ॥

વિના કર્મ ક્ષણ એક પણ, નહિ કદિ કોઈ રહેજ,
સ્વાભાવિક ગુણથી ૩ અવશ, થૈ મૈ કર્મ કરેજ. ૫.

કર્મેન્દ્રિયાણિ સંયમ્ય ય આસ્તે મનસા સ્મરન્ ।

ઇન્દ્રિયાર્થાન્વિમૂઢાત્મા મિથ્યાચારઃ સ ઓચ્યતે ॥ ૬ ॥

૪ કર્મેન્દ્રિયને વશ કરી, વિષયોને મનમાય,
કરી યાદ રહે મૂઢ જો, દંભી તે કહેવાય. ૬.

• યસ્તિત્વદ્રિયાણિ મનસા નિયમ્યારમતેઽર્જુન ।

કર્મેન્દ્રિયૈઃ કર્મયોગમસક્તઃ સ વિશિષ્યતે ॥ ૭ ॥

પણ મનથી ૫ જ્ઞાનેન્દ્રિયો, કરિ વશ અસક્ત જો,
કર્મેન્દ્રિયથી આચરે કર્મ, એટલે છે તેહ. ૭.

નિયતં કુરુ કર્મ ત્વં કર્મ જ્યાયો હ્યકર્મણઃ ।

કર્મ અકર્મથિ એટલે છે, તું કર કર્મ હમેશ,

૧. આરંભ ન કરવો તે. ૨. ત્યાગ. ૩. પાતાને વશ નહિ. ૪. જાણી, હાથ, પગ, ગુદ તથા મૈથુનઈદિ, એ પાંચ કર્મેન્દ્રિય કહેવાયછે. ૫. જ્ઞાન, આ-મરી, આંખ, જીભ, અને નાક, એ પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય કહેવાયછે.

શરીરયાત્રાહપિ ચ તે ન પ્રસિદ્ધચેદકર્મણઃ ॥ ૮ ॥

ગુજ શરીર નિર્વાહ પણ, ને અકર્મથી લેશ. ૮.

યજ્ઞાર્થાત્કર્મણોન્યત્ર લોકોયં કર્મબંધનઃ ।

તદર્થં કર્મ કૌતેય મુક્તસંગઃ સમાચાર ॥ ૯ ॥

છે બંધન આ લોકને, કર્મ મમ સીવાય,
તે અર્થે કર કર્મ તું, જેમ સંગ વિણ થાય. ૯.

સહયજ્ઞાઃ પ્રજાઃ સૃષ્ટ્વા પુરોવાચ પ્રજાપતિઃ ।

અનેને પ્રસવિષ્યધ્વમેષવોસ્તિષ્ટકામધુક્ ॥ ૧૦ ॥

કહ્યું મુપમ પ્રજા સૃષ્ટિ, બ્રહ્માયે સૌ પહેલ.

આણે પામે વૃદ્ધિ એ, હો તમ ધનદા સહેલ. ૧૦

દેવાન્ભાવયતાનેન તે દેવા ભાવયંતુ વઃ ।

પરસ્પરં ભાવયંતઃ શ્રેયઃ પરમવાપ્સ્યથ ॥ ૧૧ ॥

આથિ વધારે દેવને, તમને તે નિરધાર,

એમ પરસ્પર પાપતાં, શ્રેય પામશે સાર. ૧૧.

દૃષ્ટાન્ભોગાન્હિ વો દેવા દાસ્યંતે યજ્ઞભાવિતાઃ ।

તૈર્દત્તાનપ્રદાયૈભ્યો યો ભુંક્તે સ્તેન એવ સઃ ॥ ૧૨ ॥

યજ્ઞ ભાવિત દેવ એ, દશે તમ ધરછીત,

પ્રાપ એથિ એને ન દે, પાપ ચોર અરચીત. ૧૨.

યજ્ઞશિષ્ટાશિનઃ સંતો મુચ્યંતે સર્વકલ્લિવૈઃ ।

યમ ૧શિષ્ટ પાનાર, સૌ પાપોથી મુકાય,

મુંજતે તે ત્વં પાપા યે પંચભાત્મકારણાત્ ॥ ૧૩ ॥

સંધે પોતા માટે તે, પાપી પાપજ આપ. ૧૩.

અજ્ઞાદ્ભવંતિ ભૂતાનિ પર્જન્યાદન્નસંભવઃ ।

યજ્ઞાદ્ભવતિ પર્જન્યો યજ્ઞઃ કમસમુદ્ભવઃ ॥ ૧૪ ॥

થાય અજ્ઞથી પ્રાણિયો, વર્ષાદે' તો અન્ન,
૧ યજ્ઞે' વર્ષા, કર્મથી યજ્ઞ થાય ઉત્પન્ન. ૧૪.

કર્મ બ્રહ્મોદ્ભવં વિદ્ધિ બ્રહ્માક્ષરસમુદ્ભવમ્ ।

તસ્માત્સર્વગતં બ્રહ્મ નિત્યં યજ્ઞે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥ ૧૫ ॥

કર્મ વેદથી થાયછે, વેદ ૨ અક્ષરથી જાણુ,
મોટે આપક 'બ્રહ્મ તુ', નિત્ય યજ્ઞમાં માન. ૧૫.

एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्त्तयतीह यः ।

अघायुरिन्द्रियारामो मोघं पार्थ स जीवति ॥ ૧૬ ॥

અમ વર્તતા ચક્રને, અનુસરે નહિ જોહ,
૨મે ઇન્દ્રિયે' પાળિ તે, વૃથા પાર્થ જીવેહ. ૧૬.

यस्त्वात्मरतिरेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः ।

आत्मन्येव च संतुष्टस्तस्य कार्यं न विद्यते ॥ ૧૭ ॥

પણુ જે હોયે ૩ આત્મરત, આત્મતૃપ્ત પણુ સોય,
આત્મામાં સંતુષ્ટ તો, તેને કર્મ ન હોય. ૧૭.

૧. યજ્ઞમાં આપેલી આહુતિ સર્વને પોહોચેછે ને સર્વથી વર્ષાદે થાયછે
અમ મુતિ સ્મૃતિમાં કહ્યું છે. ૨. બ્રહ્મ. ૩. આત્મામાંજ પ્રતિવાસી,

नैव तस्य कृतेनार्थो नाकृतेनेह कश्चन ।

न चास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्यपाश्रयः ॥ १८ ॥

तेने कर्म अकर्मधी, पुण्य पाप नहि आहि,
भोक्षार्थे ज्ञेयां नही, तेने आश्रय कांछ. १८.

तस्मादसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर ।

असक्तो ह्याचरन्कर्म परमाप्नोति पूरुषः ॥ १९ ॥

भाटे नित्य असक्त रहि, कार्य कर्म कर सार,
करतां कर्म असक्त नर, पाप्मे भोक्ष्य, धार. १९.

कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः ।

लोकसंग्रहमेवापि संपश्यन्कर्तुमर्हसि ॥ २० ॥

कर्मधीज् ज्ञानी यथा, जनकादी जे राय,
लोकार्थे ज्ञेयांज पुं, करवा योग्यज थाय. २०.

यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः ।

स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्त्तते ॥ २१ ॥

श्रेष्ठ लोक जे आचर, जन जीज पणु तेज,
प्रमाण पणु ते जे कर, कर लोक पणु अंज. २१.

न मे पार्थास्ति कर्त्तव्यं त्रिषु लोकेषु किञ्चन ।

नानवाप्तमवाप्तव्यं वर्त्त एव च कर्मणि ॥ २२ ॥

पार्थ नथी तणु लोकभां, मुज्जने कै १ कर्त्तव्य,
तोपणु वर्त्तुं कर्मभां, नहि जेकि २ प्राप्तव्य. २२.

યદિ હ્યહં ન વર્તેયં જાતુ કર્મણ્યતંદ્રિતઃ ।

મમ વર્તમાનુવર્તેતે મનુષ્યાઃ પાર્થ સર્વશઃ ॥ ૨૩ ॥

કદિ વર્તું નહિ કર્મમાં, સાવધાન હું માર,
તો વર્તે મુજ શીત સૌ, મનુષ્ય સર્વ પ્રકાર. ૨૩.

ઉત્સીદેયુરિમે લોકા ન કુર્યાં કર્મ ચેદહમ્ ।

સંકરસ્ય ચ કર્તા સ્યામુપહન્યામિમાઃ પ્રજાઃ ॥ ૨૪ ॥

જો હું કર્મ કરું નહીં, થાય લોક આ ભ્રષ્ટ,
હું મંકર કર્તા બનું, પ્રજા કરું આ નષ્ટ. ૨૪.

સક્તાઃ કર્મણ્યવિદ્વાંસો યથા કુર્વંતિ ભારત ।

કુર્યાદ્વિદ્વાંસ્તથાસક્તશ્ચીર્ષુર્લોકસંગ્રહમ્ ॥ ૨૫ ॥

અત્ર, કર્મમાં સક્ત થૈ, કરેછ કર્મે જોમ,
• લોકચેજ અસંગિ બનિ, કરે માનિ પણ તેમ. ૨૫.

ન બુદ્ધિમેદં જનયેદજ્ઞાનાં કર્મસંગિનામ્ ।

જોષયેત્સર્વકર્માણિ વિદ્વાન્યુક્તઃ સમાચરન્ ॥ ૨૬ ॥

કરાવેજ સૌ કર્મ, નહિ ભેદ બુદ્ધી, ધાર,
કર્મસંગિ અમાનિની, યુક્ત આચરી માર. ૨૬.

પ્રકૃતેઃ ક્રિયમાણાનિ ગુણૈઃ કર્માણિ સર્વશઃ ।

કરાય સૌ, ધંક્રિય વડે, કર્મે અર્જુન જોહ,

અહંકારવિમૂદાત્મા કર્ત્તાહમિતિ મન્યતે ॥ ૨૭ ॥

કર્ત્તા તેનો હુંજ ધમ, ૧ વિમૂદ માની લેહ. ૨૭.

તત્ત્વવિત્તુ મહાબાહો ગુણકર્મવિભાગયોઃ ।

ગુણા ગુણેષુ વત્તત્ત્વમ્મત્વા ન સજ્જતે ॥ ૨૮ ॥

પણુ ગુણુ કર્મયિ આત્મને, ભિન્નજ જાણે જોહ,
ઈન્દ્રિય વર્તે વિષયમાં, માનિ અકર્ત્તા ૨૮. ૨૮.

પ્રકૃતેર્ગુણસંમૂઢાઃ સજ્જન્તે ગુણકર્મસુ ।

તાનકૃત્સ્ત્વાવિદો મંદાન્કૃત્સ્ત્વાવિન્ન વિચાલયેત્ ॥ ૨૯ ॥

મજ્જ થાય ૨ ગુણુકર્મમાં, ૩ પ્રકૃતીગુણથી અજ,
તે અજ્ઞાની મંદને, બિદે નહિ સર્વજ. ૨૯.

માયિ સર્વાણિ કર્માણિ સંન્યસ્યાધ્યાત્મચેતસા ।

નિરાશોર્નિર્મમો ભૂત્વા યુદ્ધચસ્વ વિગતઞ્જવરઃ ॥ ૩૦ ॥

૪ આધ્યાત્મ ચિત્ત વડે સહ, અર્પી મુજને કર્મ,
ઈચ્છા મમતા તાપને, મૂકી કર યુધ્ધ ધર્મ. ૩૦

યે મે મતમિદં નિશ્ચમનુતિષ્ઠંતિ માનવાઃ ।

શ્રદ્ધાવંતો નિસૂયંતો મુચ્યંતે તૈહપિ કર્મભિઃ ॥ ૩૧ ॥

આ મુજ મતથી માનવો, શ્રદ્ધાય વર્તે જોહ,
અનિન્દતાં રાખી શ્રદ્ધા, છૂટે કર્મયિ તેહ. ૩૧.

૧. અજ્ઞાની. ૨. ઈન્દ્રિયના કર્મ. ૩. સત્ ૨જ અને તમ. ૪. શા-
નયુક્ત.

ये त्वेतदभ्यसूयंतो नानुतिष्ठन्ति ते मतम् ।

सर्वज्ञानविमूढांस्तान्निबद्धि नष्टानचेतसः ॥ ३२ ॥

પણ જે આને નિંદતાં, વર્તે નહિ મુજ સીત,
તે મૂઢોને બાણ પું, નષ્ટ વિવેક રહીત. ૩૨.

सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवानपि ।

प्रकृतिं यांति भूतानि निमग्नः किं करिष्यति ॥ ३३ ॥

૧ પ્રકૃતીને સૌ અનુસરે, કરશે ૨ નિમ્નહ કેમ,
પ્રકૃતી સરખું આચરે, માનવાન પણ એમ. ૩૩.

इन्द्रियस्येन्द्रियस्यार्थे रागद्वेषौ व्यवस्थितौ :

तयोर्न वशमागच्छेत्तौ ह्यस्य परिपंथिनौ ॥ ૩૪ ॥

ઇન્દ્રિયના, વિષયો વિશે, રાગ દ્વેષ બે જેહ,
તેને વશ થાવું નહીં, શત્રુ ૩ એના તેહ. ૩૪.

श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।

स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो भयावहः ॥ ૩૫ ॥

૫૨. ધર્માચરવા થકી, શ્રેય વિગુણ નિજ ધર્મ,
સ્વધર્મમાં મરવું બહુ, ભય આપે ૫૨ ધર્મ.

अर्जुन उवाच ॥

अथ केन प्रयुक्तोऽयं पापं चरति पुरुषः ।

अनिच्छन्नपि बाष्पेय बलादिव नियोजितः ॥ ૩૬ ॥

અર્જુન પુછેછે.

પણ બળથી યોજેલ વત, કૃષ્ણ, ન ઇચ્છે તોય,
પુરૂષ આત્મરૂ પાપ, એ, કેણે પ્રેરિત હોય. ૩૬.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

કામ એષ ક્રોધ એષ રજોગુણસમુદ્ભવઃ ।

મહાશનો મહાપાપ્મા બિદ્ધચેનમિહ વૈરિણમ્ ॥ ૩૭ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

રજોગુણથી થાય, એ કામ, ક્રોધ પણ એજ,
મહા પાપિ બહુ અહારિ, અહિં, જાણુ શત્રુ એનેજ. ૩૭

ધૂમેનાત્રિયતે બન્હિર્યથાહહદર્શો મલેન ચ ।

યથોલ્બેનાવૃતો ગર્ભસ્તથા તેનેદમાવૃતમ્ ॥ ૩૮ ॥

છાદિત અગ્ની ધૂમધિ, ૧ દર્પણ મલથી જેમ,
ગર્ભ ૨ જરાપૂરે કચી, માનજ તેણે એમ. ૩૮.

આવૃતં જ્ઞાનમેતેન જ્ઞાનિનો નિલવૈરિણા ।

કામરૂપેણ કૌંતેય દુષ્પૂરેણાનલેન ચ ॥૩૯॥

નિલ વૈરિ એ માનિનો, કામ ૩૫ કુષ્પૂર્ણ,
અગ્ની, તેણે ઢાંકિયું, માન પાર્થ સંપૂર્ણ. ૩૯.

इन्द्रियाणि मनो बुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्यते ।

एतैर्विमोहयत्येष ज्ञानमावृत्य देहिनम् ॥ ૪૦ ॥

૧. આશીસા. ૨. ગર્ભને બિટલ અર્થ.

એને, મનમતિ ઇન્દ્રિયો, આશ્રય, તેણે સાર,
કરે જીવને મોહ એ, ઠંકિ માન નિરધાર. ૪૦.

તસ્માત્ત્વમિન્દ્રિયાણ્યાદૌ નિયમ્ય ભરતર્ષભ ।

પાપ્માનં પ્રજહિ હ્યેનં જ્ઞાનવિજ્ઞાનનાશનમ્ ॥૪૧॥

મોટે ઇન્દ્રિયને પ્રથમ, વશ કરિ એને મૂક,
ટળે ૧ માન ૨ વિમાન, એ પાપીથીજ અચૂક. ૪૧.

इन्द्रियाणि पराण्याहुरिन्द्रियेभ्यः परं मनः ।

मनस्तु परा बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः ॥४२॥

વિષય થકી ૩ પર ઇન્દ્રિયો, છે પર એથી મન,
મનથી પર બુદ્ધીજ છે, પર તેથી આત્મન. ૪૨.

एवं बुद्धेः परं बुद्ध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना ।

जहि शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदम् ॥ ४३॥

• એમ જાણિ પર, બુદ્ધિથી, કરિ મન ધીપે સ્થીર,
જીત ૪ દૂરાસદ શત્રુ એ, કામરૂપ સ્થુથીર. ૪૩.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंવાदे कर्मयोगोनाम तृतीयोऽध्यायः ॥३॥

॥ અથ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

इमं विवस्वते योगं प्रोक्तवानहमव्ययम् ।

विवस्वान्मनवे प्राह मनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत् ॥ ૧ ॥

શ્રીભગવાન કહેલે.

કયો સૂર્યને યોગ આ, અવ્યય, મં નિરધાર,

સૂર્યે મનુને તેમણે, ઇક્ષ્વાકૂને માર. ૧.

एवं परंपराप्राप्तमिमं राजर्षयो विदुः ।

स कालेनेह महता योगो नष्टः परंतप ॥ ૨ ॥

રાજર્ષી ભણેછ, ઇમ, પ્રાપ્ત પરંપર. અહ,

મહત કાળના અંતરે, નાશ થયો છે જોહ. ૨.

स एवायं मया तेऽद्य योगः प्रोक्तः पुरातनः ।

भक्तोसि मे सखा चेति रहस्यं ह्येतदुत्तमम् ॥ ૩ ॥

તેજ પુરાતન યોગ આ, ૧૨હસ્ય ને ઉત્તમ

કયો તને મં આજ, તું, ભગત મઆ ૨ સતમ. ૩

अर्जुन उवाच ॥

अपरं भवतो जन्म परं जन्म विवस्वतः ।

कथमेतद्विजानीयां त्वमादौ प्रोक्तवानिति ॥ ૪ ॥

અર્જુન પુછેછે.

જન્મ આપને! આ સમય, સૂર્ય તણે તો પહેલ,
હું એ જાણું કેમ, જો, આપે પ્રથમ કહેલ. ૪.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

बहूनि मे व्यतीतानि जन्मानि तव चार्जुन ।
तान्यहं वेद सर्वाणि न त्वं वेत्स्य परंतप ॥ ५ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

થયા જન્મ મુજ બહુ વલી, તારા પણ ક્રોંતેય,
જાણું હું તે સર્વને, તું જાણે નહિ જેય. ૫.

अजोपि सन्नव्ययात्मा भूतानामीश्वरोपि सन् ।
पकृतिं स्वामधिष्ठाय संभवाम्यात्ममायया ॥ ६ ॥

અજ, અવિનાશી, ઈશ હું, ભૂતોનો, પણ સાર,
• સ્વીકારી નિજ ૧ પ્રકૃતિ હોં, ઈચ્છાપે અવતાર. ૬.

यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।

अभ्युत्थानमधर्मस्य तदाऽऽत्मानं सृजाम्यहम् ॥ ७ ॥

યાયજ હાની ધર્મની, જ્યારે ભારત વીર,
૫દી થાય અધર્મની, ત્યારે ધર્મ સરીર. ૭.

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।

धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥ ८ ॥

કરવા, રક્ષા સાધુની, પાપીયોને હાર,
ધર્મ સ્થાપવા હું ધરું, યુગ યુગમાં અવતાર. ૮.

જન્મ કર્મ ચ મે દિવ્યમેવં યો વૈત્તિ.તત્ત્વતઃ ।

સત્કા દેહં પુનર્જન્મ નૈતિ મામેતિ સોઽર્જુન ॥ ૯ ॥

ભણે તત્ત્વથિ દિવ્ય મુજ, જન્મ કર્મ ધર્મ જોહ,
દેહ તજી પામે મને, નહિ શરિ જન્મે તેહ. ૯.

વીતરાગભયક્રોધા મન્મયા.મામુપાશ્રિતાઃ ।

બહુ જ્ઞાનતપસા પૂતા મદ્વાવમાગતાઃ ॥ ૧૦ ॥

મુકિ રાગ ભય ક્રોધને, મુજ આશ્રિત ૧ મુજપ્રદ,
બહુ પામ્યા મુજ ભાવને, માન તપે થઈ શુદ્ધ. ૧૦.

યે યથા માં પ્રપદ્યંતે તાંસ્તથૈવ ભજામ્યહમ્ ।

મમ વર્તમાનુવર્તંતે મનુષ્યાઃ પાર્થ સર્વશઃ ॥ ૧૧ ॥

જેમ નરે મુજને ભજે, તેમ ભજું હું સાર,
પાર્થ ભજે સૌ માનવો, મુજને સર્વ પ્રકાર. ૧૧.

કાંક્ષંતઃ કર્મણાં સિદ્ધિં યજંતે હા દેવતાઃ ।

ક્ષિપ્રં હિ માનુષે લોકે સિદ્ધિર્ભવતિ કર્મજા ॥ ૧૨ ॥

અહીંજ દેવોને ભજે, કર્મસિદ્ધિ ઇચ્છનાર,
થાય પાર્થ આ લોકમાં, કર્મસિદ્ધિ તત્કાળ. ૧૨.

આતુર્વર્ણ્ય મયા સૃષ્ટં ગુણકર્મવિભાગશઃ ।

તસ્ય કર્તારમપિ માં વિદ્વચ્ચકર્તારમવ્યયમ્ ॥ ૧૩ ॥

ગુણ કર્મોના ભિદધી, સૃજી જાત મેં આર,
કર્તા તેનેા પણ મને, અર્કતા અપ્યય ધાર. ૧૩.

ન માં કર્માણિ લિપંતિ ન મે કર્મફલે સ્પદા ।
શતિ માં યોદ્ધાભિજાનાતિ કર્મભિર્ન સ વદ્ધયતે ॥૧૪॥

કર્મ મને લેપે નહીં, નહિ ઇચ્છા પ્રલભાંય,
જાણે મુજને એ રિતે, નહિ કર્મે બંધાય. ૧૪.

एवं ज्ञात्वा कृतं कर्म पूर्वैरपि मुमुक्षुभिः ।
कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं पूर्वैः पूर्वतरं कृतम् ॥ १५ ॥

કર્મો પૂર્વે ૧ મુમુક્ષુયેં, કર્મો જાણી એમ,
મોટે પું પણ પૂર્વથી, થતાં કર્મ કર તેમ. ૧૫.

किं कर्म किमकर्मेति कवयोप्यत्र मोहिताः ।
तत्ते कर्म प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वा मोक्षयसेऽशुभात् ॥ १६ ॥

શું અકર્મને કર્મ છે, કવિ પણ એમાં મોમ,
પુજીને કોં તે કર્મ, જો, જાણિ અશુભને જાય. ૧૬,

कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यं बोद्धव्यं च विकर्मणः ।

अकर्मणश्च बोद्धव्यं गहना कर्मणो गतिः ॥ १७ ॥

૨ કર્મ તથા ૩ વીકર્મનું, તત્ત્વ જાણવા યોગ્ય,
૪ અકર્મનું પણ એમ, એ, કર્મગતી ૫ દુર્ગોત્થ. ૧૭.

૧ મોક્ષની ઇચ્છાવાળા. ૨ શાસ્ત્રે કહેલ કર્મ. ૩ શાસ્ત્રે નિષેધ કરેલ કર્મ. ૪. કર્મ ન કરવા પણ. ૫ દુઃખે કરી જાણાય એવી.

કર્મણ્યકર્મ યઃ પश्यેદકર્મણિ ચ કર્મ યઃ ॥

સ બુદ્ધિમાન્મનુષ્યેષુ સ યુક્તઃ કૃત્સ્નકર્મકૃત્ ॥ ૧૮ ॥

જે અકર્મ તો કર્મમાં, ૧ કર્મ અકર્મમાં જોય,
એટલે યોગી તે લોકમાં, એવું ૨ કર્મકૃત હોય. ૧૮.

યસ્ય સર્વે સમારંભાઃ કામસંકલ્પવર્જિતાઃ ।

જ્ઞાનાગ્નિદગ્ધકર્માણં તમાહુઃ પંડિતં બુધાઃ ॥ ૧૯ ॥

જેના સૌ આરંભ છે, કલ સંકલ્પ રહીત,
જ્ઞાન વડે તે શુદ્ધને, માગી કહે પંડીત. ૧૯.

લ્પ્ત્વા કર્મફલાસંગં નિલ્પ્તૃત્તો નિરાશ્રયઃ ।

કર્મણ્યભિપ્રવૃત્તોપિ નૈવ કિંચિત્કરોતિ સઃ ૨૦ ॥

મૂકિ કર્મ કલ સંગ, વિણ આશ્રય, તૂમ હમેશ,
કર્મ કરે જો કે સદા, તોય કરે નહિ સેશ. ૨૦.

નિરાશીર્યતચિત્તાત્મા લ્પ્ત્તસર્વપરિગ્રહઃ ।

શારીરં કેવલં કર્મ કુર્વન્નામોતિ કિલ્બિષમ્ ॥ ૨૧ ॥

૩ વશમન, આશા રહિત નર, મૂકિ એવું સંશાર,
શરિર કર્મ કરતાંજ, નહિ પામે પાપ લગાર. ૨૧.

યદ્દૃષ્ટાલાભસંતુષ્ટો દ્વંદ્વાતીતો વિમત્સરઃ ।

સમઃ સિદ્ધાવસિદ્ધૌ ચ કૃત્વાપિ ન નિબદ્ધયતે ॥ ૨૨ ॥

સંતુષ્ટ દેવકૃત્ લાભથિ, વૈર દવંધવ વિણુ નેહ,
સમ વલિ શિદ્ધિ અશિદ્ધિ, તો, કરી કર્મ છુટેહ. ૨૨.

ગતસંગસ્ય મુક્તસ્ય જ્ઞાનાવસ્થિતચેતસઃ ।

યજ્ઞાયાચરતઃ કર્મ સમગ્રં પ્રવિલીયતે ॥ ૨૩ ॥

માની, મુક્ત, અસંગિ ને, યમ માટે કરનાર,
કર્મ બધાં તો, તે તણા, 'લપ પામે નિરધાર. ૨૩.

બ્રહ્માર્પણં બ્રહ્મ હવિર્બ્રહ્મામૈ બ્રહ્મણા હુતમ્ ।

બ્રહ્મૈવ તેન ગંતવ્યં બ્રહ્મકર્મસમાધિના ॥ ૨૪॥

૧ 'બ્રહ્માર્પણ ૨ 'બ્રહ્માગ્નિમાં, ૩ હુત ૪ 'બ્રહ્મે, ૫ હવિ 'બ્રહ્મ,
૬ 'બ્રહ્મકર્મ ૭ સમાધિયે, ૮ માપ તેણે 'બ્રહ્મ. ૨૪.

દૈવમેવાપરે યજ્ઞં યોગિનઃ પર્યુપાસતે ।

બ્રહ્માગ્નાવપરે યજ્ઞં યજ્ઞેનૈવોપજુહતિ ॥ ૨૫ ॥

કરે ૮ દૈવ યમજ વલી, કર્મયોગિ ને હાય,
'બ્રહ્માગ્નીમાં યમને, ૯ યજ્ઞે હોમે કોપ. ૨૫.

શ્રોત્રાદીર્નીર્નિર્યાપ્યન્યે સંયમામિષુ જુહતિ ।

શબ્દાદીન્વિષયાનન્ય ઇન્દ્રિયામિષુ જુહતિ ॥૨૬॥

ખીજ ૧૦ સંયમ અગ્નિમાં, હોમે ૧૧ શ્રોત્રાદીય,

૧૨ ઇન્દ્રિયાગ્નિમાં અન્ય વલિ, હોમે ૧૩ શબ્દાદીય. ૨૬

૧ યજ્ઞ પાત પણુ અભરપ. ૨ અગ્નિ પણુ અભરપ. ૩ હોમેણુ. ૪ યજ્ઞમા
નાદિ હોમનાર પણુ અભરપ. ૫ હોમ કરવાના અજ પણુ અભરપ. ૬ કર્મ
પણુ અભરપ. ૭ ચિત્તની એકાગ્રતા. ૮ ઇન્દ્રિય દેવત્વ અભર પુદ્ધિ વિન્ય
જેમાં યજ્ઞ યાચ છે તે. ૯ ઉપર કહેલ અભરપણુદિ પુદ્ધિયે. ૧૦ ઇન્દ્રિય
નિગ્રહ. ૧૧ જ્ઞાનેન્દ્રિય. ૧૨ ઇન્દ્રિય રૂપ અગ્નિ, ૧૩ પાંચ વિષય.

સર્વાર્ણાંદ્રિયકર્માણિ પ્રાણકર્માણિ ચાપરે ।

આત્મસંયમયોગામૌ જુહ્વતિ જ્ઞાનદીપિતે ॥ ૨૭ ॥

૬૦૬ પ્રાણના, કર્મ શૈ, અન્ને હોમ કરાય,
૧ આત્મસંયમ અગ્નિ જે, જ્ઞાન ૨ દીપ તેમાં ૨૭.

દ્રવ્યયજ્ઞાસ્તપોયજ્ઞા યોગયજ્ઞાસ્તથાહપરે ।

સ્વાધ્યાયજ્ઞાનયજ્ઞાશ્ચ યતયઃ સંશિતવ્રતાઃ ॥ ૨૮ ॥

૬૦૭, યોગ, તપસ્ય વલિ, યજ્ઞ કરે બહુ જાણુ,
વેદજ્ઞાન ૩૫ યજ્ઞ તે, ખીજ પતિ વ્રતવાન. ૨૮.

અપાને જુહ્વતિ પ્રાણં પ્રાણેહપાનં તથાહપરે ।

પ્રાણાપાનગતી રુદ્ધ્વા પ્રાણાયામપરાયણાઃ ॥ ૨૯ ॥

વલિ કો પ્રાણાયામિયો, ૩૫થી ૩ પ્રાણ ૪ અપાન,
અપાન હોમ પ્રાણમાં, તેમ અપાને પ્રાણ. ૨૯.

અપરે નિયતાહારાઃ પ્રાણાન્પ્રાણેષુ જુહ્વતિ ।

સર્વેષ્યેતે યજ્ઞવિદો યજ્ઞક્ષપિતકલ્મષાઃ ॥ ૩૦ ॥

૫ નિયત અહારિ કો પ્રાણમાં, પ્રાણજ હોમ દેય,
પક્ષે શુદ્ધ થયેલ શૈ, ૬૫મની ૬ છે એય. ૩૦.

યજ્ઞશિષ્ટામૃતભુજો યાંતિ બ્રહ્મ સનાતનમ્ ।

નાયં લોકોસ્ત્યયજ્ઞસ્ય કુતોન્યઃ કુરુસત્તમ ॥ ૩૧ ॥

૧ આત્મામાં એકાગ્રતા. ૨ પ્રકાશમાન. ૩ શરીરમાંનો પ્રાણવાયુ.
૪. શરીરમાંનો અપાનવાયુ. ૫ નિષ્ક્રમસર. ૬ યજ્ઞ જાણનારા.

યમશિષ્ટ અમૃત ભુજી, પામે શાશ્વત બ્રહ્મ,
અપમિને આ લોક નહિ, કેમ અન્ય, સત્તમ. ૩૧.

एवं बहुविधा यज्ञा वितत्वा ब्रह्मणो मुखे ।

कर्मजान्विद्धि तान्सर्वानिवं ज्ञात्वा विमोक्षयसे ॥ ૩૨ ॥

કયા વેદના મુખ વિશે, બહુ વિધ યજ્ઞો અમ,
૧ કર્મજ સર્વે જાણુ તે, છુટિશ જાણી તેમ. ૩૨.

श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञः परंतप ।

सर्वं कर्माखिलं पार्थ ज्ञाने परिसमाप्यते ॥ ૩૩ ॥

પાર્થ દ્રવ્યમય યમયી, જ્ઞાન યમ વીશેષ,
સમાપ સર્વે જ્ઞાનમાં, અર્જુન કર્મ અશેષ. ૩૩.

तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ।

उपदेक्ष्यंति ते જ્ઞાનં જ્ઞાનિનસ્તત્ત્વદર્શિનઃ ॥ ૩૪ ॥

કરિ સેવા ૨ પ્રણિપાત વલિ, પ્રશ્ન કરીને જાણુ,
૩ તત્વ દર્શિ જે જ્ઞાનિ તે, કહેશે તુજને જ્ઞાન. ૩૪.

यज्ज्ञात्वा न पुनर्मोहमेवं यास्यसि पांडव ।

येन भूतान्यशेषेण द्रक्ष्यस्यात्मन्यथો मयि ॥ ૩૫ ॥

જે જાણી ધમ માહને, શરિ તું નહિ પામીશ,
જેણે ૪ નિજ ને ૫ મુજ વિશે, જૂત માત્ર દેખીશ. ૩૫.

૧ કર્મથી ધનારા. ૨ દંડવત નમસ્કાર. ૩ પ્રશ્નને જોનારા.
૪ તારા પોતાના આત્મ સ્વરૂપમાં. ૫ મારા આત્મ સ્વરૂપમાં.

અપિ ચેદસિ પાપેભ્યઃ સર્વેભ્ય પાપકૃત્તમઃ ।

સર્વ જ્ઞાનપ્લવેનૈવ વૃજિનં સંતરિષ્યસિ ॥ ૩૬ ॥

જો કે પાપી સર્વથી, અધિક પાપિ હોઈશ,
તોય જ્ઞાનરૂપ નાવથી, પાપ સમુદ્ર તરીકે. ૩૬.

યયૈધાંસિ સમિદ્ધોભિર્મસ્મસાત્કુરુતેઽર્જુન ।

જ્ઞાનાભિઃ સર્વકર્માણિ મસ્મસાત્કુરુતે તયા ॥ ૩૭ ॥

બળતો અગ્ની કાષ્ટને, ભસ્મ કરેછે જેમ,
સર્વ કર્મ, જ્ઞાનાગ્નિ પછી, ભસ્મ કરેછે તેમ. ૩૭.

નહિ જ્ઞાનેન સદૃશં પવિત્રમિદં વિદ્યતે ।

તત્સ્વયં યોગસંસિદ્ધઃ કાલેનાત્માનિ વિંદતિ ॥ ૩૮ ॥

પવિત્ર નહિ આ યોગમાં, અર્જુન જ્ઞાન સમાન,
યોગી કાળે મળવે, નિજમાં પોતે જ્ઞાન. ૩૮.

શ્રદ્ધાવાંછમતે જ્ઞાનં તત્પરઃ સંયતૈર્દ્રિયઃ ।

જ્ઞાનં લબ્ધ્વા પરાં શાંતિમચિરેણાધિગચ્છતિ ॥ ૩૯ ॥

શ્રદ્ધાભૂ, વશધંદ્રિ, વલિ, ૧ તત્પર પામે જ્ઞાન,
પામિ જ્ઞાન તરતજ પછી, શાંતી પામે મહાન. ૩૯.

અજ્ઞશ્ચાશ્રદ્ધધાનશ્ચ સંશયાત્મા વિનશ્યતિ ।

નાયં લોકોસ્તિ ન પરો ન સુખં સંશયાત્મનઃ ॥ ૪૦ ॥

અજ, અશ્રદ્ધાવાન વલિ, ૧ સંશયિ પામે નાશ,
સંશયિને આ લોક નહિ, નહિ ૨ પર, નહિ સુખ આશ ૪૦

યોગસંન્યસ્તકર્માણં જ્ઞાનસંછિન્નસંશયમ્ ।

આત્મવંતં ન કર્માણિ નિબધ્નન્તિ ધનંજય ॥૪૧॥

યોગેં કર્મ તપ્જેલ વલિ,, માને સંશય મુક્ત,
આત્મમાનિને કર્મ નહિ, કરે બાધ કેં ૩ મુક્ત. ૪૧.

તસ્માદજ્ઞાનસંભૂતં હૃત્સ્થં જ્ઞાનાસિનાત્મનઃ ।

છિત્ત્વૈનં સંશયં યોગમાતિષ્ઠોત્તિષ્ઠ ભારત ॥૪૨॥

મોટે સંશય લૂલ્યમાં, અમાને થાનાર,
છેદિ જ્ઞાનરૂપ અગુથી, ઉઠ યોગી થા સાર. ૪૨.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मब्रह्मर्पणयोगोनाम चतुर्थोऽध्यायः॥४

૧ સંશયવાલો અટલે વેહેમ રાખનાર. ૨ પરલોક. ૩ યોગ્ય. અર્જુન
નો સંબોધન છે.

॥ અથ પંચમોઽધ્યાયઃ ॥

અર્જુન ઉવાચ ॥

સંન્યાસં કર્મણાં કૃષ્ણ પુનર્યોગં ચ શંસસિ ।

યચ્છ્રેય એતયોરેકં તન્મે બ્રૂહિ સુનિશ્ચિતમ્ ॥ ૧ ॥

અર્જુન કહેછે.

કર્મ તણા સંન્યાસ વલિ, કહેછે તેના યોગ,
એક કહે, એમાંપથી, જે નિશ્ચય શુભ જોગ. ૧.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

સંન્યાસઃ કર્મયોગશ્ચ નિઃશ્રેયસકરાવુભૌ ।

તયોસ્તુ કર્મસંન્યાસાત્કર્મયોગો વિશિષ્યતે ॥ ૨ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

કર્મયોગ, સંન્યાસ, એ, છે બન્ને શુભકાર,
પણ તેમાં સંન્યાસથી, અધિક યોગ છે આર. ૨.

જોય; સ નિત્યસંન્યાસી યો ન દ્વેષ્ટિ ન કાંક્ષતિ ।

નિર્દ્વંદ્વો હિ મહાવાહો સુખં બંધાત્પ્રમુચ્યતે ॥ ૩ ॥

સંન્યાસી તે જાણવો, ન ઇંછે ઈષે જેહ,
છૂટે બંધનથી મુજે, હવંહવ વિનાનો તેહ. ૩.

સાંખ્યયોગૌ પૃથગ્વાલાઃ પ્રવદંતિ ન પંડિતાઃ ।

एकमप्यास्थितः सम्यग्भयोर्विदते फलम् ॥ ૪ ॥

જ્ઞાન, યોગને કહે જુદા, નહિ પંડિત, પણ ૧ મૂર્ખ,
પામે એક ૨ સુઆચારી, ૫૯ બેનુંજ અમૂર્ખ. ૪.

यत्सांख्यैः प्राप्यते स्थानं तद्योगैरपि गम्यते ।

एकं सांख्यं च योगं च यः पश्यति स पश्यति ॥ ૫ ॥

પમાય ૩ ૫૬ જે જ્ઞાનિયે, 'યોગીયે પણ એજ.
જ્ઞાન, યોગને એક જે, જાણે જાણે તેજ. ૫.

संन्यासस्तु महाबाहो दुःखमाप्तुमयोगतः ।

योगयुक्तो मुनिर्ब्रह्म न चिरेणाधिगच्छति ॥ ૬ ॥

યોગ વિના સંન્યાસ તો, પામવાજ દુઃખરૂપ,
યોગયુક્ત પામે મુની, તરતજ બ્રહ્મ સ્વરૂપ. ૭.

योगयुक्तो विशुद्धात्मा विजितात्मा जितेंद्रियः ।

सर्वभूतात्मभूतात्मा कुर्वन्नपि न लिप्यते ॥ ૭ ॥

શરિર જીતિ, મન શુદ્ધ કરી, યોગી, ઇન્દ્રિય જીત,
સર્વ તણે બનિ આતમા, કર્તાં પણ નહિ ૪ લીધત. ૭.

नैव किंचित्करोमीति युक्तो मन्येत तत्त्ववित् ।

पश्यन्शृण्वन्स्पृशन्निघ्नन्भ्रमन्श्चञ्चलस्त्वपन्श्चसन् ॥ ૮ ॥

જોઈ, શુદ્ધી, ૧ સ્પૃશિ, સૂંધિ વલિ, જમિ, જઈ, મુઈ, લઈ પ્રાણ,
માને યોગી ૨ તત્વવિત, “કે નહિ કરે” ઇમ, જાણ, ૮.

પ્રલપન્વિસૃજન્ગૃહ્ણન્નુન્મિષાન્નિમિષન્નાપિ ।

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु वर्तत इति धारयन् ॥ ૯ ॥

૩ વદી, મૂકિ, ૪ ગ્રહિ, જોલિ વલિ, વીંચીને પણ સાર.
વર્તે ઇન્દ્રિય વિષયમાં, ધારિ ઐમ નિરધાર. ૯.

ब्रह्मण्याधाय कर्माणि संगं त्यक्त्वा करोति यः ॥

लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवाम्बसा ॥ ૧૦ ॥

અર્પિ બ્રહ્મને કર્મ જે, કરે મુંગ વિણ પ્રાણિ,
ન અડે તેને પાપ, જિમ, ૫ પદ્મપત્રને પાણિ. ૧૦.

कायेन मनसा बुद्ध्या केवलैरिन्द्रियैरपि ।

योगिनः कर्म कुर्वति संगं त्यक्त्वा षडत्मबुद्धये ॥ ૧૧ ॥

મન, બુદ્ધી, શરિર, વલી, કેવળ ઇન્દ્રિયેજ,
મૂકિ મુંગ કર્મો કરે, યોગી ૬ શુદ્ધિયેજ. ૧૧.

युक्तः कर्मफलं त्यक्त्वा शान्तिमाप्नोति नैष्ठિકીम् ।

अयुक्तः कामकारेण फले सक्तो निबद्धयते ॥ ૧૨ ॥

યોગિ કર્મફલ ત્યાગિને, શાંત અતીશય થાય,
બદ્ધમાં સક્ત અયોગિતો, કામવડે બંધાય. ૧૨.

૧. સ્પૃશ કરી. ૨. બ્રહ્મને જાણનાર. ૩. જોલોને. ૪. લઈને.
૫. કમળનું પાન. ૬. અંતઃકરણની શુદ્ધિ માટે.

સર્વકર્માણિ મનસા સંન્યસ્યાસ્તે સુખં વશી ।

નવદ્વારે પુરે દેહી નૈવ કુર્વન્ન કારયન્ ॥ ૧૩ ॥

મૂકિ કર્મ સૌ મનવડે, યોગી મુખથી રહે,

નવ ૧૬૧૨ના ૨ પુર વિશે, નહિ કરિ કરાવિ તેહ. ૧૩.

ન કર્તૃત્વં ન કર્માણિ, લોકસ્ય સૃજાતિ પ્રભુઃ ।

ન કર્મફલસંયોગં સ્વભાવસ્તુ પ્રવર્તતે ॥ ૧૪ ॥

લોકતાણું ૩ કર્તૃત્વ વલિ, કર્મ, કર્મ ૫૧ યોગ,

પ્રભુ, એ સૌ સૃજતા નથી, છે સ્વાભાવિક જોગ. ૧૪.

નાદત્તે કસ્યચિત્પાપં ન ચૈવ સુકૃતં વિભુઃ ।

અજ્ઞાનેનાવૃતં જ્ઞાનં તેન મુહ્યંતિ જંતવઃ ॥ ૧૫ ॥

પ્રભુ ધારે નહિ દોષનું, પાપ પુણ્ય જે હોય,

૪ છાદિત માન અમાનયિ, જીવે તેણે માય. ૧૫.

જ્ઞાનેન તુ તદજ્ઞાનં યેષાં નાશિતમાત્મનઃ ।

તેષામાદિત્યવજ્ઞાનં પ્રકાશયતિ તત્પરમ્ ॥ ૧૬ ॥

આત્મમાનથી જેમનું, નાશ થયું અમાન,

તેને જીવે સૂર્યવત, પ્રકાશ, તે માન, ૧૬.

તદ્બુદ્ધયસ્તદાત્માનસ્તન્નિષ્ઠાસ્તત્પરાયણાઃ ।

ગચ્છંત્યપુનરાવૃત્તિં જ્ઞાનનિર્મૂલકલ્મષાઃ ॥ ૧૭ ॥

૧. જે નેત્ર, જે નાકના છેદ, જે કાન, મુખ એ સાત મસ્તકના ને શુદ્ધ તથા મૈથુન ઇન્દ્રિ એ જે નીચેના મહી નવ દરવાજા. ૨. શરીરરૂપ નમરી.
૩. કર્તાપણું. ૪. દોષેણું.

મન યુદ્ધી ૧ તેમાં વલી, નિષ્ઠા આશ્રય ૨ તેજ,
માને શુદ્ધ થયેલ તે, પામે મોક્ષ અરેજ. ૧૭.

વિદ્યાવિનયસંપન્ને બ્રાહ્મણે ગવિ હસ્તિનિ ।

જ્ઞાને ચૈવ શ્વપાકો ચ પંડિતાઃ સમદર્શિનઃ ॥ ૧૮ ॥

૩ પઠિત ૪ વિનયિ શ્રાદ્ધાલુ વિશે, ગૌ હસ્તોમાં સાર,
૫ શ્વપાન તથા આંડાલમાં, પંડિત ૬ સમ જોનાર. ૧૮.

इहैव तैर्जितः सर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः ।

निर्दोषं हि समं ब्रह्म तस्माद्ब्रह्मणि ते स्थिताः ॥ ૧૯ ॥

જીતી તેણે સૃષ્ટિ અહિ, જેનું મન છે સંમ,
બ્રહ્મ વિશે સ્થિત તેજ છે, સમ ૭ નિર્દોષજ બ્રહ્મ. ૧૯.

न प्रहृष्येत्प्रियं प्राप्य नोद्विजेत्प्राप्य चाप्रियम् ।

स्थिरबुद्धिरसंमूढो ब्रह्मविद्ब्रह्मणि स्थितः ॥ ૨૦ ॥

અપ્રિયથી એદે નહીં, પ્રિયથી નહિ હર્ષેહ,

૮ બ્રહ્મસ્થિત, ૯ અસંમૂઢ, સ્થિર બુદ્ધિ, બ્રહ્મવિત જેહ. ૨૦

ब्रह्मस्पर्शेष्वसक्तात्मा विदित्वात्मनि यत्सुखम् ।

स ब्रह्मयोगयुक्तात्मा सुखमक्षय्यमश्नुते ॥ ૨૧ ॥

જે, અસકત ૧૦ બહિ વિષયમાં, અંતર પામે સુખ,

બ્રહ્મયોગિ તે, મેળવે, સુખ અવિનાશિ અચૂક. ૨૧.

૧. બ્રહ્મમાં. ૨. આત્માજ. ૩. ભણેલો. ૪. વિવેકી. ૫. કુત્રો.
૬. સમાન. ૭. દોષ રહિત. ૮ બ્રહ્મમાં થિત રાખનાર. ૯ જ્ઞાની.
૧૦ બહારના.

ये हि संस्पर्शजा भोगा दुःखयोनय एव ते ।

आद्यंतवंतः कौंतेय न तेषु रमते बुधः ॥ ૨૨ ॥

વિષય ભોગ જે, તેજછે, કારણ દુઃખના માર,

તે ૧ આદ્યંતજવાનમાં, ન વિવેકી રમનાર. ૨૨.

शक्नोतीहैव यः सौंदर्यं प्राक् शरीरविमोक्षणात् ।

કામક્રોધોદ્ભવં વેગં સ યુક્તઃ સ સુસ્ત્રી નરઃ ॥ ૨૩ ॥

અહીંજ મહન કરી શકે, જીવતાંજ નર જેહ,

કામક્રોધના વેગને, યોગી, સુખિયો તેહ. ૨૩.

यौढतःसुखोत्तरारामस्तथांतज्योतिरेव यः ।

સ યોગી બ્રહ્મ નિર્વાણં બ્રહ્મભૂતોધિગચ્છતિ ॥ ૨૪ ॥

અંતર સુખિ આરામિ જે, અંતર દૃષ્ટી માર,

• બ્રહ્મરિથત તે મોક્ષને, પામે છે નિરધાર. ૨૪.

लभंते ब्रह्म निर्वाणमृषयः क्षणिकमृषाः ।

છિન્નદ્વૈધા યતાત્માનઃ સર્વભૂતહિતે રતાઃ ॥ ૨૫ ॥

૨ ક્ષોણપાપ, અંશય રહિત, વલિ મન વશ કરનાર,

રૂપિયો પામે મોક્ષને, સર્વ તણા હિતકાર. ૨૫.

कामक्रोधवियुक्तानां यतीनां यतचेतसाम् ॥

અભિતો બ્રહ્મ નિર્વાણં વર્તતે વિદિતાત્મનામ્ ॥ ૨૬ ॥

મુક્ત કામ ક્રોધ^૧, ૧ યતી, આત્મતત્ત્વ માહેર,
વલિ મનવશ તેનેજ તો, માક્ષ મળે ચોમર, ૨૬.

સ્પર્શાન્કૃત્વા બહિર્વાહ્યાંશ્ચક્ષુશ્ચૈવાંતરે ભુવોઃ ।

પ્રાણાપાનૌ સમૌ કૃત્વા નાસાભ્યંતરચારિણી ॥ ૨૭ ॥

રાખિ ચક્ષુ ૨ ભૂમધ્ય વલિ, કરિ વિષયોને બહાર,
સમ કરિ પ્રાણ અપાનને, જે નાકે^૨ ૩ ચરનાર. ૨૭.

યતેન્દ્રિયમનોબુદ્ધિર્મુનિર્મોક્ષંપરાયણઃ ।

વિગતેચ્છામયક્રોધો યઃ સદા મુક્ત એવ સઃ ॥ ૨૮ ॥

ધન્દ્રિય મન, મતિ વશ કરી, માક્ષ ૪ પરાયણ મુક્ત.
રાગ ક્રોધ ભય રહિત જે, મદાયછે તે મુક્ત. ૨૮.

મોક્તારં યજ્ઞતપસાં સર્વલોકમહેશ્વરમ્ ।

સુહૃદ્ સર્વભૂતાનાં જ્ઞાત્વા માં શાંતિમૃચ્છતિ ॥ ૨૯ ॥

જાણિ મને, સૌ લોકનો, ધૃતિ સુહૃદ વલિ માર.

૫ ભાક્ષતા તપ ને યજ્ઞનો, થાય શાંત નિરધાર. ૨૯,

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे संन्यासयोगोनाम पंचमोऽध्याय ॥ ५ ॥

૧. ચોગી. ૨. બને આંખોના જૂનીવચ્ચમાં. ૩. સંચાર કરનાર.
૪. માક્ષ જેને પર વસ્તુછે. ૫. ઉપભોગ કરનાર.

॥ અથ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

અનાશ્રિતઃ કર્મફલં કાર્યં કર્મ કરોતિ યઃ ।

સ સંન્યાસી ચ યોગી ચ ન નિરઘ્નિર્ન ચાક્રિયઃ ॥૧॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

કરે કર્મ, પ્રલ મૂકે તે, સંન્યાસી, યોગીજ,

૧ અગ્નિ દ્વિયા વિણ હોય જે, નહિ તે પાર્થ કહ'જ. ૧

યં સંન્યાસમિતિ પ્રાહુર્યોગં તં વિદ્ધિ પાંડવ ॥

ન હ્યસંન્યસ્તસંકલ્પો યોગી ભવતિ કશ્ચન ॥ ૨ ॥

જેને કહે સંન્યાસ તે, યોગજ પાંડવ જાણ,

૨ સંકલ્પ ત્યાગ વિના નહિ, થાય યોગિ કેટલે માન. ૨.

આરુદ્ધોક્ષોર્મુનેર્યોગં કર્મ કારણમુચ્યતે ।

યોગારુદ્ધસ્ય તસ્યૈવ શમઃ કારણમુચ્યતે ॥ ૩ ॥

• કહેછ યોગ ધૃતિનારનું, કારણ કર્મજ સાર,

તેમજ યોગીનું કહે, શમ કારણ નિરધાર. ૩.

યદા હિ નૈન્દ્રિયાર્થેષુ ન કર્મસ્વનુષજ્જતે ।

સર્વસંકલ્પસંન્યાસી યોગારુદ્ધસ્તદોચ્યતે ॥ ૪॥

યદા વિપય ને કર્મમાં, કદિ આશ્રયત ન થાય,
મૂઢે સૌ સંકલ્પને, તદા યોગિ કહેવાય, ૪.

उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ।

आत्मैव ह्यात्मनो बंधुरात्मैव रिपुरात्मनः ॥ ૬ ॥

પોતે તારે આત્મને, નહિ તેને ખાડેજ,
નિજખંધુ પોતેજ છે, નિજ રિપુ પણ પોતેજ. ૫.

बंधुरात्मात्मनस्तस्य येनात्मैवात्मना जितः ।

अनात्मनस्तु शत्रुत्वे वर्तेतात्मैव शत्रुवत् ॥ ૬ ॥

જે જીત્યો શરિરાદિને, નિજ ખંધુ છે તેહ,
પણ નિજ શત્રુ છેજ તે, જીતનાર નહિ જેહ. ૬.

जितात्मनः प्रशांतस्य परमात्मा समाहितः ।

शीतोष्णसुखदुःखेषु तथा मानापमानयोः ॥ ૭ ॥

આત્મજીત તે શાંતનું, મન નિશ્ચલ નિરધાર,
શીત ઉષ્ણ સુખ દુઃખમાં, માન અપમાને સાર. ૭.

ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा कूटस्थो विजितेन्द्रियः ।

युक्त इत्युच्यते योगी समलोप्याश्मकांचनः ॥ ૮ ॥

નિર્વિકાર, ઇન્દ્રીયજિત, ૨ ખને જ્ઞાનથી તૃપ્ત,
છે જેને ૩ લોપ્યાશ્મ મુમ ૪ કાંચન, તે છે યુક્ત. ૮.

૧ શત્રુ. ૨ જ્ઞાન તથા વિજ્ઞાન. ૩ લોપ્ત એટલે માટીના ઢેકા અને
અશ્મ એટલે પથ્થર. ૪ સોણ.

સુહૃન્મિત્રાર્યુદાસીનમધ્યસ્થદ્વેષ્યબંધુષુ ।

સાધુષ્વપિ ચ પાપેષુ સમબુદ્ધિર્વિશિષ્યતે ॥ ૯ ॥

૧ સુહૃદ્, મિત્ર, ૨ અરિ, ૩ મધ્ય ને, ૪ સાધુ ૫ ઉદાસી ૬ દ્વેષ્ય, બંધુ, પાપિ, ૭ સર્વમાં, ૮ સમમતિ છેજ વિશેષ. ૯.

યોગી યંજીત સતતમાત્માનં રહસિ સ્થિતઃ ।

एकाकी यतचित्तात्मा निराशीरपरिग्रहः ॥ १० ॥

નિત્ય યોગી મન સ્થિર કરે, કરિ એકાંતે વાસ,
૮ વપુ મન વશ કરિ એકલો, મૂકિ ૯ પરિગ્રહ આશ. ૧૦

शुचौ देशे प्रतिष्ठाप्य स्थिरमासनमात्मनः ।

नात्युच्छ्रितं नातिनीचं चैलाजिनकुशोत्तरम् ॥ ११ ॥

દર્ભ ૧૦ ચર્મ ને વઝનું, નિજ આસન કરિ સ્થિર,
શુચિ જગ્યામાં મૂકિ, અતિ, નીચ ઉંચ નહિ, ધીર. ૧૧

तत्रैकाग्रं मनः कृत्वा यतचित्तेन्द्रियक्रियः ।

उपविश्यासने युज्याद्भोगमात्मविशुद्धये ॥ १२ ॥

ત્યાં બેસી મન સ્થિર કરી, કરે આત્મ શુદ્ધયે,

• કરિ વશ ૧૧ ચિત્તેન્દ્રિય ક્રિયા, યોગી, યોગ, સમર્થ. ૧૨

समं कायशिरोग्रीवं धारयन्नचलं स्थिरः ।

संप्रेक्ष्य नासिकाग्रं स्वं दिशश्चानवलोकयन् ॥ १३ ॥

૧ સ્વભાવથીજ સ્નેહી. ૨. શત્રુ ૩ મધ્યસ્થ. ૪ સદાચારી.
૫ ઉપેક્ષા કરનાર. ૬ દ્વેષ કરવા લાયક. ૭ સમાન બુદ્ધિ રાખનાર.
૮ શરીર. ૯ સંસાર. ૧૦ કાળા મૃગનું આમડું. ૧૧ મન તથા ઇન્દ્રિયો.

શિર, ૧ શ્રીવા, વપુને અચ્ચલ, કરિ સમ સ્થિર રાખીજ, ૧૩.
 ૨ દિશુને નહિ જોતાંજ, નિજ, ૩ નામિકામ જોઇજ. ૧૩.

પ્રજ્ઞાંતાત્મા વિગતમીર્ઞસ્ત્વચારિત્રતે સ્થિતઃ ।

મનઃ સંયમ્ય મચિત્તો યુક્ત આસીત મત્પરઃ ॥ ૧૪ ॥

યદ્દ શાંત ને ભય રહિત, શ્રદ્ધાચારિ વ્રતવાન,
 કરિ મન વશ મત્પર રહે, ૪ મંત્રિત યોગી મહાન. ૧૪.

યુંજન્નેવં સદાહલ્માનં યોગી નિયતમાનસઃ ।

શાંતિં નિર્વાણપરમાં મત્સંસ્થામધિગચ્છતિં ॥ ૧૫ ॥

નિત્ય જોડતાં એમ મન, યોગી વશ કરિ ચિત્ત,
 પરં શાંત ૫ મુજરૂપને, પામેછે અચિત્ત. ૧૫.

નાલ્પભ્રતસ્તુ યોગોસ્તિ ન ચૈકાંતમનભ્રતઃ ।

ન ચાતિસ્વપ્નશીલસ્ય જાગ્રતો નૈવ ચાર્જુન ॥ ૧૬ ॥

અતિ નિદ્રા, જાગૃત અતી, ઉપવાસી બહુ અહારિ,
 થાય યોગ નહિ તેમને, કુંતીસુત બળધારિ. ૧૬.

યુક્તાહારવિહારસ્ય યુક્તચેષ્ટસ્ય કર્મસુ ।

યુક્તસ્વપ્નાવબોધસ્ય યોગો ભવતિ દુઃસ્વહા ॥ ૧૭ ॥ •

૬ વિહાર કર્મ ચેષ્ટા વલિ, અહાર ૭ સ્વપ્ન જાગૃત્,
 નિયમિત જેના તેમને, થાય યોગ ૮ કુપ્પહર્ષ. ૧૭.

૧ ગજાનો પાછલો ભાગ. ૨ દિશાઓ. ૩ નાકની ટોચ. ૪ મારા આત્મસ્વરૂપમાં મન રાખનાર. ૫ મારું આત્મસ્વરૂપ. ૬ ગતિ. ૭ નિદ્રા. ૮ કુપ્પહરનાર.

યદા વિનિયતં ચિત્તમાત્મન્યેવાવતિષ્ઠતે ।

નિઃસ્પૃહઃ સર્વકામેભ્યો યુક્ત ઇત્યુચ્યતે તદા ॥ ૧૮ ॥

ચિત્ત કરેલું વશ યદા, સ્થિર આત્મામાં થાય,
નિસ્પૃહ સૌ ૧ કામે થકી, તદા યુક્ત કહેવાય. ૧૮

યથા દીપો નિવાતસ્થો નેંગતે સોપમા સ્પૃતા ।

યોગિનો યતચિત્તસ્ય યુંજતો યોગમાત્મનઃ ॥ ૧૯ ॥

જેમ વાયુ વિણ સ્થાનમાં, દીપે સ્થિર રહેવાય,
આત્મયોગિ વશચિત્તને, ઉપમાં તે કહેવાય. ૧૯

યત્રોપરમતે ચિત્તં નિરુદ્ધં યોગસેવયા ॥

યત્ર ચૈવાત્મનાહટ્માનં પश्यન્નાત્માનિ તુષ્યતિ ॥ ૨૦ ॥

જેમાં યોગાચરણથી, વશ મન શાંતજ થાય,
જોતાં મનથી આત્મને, આત્મામાં ૨ તોષાય. ૨૦

• સુખમાર્ણતિકં યત્તદ્બુદ્ધિગ્રાહ્યમર્તાદ્રિયમ્ ।

વૈત્તે યત્ર ન ચૈવાયં સ્થિતશ્ચલતિ તત્ત્વતઃ ॥ ૨૧ ॥

૩ બુદ્ધિગ્રાહ્ય, ૪ અર્તાદ્રિય સુખ, પામેછે આર્ણત,
• રહિ જેમાં અસતો નથી, તત્ત્વથીજ એ સંત. ૨૧.

યં લબ્ધ્વા ચાપરં લાભં મન્યતે નાધિકં તતઃ ।

યસ્મિંસ્થિતો ન દુઃસ્થેન ગુરુણાપિ વિચાલ્યતે ॥ ૨૨ ॥

૧ કામના. ૨ સંતોષ પામે. ૩ બુદ્ધિથી ગ્રહણ કરાય એવું. ૪ ઈન્દ્રિય સંબંધીયર.

જે પામી માને ન કે, અધિક લાભ તેથીજ,
જેમાં સ્થિત તો થાય નહિ, અલિત મહા દુઃખથીજ. ૨૨.

તં વિદ્યાદુઃખસંયોગવિયોગં યોગસંજ્ઞિતમ્ ।

સ નિશ્ચયેન યોક્તવ્યો યોગોઽનિર્વિણ્ણચેતસા ॥૨૩॥

પાર્થ જાણુવો યોગ તે, રહિત દુઃખ સંયોગ,
નિશ્ચય નિર્દુઃખ ચિત્તથી, આશ્રયો એ યોગ. ૨૩.

સંકલ્પપ્રભવાન્કામાંસ્યત્ત્વા. સર્વાનશેષતઃ ।

મનસૈવૈદ્રિયગ્રામં વિનિયમ્ય સમંતતઃ ॥ ૨૪ ॥

સંકલ્પે થતિ કામના, મુઝી સર્વ અશુષ્ક,
દૈદ્રિય ગણુને ૧ સર્વથી, કરિ વશ મનથિ વિશુષ્ક. ૨૪

શનૈઃશનૈરુપરમેદ્વદ્વચા ધૃતિગૃહીતયા ।

આત્મસંસ્યં મનઃ કૃત્વા ન કિંચિદપિ ચિંતયેત્ ॥૨૫॥

ધીરધીરે આત્મમાં, ધીર બુદ્ધિયે આર,
સ્થાપી મન, શાંતજ ખને, ચિંતે નહીં લગાર. ૨૫.

યતો યતો નિશ્વરતિ મનશ્ચંચલમસ્થિરમ્ ।

તતસ્તતો નિયમ્યૈતદાત્મન્યેવ વશં નયેત્ ॥ ૨૬ ॥

જે જે પ્રત્યે જાયછે, મન ચંચલ અસ્થિર,
તેથી પાછું એચિ, વશ કરે આત્મમાં, ધીર. ૨૬.

પ્રશાંતમનસં હ્યેનં યોગિનં સુખમુત્તમમ્ ।

ઉપૈતિ શાંતરજસં બ્રહ્મભૂતમકલ્મષમ્ ॥ ૨૭॥

૧ બ્રહ્મભૂત નિષ્પાપ વલિ, શાંત રજોગુણ મન,
એ યોગીને તો મળે, સુખ હૃત્તમ અર્જુન. ૨૭.

યુંજન્નેવં સદાહૃત્માનં યોગી વિગતકલ્મષઃ ।

સુત્વેન બ્રહ્મસંસ્પર્શમયંતં સુખમશ્રુતે ॥ ૨૮ ॥

મધ જોડતાં એમ મન, યોગી પાપ રહીત,
સૈને પામે સુખ, અતી ૨ બ્રહ્મસ્પર્શ સહીત. ૨૮.

સર્વભૂતસ્થમાત્માનં સર્વભૂતાનિ ચાત્માનિ ।

ઈક્ષતે યોગયુક્તાત્મા સર્વત્ર સમદર્શિનઃ ૨૯ ॥

૩ પોતાને સૌ ભૂતમાં, સૌને ૪ નિજમાં સાર,
જીવે આત્મ યોગી મુની, સૌમાં સમ જોનાર. ૨૯.

યો માં પશ્યાતિ સર્વત્ર સર્વં ચ મયિ પશ્યાતિ ॥

• તસ્યાહં ન પ્રણશ્યામિ સ ચ મે ન પ્રણશ્યાતિ ॥૩૦॥

જે મુજને સૌમાં જીવે, સૌને ૫ મુજમાં જોય,
હું તેને અજગો નથી, નહિ મુજથી તે હોય. ૩૦.

સર્વભૂતસ્થિતં યો માં ભજલ્યેકત્વમાસ્થિતઃ ।

સર્વથા વર્તમાનોપિ સ યોગી માયિ વર્તતે ॥ ૩૧ ॥

• સર્વ ભૂતમાં સ્થિત મને, ભજે એકથી જેહ,
વર્તતાંજ સૌ રીત પણ, મુજમાં વર્તે તેહ. ૩૧.

---

૧ બ્રહ્મ થયેલ. ૨ સાક્ષાત્કાર. ૩ પોતાના આત્માને. ૪. પોતાના આત્મામાં. ૫ મારા આત્મ સ્વરૂપમાં.

આત્મૌપમ્યેન સર્વત્ર સમં પશ્યાતિ યોર્જુન ।

સુખં વા યાદિ વા દુઃખં સ યોગી પરમો મતઃ ॥૩૨॥

દેખે સૌમાં ૧ આત્મવત, સમાન સુખ દુખ સાર,
અર્જુન યોગી શ્રેષ્ઠ તે, મુજ મતથી નિરધાર. ૩૨.

અર્જુન ઉવાચ ॥

યોયં યોગસ્ત્વયા પ્રોક્તઃ સામ્યેમ મધુસૂદન ।

एतस्याहं न पश्यामि चंचलत्वात्स्थिति स्थिराम् । ૩૩।

અર્જુન કહેછે.

મધુસૂદન આ યોગ જે આપે કયો સમાન,
સ્થિતિ થિર તે તણિ દેખું નહિ, મન ચંચલ, ભગવાન.

चंचलं हि मनः कृष्ण प्रमाथि बलवद्दृढम् ।

तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम् ॥ ૩૪॥

મન ચંચલ, બળવાન, દૃઢ, ૨ વિક્ષેપજ કરનાર,
૩ નિગ્રહ તેનો વાયુવત, ૪ દુષ્કર માનું સાર. ૩૪.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

असंशयं महाबाहो मनो दुर्निग्रहं चलम् ।

अभ्यासेन तु कौंतेय वैराग्येण च गृह्यते ॥ ૩૫ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

અંચલ ૫ દુર્નિગ્રહજ મન, અંશય કે ન લગાર,
પાસુ અભ્યાસ વિરાગથી, કરાય વશ નિરધાર. ૩૫.

૧ પાતાની પેઠ. ૨ સૌભ. ૩ શૈકવ. નિરોધ. ૪ કુખે કરાય ઐવું.
૫ કુખે કરી વશ કરવા શક્ય.

અસંયતાત્મના યોગો દુષ્પ્રાપ્તિરિતિ મે મતિઃ ।

વશ્યાત્મના તુ યતતા શક્યોવાપ્તુમુપાયતઃ ॥ ૩૬ ॥

૧ અનિતેન્દ્રિયને મુજ મતે, છેજ યોગ ૨ અપ્રાપ્તિ,
જીતેન્દ્રિય ઉદ્યોગિને, ઉપાયથી છે પ્રાપ્તિ. ૩૬.

અર્જુન ઉવાચ ॥

અયાતિઃ શ્રદ્ધયોપેતો યોગાશ્ચલિતમાનસઃ ।

અપ્રાપ્ય યોગસંસિદ્ધિઃ કાં ગતિઃ કૃષ્ણ ગચ્છતિ ॥ ૩૭ ॥

અર્જુન પુછેછે.

૩ અપતી, અશ્વાવાન, ૪ મનચલિત યોગથી, જોહ,
યોગ સિદ્ધિ પામીજ નહિ, શું ગતિ પામે તેહ. ૩૭.

કચ્ચિન્નોભયવિભ્રષ્ટશિષ્ટાભ્રમિવ નશ્યતિ ।

અપ્રતિષ્ઠો મહાબાહો વિમૂઢો બ્રહ્મણઃ પથિ ॥ ૩૮ ॥

શું બન્નેથી ભ્રષ્ટ થૈ, બ્રહ્મ માર્ગમાં મૂઢ,
૫ ઇન્દ્રિય ૬ અભગ્ની પેઠ તે, પામે નાશ વિમૂઢ. ૩૮.

एतन्मे संशयं कृष्ण छेत्तुमर्हस्यशेषतः ।

त्वदन्यः संशयस्यास्य छेत्ता न ह्युपपद्यते ॥ ૩૯ ॥

એ મુજ મંશય મૂલથી, આપ છેદવા યોગ્ય,
છેદનાર બીજો નથી, કોઈ આપવિણ જોગ્ય. ૩૯.

૧ જોહું ઇન્દ્રિયો વશ્ય કરી નથી તે. ૨ નહિ પ્રાપ્તિ અર્થ. ૩ મનચલ નહિ
કરનાર. ૪ ચલેલા મનવાલો. ૫ ઉદ્યોગ. ૬ પેઠું. ૭ વાદ્ય.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

પાર્થ નૈવેહ નામુત્ર વિનાશસ્તસ્ય વિશ્વતે ।

નહિ કલ્યાણકૃત્કશ્ચિદુર્ગતિં તાત ગચ્છતિ ॥ ૪૦ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

પાર્થ થાય નહિ તે તણા, અહિ પરલોકે નાશ,
૧ શુભકૃત પામે કોઈ નહિ, ૨ દુર્ગતિ ૩૫ વિનાશ. ૪૦.

પ્રાપ્ય પુણ્યકૃતાંલ્લોકાનુષિત્વાં શાશ્વતીઃ સમાઃ ।
શુચીનાં શ્રીમતાં ગેહે યોગમ્નષ્ટોઽભિજાયતે ॥ ૪૧ ॥

પુણ્ય લોકને પામિ, વસિ ધણા વર્ષે ત્યાં સાર,
૨ શુભિ ધનિના ધર વિશ, ૪ યોગજ્ઞ ઓળખવાર. ૪૧

અથવા યોગિનામેવ કુલે ભવતિ ધીમતામ્ ।
એતદ્ધિ દુર્લભતરં લોકે જન્મ યદીદૃશમ્ ॥ ૪૨ ॥

અથવા થાયે જ્ઞાનિના, કુળમાં એ ઉત્પન્ન,
લોક વિશ એ જન્મ છે, દુર્લભ, ૪૨ નંદન. ૪૨.

તત્ર તં બુદ્ધિસંયોગં લભતે પૌર્વદેહિકમ્ ।
યતતે ચ તતો ભૂયઃ સંસિદ્ધૌ કુરુનંદન ॥ ૪૩ ॥

પૂર્વ દેહની બુદ્ધિને, ત્યાં પામે સંયોગ,
તેથી શરિ સિદ્ધી વિશ, કરે પત્ન બહુ જોગ. ૪૩.

पूर्वाभ्यासेन तेनैव द्वियते ह्यवशोपि सः ।

जिज्ञासुरपि योगस्य शब्दब्रह्मातिवर्त्तते ॥ ४४ ॥

૧ અવશ, પૂર્વ અભ્યાસથી, યૈ તે પણ અભ્યાસ,
યોગ તણે. ૨ જિજ્ઞાસુ પણ, ૩ વેદ ઉલંઘી બન્ય. ૪૪.

प्रयत्नाद्यतमानस्तु योगी संशुद्धकिल्बिषः ।

अनेकजन्मसंसिद्धस्ततो याति परां गतिम् ॥ ४५ ॥

પ્રયત્નથી ઉદ્ધોગિ જે, યોગિ પાપથી ૪ શુદ્ધ,
પાત્રે એટ ગતીજ તે, બહુ જન્મે થૈ ૫ શુદ્ધ. ૪૫.

तपस्विभ्योधिको योगी ज्ञानिभ्योपि मतोधिकः ।

કર્મિભ્યશ્વાધિકો યોગી તસ્માદ્યોગી ભવાર્જુન ॥ ૪૬ ॥

યોગી અધિક તપસ્વિથી, અધિક જ્ઞાનિથી, સાર,
અધિક કર્મિથી માટ તું, થા યોગી નિરધાર. ૪૬.

योगिनामपि सर्वेषां मद्गतेनांतरात्मना ।

श्रद्धावाग्भजते यो मां स मे युक्ततमो मतः ॥ ४७ ॥

સર્વ યોગિના મધ્યમાં, ૧ મુજગત મનથી જેહ,
શ્રદ્ધાવાન બજે મને, યોગિ એટ છે તેહ. ૪૭.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे आत्मसंयमयोगोनाम षष्ठोऽध्यायः । ६

૧ અસ્તવંત. ૨ ભણવાની ઇચ્છાવાળે. ૩ વેદમાં કહેલ કર્મફલ,
૪ પવિત્ર. ૫ જ્ઞાની. ૬ મારા આત્મસ્વરૂપમાં રાખેલા.

॥ અથ સપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

મધ્યાસક્તમનાઃ પાર્થ યોગં યુંજન્મદાશ્રયઃ ।

અસંશયં સમગ્રં માં યથા જ્ઞાસ્યાસિ તચ્છૃણુ ॥ ૧ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

મુજગત મન, મુજ આશ્રયી, કરતાં યોગજ એમ,
જાણે તું મુજ રૂપ સૌ, નિશ્ચય, માંબલ તેમ. ૧.

જ્ઞાનં તેઽહં સવિજ્ઞાનમિદં વક્ષ્યામ્યશેષતઃ ।

યજ્ઞાત્વા નેહ ભૂયોન્યજ્ઞાતવ્યમવશિષ્યતે ॥ ૨ ॥

સવિજ્ઞાન આ જ્ઞાનતો, કૌં તુજનેજ અશેષ,
જાણી જે, અહિ જાણવા, પ્રિ નહિ રહે ૧ અવશેષ. ૨.

મનુષ્યાણાં સહસ્રેષુ કશ્ચિદ્વતતિ સિદ્ધયે ।

યતતામપિ સિદ્ધાનાં કશ્ચિન્માં વેસિ તત્ત્વતઃ ॥ ૩ ॥

કોઈ હજારે ૨ મનુજમાં, કરે યતન ૩ સિદ્ધિર્થ,
શિધમાં પણ, જાણે મને, ૪ તત્ત્વે કોક સમર્થ. ૩.

ભૂમિરાપોનલો વાયુઃ સ્વં મમો બુદ્ધિરેવ ચ ।

અહંકાર ઈતીયં મે મિત્ત્વા પ્રકૃતિરષ્ટધા ॥ ૪ ॥

૧ ભૂ, જલ, અગ્ની, વાયુ, ૨ નભ, મન, પ્રુદ્ધી અહંકાર,
એમ ૩ બિન્ન મુજ જાણવી, પ્રકૃતી અષ્ટ પ્રકાર. ૪.

અપરેયમિતસ્ત્વન્યાં પ્રકૃતિં વિદ્ધિ મે પરામ્ ।

જીવભૂતાં મહાબાહો યયેદં ધાર્યતે જગત્ ॥ ૬ ॥

પણ એ ૪ અપરા, એધિ મુજ, ૫ પરા ૬ અન્ય, ૭ ધાર,
જીવભૂત, મહાબાહુ, જે, સૃષ્ટિને ધરનાર. ૫.

एतद्योनीनि भूतानि सर्वाणीत्युपधारय ।

अहं कृत्स्नस्य जगतः प्रभवः प्रलयस्तथा ॥ ६ ॥

૭ એ ૮ યોનીથી થાપછે, જાણુ ભૂત સૌ એમ,
કર્તા હું સૌ સૃષ્ટિનો, ૯ સંહર્તા, પણ તેમ. ૬.

मत्तः परतरं नान्यत्किञ्चिदस्ति धनंजय ।

.મયિ સર્વમિદં પ્રોતં સૂત્રે મણિગણા इव ॥ ૭ ॥

મુજથી ૫૨ ખીજો નથી, ૧૦ હેતુ એનો કોઈ,
સૂત્રે મણિ વળ સર્વ આ, મુજમાં ૨૫ પરાઈ. ૭.

रसोहमप्सु कौंतेय प्रभाढस्मि शशिसूर्ययोः ।

प्रणवः सर्ववेदेषु शब्दः खे पौरुषं नृषु ॥ ૮ ॥

હું ૨૪ જળમાં, હું ૧૧ પ્રભા, ૨૫ સૂર્યની, હુંજ,
શબ્દ નભે, વેદે ૧૨ પ્રણવ, ઉદ્ધમ નરમાં હુંજ. ૮

૧. પૃથ્વી. ૨. આકાશ. ૩. જુદી જુદી. ૪. જડ હોવાથી નિકૃષ્ટ.
૫ એતન્ય હોવાથી ઉત્કૃષ્ટ. ૬ ખીજ. ૭ જડ એતન્ય ૨૫ પ્રકૃતિ. ૮ કા-
શણ. ૯ સંહાર કરનાર. ૧૦ કારણ. ૧૧ કાંતિ. ૧૨ આકાશ.

પુણ્યો ગંધઃ પૃથિવ્યાં ચ તેજશ્ચાસ્મિ વિભાવસી ।

જીવનં સર્વભૂતેષુ તપશ્ચાસ્મિ તપસ્વિષુ ॥ ૯ ॥

પુણ્ય ગંધ છું ભૂમિમાં, તેજ અગ્નિમાં શાર,
જીવન એ ભૂતો વિશે, તપસ્વિમાં તપ, ધાર. ૯.

बीजं मां सर्वभूतानां विद्धि पार्थ सनातनम् ।

बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहम् ॥ १० ॥

ખીજ સનાતન સર્વનું, પાર્થ, મને તું જાણ,
બુદ્ધિમાનની બુદ્ધિ હું, તેજ તેજનું, માન. ૧૦.

बलं बलवतामस्मि कामरागविवर्जितम् ।

धर्माविरुद्धो भूतेषु कामोस्मि भरतर्षभ ॥ ११ ॥

હું હું બળ બળિયાતણું, ૧ કામ ૨ રાગ ૩ વર્જિત,
ધર્મ ભૂતમાં કામ હું, અર્જુન, ધર્મ સહીત. ૧૧.

ये चैव सात्त्विका भावा राजसास्तामसाश्च ये ।

मत्त एवेति तान्विद्धि न त्वहं तेषु ते मयि ॥ १२ ॥

જે સાત્વિક, રાજસ તથા, તામસ ભાવો જેહ,
હું તેમાં નહિ, જાણુ તે મુજથી, મુજમાં તેહ. ૧૨.

त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरोभिः सर्वमेदं जगत् ।

मोहितं नाभिजानाति मामेभ्यः परमव्ययम् ॥ १३ ॥

એ ગુણમય તથા ભાવથી, રૂપં જગત આ માહિ,
જાણે નહિ પર એયિ, જે, હું અવ્યય છું કોઈ. ૧૩.

દૈવી દ્વેષા ગુણમયી મમ માયા દુરત્વયા ।

મામેવ યે પ્રપદ્યંતે માયામેતાં તરંતિ તે ॥ ૧૪ ॥

માયા મુજ ગુણિ દૈવિ એ, દુઃખં કરી તરાય,
પણ ભજેછ મુજનેજ જે, તે એને તરિ જાય. ૧૪.

ન માં દુષ્કૃતિનો મુઢાઃ પ્રપદ્યંતે નરાધમાઃ ।

માયયાપહૃતજ્ઞાના આસુરં ભાવમાશ્રિતાઃ ॥ ૧૫ ॥

અધમ, પાપિ ને મૂઢ વલિ, માયાયે ૧ દુઃખમાન,
અસુરભાવ આશ્રીત નર, ભજે ન મુજને, જાણુ. ૧૫.

ચતુર્વિધા મજંતે માં જનાઃ સુકૃતિનોર્જુન ।

આર્તો જિજ્ઞાસુરર્થાર્થો જ્ઞાની ચ ભરતર્ષભ ॥ ૧૬ ॥

પુણ્યવાન મુજને ભજે, આર જાતના જેહ,
રોગી, ૨ જિજ્ઞાસૂ વલી, ૩ અર્થો, માની તેહ. ૧૬.

તેષાં જ્ઞાની નિત્યયુક્ત એકમક્તિર્વિશિષ્યતે ।

પ્રિયો હિ જ્ઞાનિનોઽયમહં સ ચ મમ પ્રિયઃ ॥ ૧૭ ॥

તેમાં પણ જાની વધે, એક ભક્ત, ૪ નિત્યયુક્ત,
હું અતિ પ્રિય છું જ્ઞાનિને, મુજને છે તે મુક્ત. ૧૭.

૧ દુઃખવાળા જ્ઞાનવાલા. ૨ આત્મજ્ઞાનની ઈચ્છાવાળો. ૩ મૈત્રવ્યખી.
૪ નિત્યયોગી.

ઉદારાઃ સર્વ એવૈતે જ્ઞાની ત્વાત્મૈવ મે મતમ્ ।

આસ્થિતઃ સ હિ યુક્તાત્મા મામેવાનુત્તમાં ગતિમ્ ॥ ૧૮ ॥

ઉદાર શ્રી ઐ, યાનિ તો, માનુઃ આત્મ સ્વરૂપ,
આત્મ યુક્ત તે આશયે, ઉત્તમ ગતિ મુજ રૂપ. ૧૮.

बहूनां जन्मनामैते ज्ञानवान्मां प्रपद्यते ।

वासुदेवः सर्वमिति स महात्मा सुदुर्लभः ॥ ૧૯ ॥

જ્ઞાનવાન પામે મને, બહુ જન્મનાંતે સાર,
“સર્વ ‘શ્રદ્ધ’ જોતાંજ, તે દુર્લભ છે નિરધાર. ૧૯.

कामैस्तैस्तैर्हितज्ञानाः प्रपद्यन्तेऽन्यदेवताः ।

तं तं नियममास्थाय प्रकृत्या नियताः स्वया ॥ ૨૦ ॥

ઈચ્છાથી તદ્દતજ્ઞાન વળિ,નિજ ૧ પ્રકૃતી વશ જોઈ,
ખીજ દેવને બજે, નિયમ આશરી તેહ. ૨૦.

यो यो यां यां तनुं भक्तः श्रद्धयाचिर्तुमिच्छति ।

तस्य तस्याचलां श्रद्धां तामेव विदधाम्यहम् ॥ ૨૧ ॥

જે ભક્તો બજવા ઇછે, શ્રદ્ધાયે જે દેવ,
તેની તે પ્રત્યે કરે, દૃઢ શ્રદ્ધા, તતખેવ. ૨૧.

स तया श्रद्धया युक्तस्तस्याराधनमीहते ।

लभते च ततः कामान्मयैव विहितान्हितान् ॥ ૨૨ ॥

તે શ્રદ્ધાયે યુક્ત ઐ, બજે દેવને સાર,
ઈચ્છિત પામે તે થકી, મુજ નિર્મિત તે, ધાર. ૨૨.

અંતવત્તુ ફલં તેષાં તદ્ભવત્યર્પમેધસામ્ ।

દેવાન્દેવયજો યાંતિ મદ્ભક્તા યાંતિ મામાપિ ॥ ૨૩ ॥

પણ તે અહ્યમતીજને, ફલતો નાશી થાય,
મળે ૧ દેવપણ દેવને, મુજ ભક્તો મુજમાંય. ૨૩.

અવ્યક્તં વ્યક્તિમાપન્નં મન્યંતે મામવુદ્ધયઃ ।

પરં ભાવમજ્ઞાનંતો મમાઘ્યયમનુત્તમમ્ ॥ ૨૪ ॥

૧ અહ્યધિ, હું ૩ અવ્યક્તને, માને ૪ વ્યક્તજ જેહ,
અતિ ઉત્તમ, અવિનાશિ મુજ, ૩૫ ન જાણે તેહ. ૨૪

નાહં પ્રકાશઃ સર્વસ્ય યોગમાયાસમાવૃતઃ ।

મુદોયં નાભિજ્ઞાનાતિ લોકો મામજ્ઞમઘ્યયમ્ ॥ ૨૫ ॥

જણાઉ નહિ હું સર્વને, માયાયે ઢાંકેલ,
જાણે મને, અનાશિ અજ, નહિ, જન મૂઠ ખનેલ. ૨૫.

વેદાહં સમતીતાનિ વર્તમાનાનિ ચાર્જુન ।

ભવિષ્યાણિ ચ ભૂતાનિ માં તુ વેદ ન કશ્ચન ॥ ૨૬ ॥

૫ ભૂત, ભવિષ્ય ને આ સમય, અર્જુન નિપજે જેહ,
જાણું હું તે સર્વને, મુજને નહિ કો તેહ. ૨૬

इच्छाद्वेषसमुत्थेन द्वंद्वमोहेन मारत ।

सर्वभूतानि संमोहं सर्गे यांति परंतप ॥ ૨૭ ॥

રાગ દ્વેષથી દુઃખ જે, મોહ, તેણે નિરધાર,
સૃષ્ટિ વિશે સૌ પ્રાણિયો, મોહ પામછે સાર. ૨૭.

૧ હંકારિ દેવત્વ ધર્મન કરનાર. ૨ થોડી બુદ્ધિવાલા. ૩ શરીરાદિ રહિત.
અદૃશ્ય. ૪ શરીરવાલો. ૫ દૃશ્ય. ૫ ભૂતકાળ.

येषां त्वंतगतं पापं जनानां पुण्यकर्मणाम् ।

ते द्वंद्वमोहनिर्मुक्ता भजन्ते मां ददव्रताः ॥ २८ ॥

પણ જે પુણ્યજનોતણું, લય પામ્યું દુઃકૃત,
મુક્ત ૬'૬ મોહથીજ તે, જાને મને દદવ્રત. ૨૮.

नरामरणमोक्षाय मामाश्रित्य यतन्ति ये ।

ते ब्रह्म तद्विदुः कृत्स्न मध्यात्मं कर्म चाखिलम् ॥ २९ ॥

જરા મરણ મોક્ષ આશ્રિત મને જે યતન,
તે જાણે અધ્યાત્મ સૌ, બ્રહ્મ કર્મ પણ ? કૃત. ૨૯.

साधिभूताधिदैवं मां साधियज्ञं च ये विदुः ।

प्रयाणकालेपि च मां ते विदुर्युक्तचेतसः ॥ ૩૦ ॥

અધિભૂત દૈવ યજ્ઞે સહિત, જાણે મુજને જોડ,
અંતે પણ જાણે મને, યોગિ વિવેકી તેહ. ૩૦.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ज्ञानविज्ञानयोगोनाम सप्तमोऽध्याय । ७

॥ અથાષ્ટમોઽધ્યાયઃ ॥

અર્જુન ઉવાચ ॥

કિં તદ્બ્રહ્મ કિમધ્યાત્મં કિં કર્મ પુરુષોત્તમ ।
અધિભૂતંચ કિં પ્રોક્ત મધિદૈવં કિમુચ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્જુન પુછેછે.

શું તે બ્રહ્મ અધ્યાત્મ શું, શું વલિ કર્મજ સોય,
શું અધિભૂત કહેલ છે, શું અધિદૈવજ હોય. ૧.

અધિયજ્ઞઃ કથં કોત્ર દેહેઽસ્મિન્મધુસૂદન ।
પ્રયાણકાલે ચ કથં જ્ઞેયોસિ નિયતાત્મભિઃ ॥ ૨ ॥

શું અધિયજ્ઞજ, કેમ એ, આ વધુમાં રહેનાર,
અંતે તમને કેમ વલિ, વચનન જાણે સાર. ૨.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

અક્ષરં બ્રહ્મ પરમં સ્વભાવોધ્યાત્મમુચ્યતે ।
ભૂતભાવોદ્ભવકરો વિસર્ગઃ કર્મસંજ્ઞિતઃ ॥ ૩ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

પર? અક્ષર એ બ્રહ્મ છે, છે અધ્યાત્મ ૨ સ્વભાવ,
૩ વિસર્ગને કહે કર્મ, જે, કરે સૃષ્ટિને. ૪ ભાવ. ૩.

૧ નાશગહિત પરમાત્મા. ૨ બ્રહ્મત્વ મત્યેક શરીરમાં છવરૂપે હોય. ૩ યજ્ઞ-
૪ વૃદ્ધ્યાદિદ્વારા દેવતિ.

અધિભૂતં ક્ષરો ભાવઃ પુરુષશ્વાધિદૈવતમ્ ।

અધિયજ્ઞોહમેવાત્ર દેહે દેહભૃતાં વર ॥ ૪ ॥

અધિભૂતજ્ઞ ૧ ક્ષરભાવ છે, ૨ પુરુષજ્ઞ છે અધિદૈવ,
આ વપુમાં ૩ અધિયજ્ઞ છું, ૪ નરવર હુંજ ૪ તથેવ. ૪.

અંતકાલે ચ મામેવ સ્મરન્મુક્ત્કા કલેવરમ્ ।

યઃ પ્રયાતિ સ મદ્ભાવં યાતિ નાસ્ત્યત્ર સંશયઃ ॥ ૫ ॥

અંતઃપ્રાય સ્મરતાં મને, દેહ મૂકિને ભાવ,
પ્રાપ્તિ તે મુજ પ ભાવને, નહિ સંશય તેભાવ. ૫.

યં યં વાપિ સ્મરન્ભાવં સજ્જયંતે કલેવરમ્ ।

તં તમેવૈતિ કૌંતેય સદા તદ્ભાવભાવિતઃ ॥ ૬ ॥

સ્મરતાં જો જો ૬ ભાવને, તજો ૭ અંતે દેહ,
પ્રાપ્તિ તે તે ભાવને, ૭ તદ્ભાવિત નિત તેહ. ૬.

સસ્માત્સર્વેષુ કાલેષુ મામનુસ્મર યુદ્ધચ ચ ।

મઘ્યર્પિતમનોબુદ્ધિર્મામેવૈષ્યસ્યસંશયઃ ॥ ૭ ॥

માટે સ્મર મુજને સદા, યુધ કરને તું સાર,
મુજમાં મન મતિ અર્પિ તું, મળિથ મને નિરધાર. ૭.

અભ્યાસયોગયુક્તેન ચેતસા નાન્યગામિના ।

પરમં પુરુષં દિવ્યં યાતિ પાર્યાર્નુચિતયન્ ॥ ૮ ॥

૧ નાશવંત પદાર્થ. ૨ વિરાટ. હિરણ્યમર્ભ. ૩ સર્વજ્ઞાના અધિષ્ઠાતા.
કર્મજળદાતા. ૪ તેજ રીતે. ૫ સ્વરૂપ. ૬ દેવતા વિશેષ. ૭ તેડું સર્વદા
શ્રિવંત કરનાર.

મન અજ્યાસેં યુક્ત જે, ખીજે નહિ જનાર,
પામે તેણે ચિંતનાં, પરમ પુરુષને સાર. ૮.

કાર્વે પુરાણમનુશાસિતાર મળોરળીયાંસમનુસ્મરેદ્યઃ ।
સર્વસ્ય ધાતારમાર્ચિત્યરૂપ માદિત્યવર્ણ તમસઃપરસ્તાત્ ॥૯॥

ચિંતેજ જે, ઐ ૧ કવિ, ને ૨ પુરાણ, ૩ શાસ્ત્ર તથા સૂક્ષ્મ
અતીજ જાણ,
ઐનોજ ધાતા, નહિ ચિંત્યરૂપ, અમાનથી દૂર રવિસ્વરૂપ. ૯.

પ્રયાણકાલે મનસાતુચલેન ભક્ત્યા યુક્તો યોગબલેન ચૈવ ।

ભુવોર્મધ્યે પ્રાણમાવેશ્યસમ્યક્ સતંપરંપુરુષમુપૈતિદિવ્યમ્ ૧૦

૫ પ્રયાણકાળે સ્થિર ચિત્તથીજ, રૂડી રિતેં યોગ બળે કરીજ,
તે ભક્ત, રાખી ભુવચેજ પ્રાણ, પામે પરંપુરુષ દિવ્ય જાણ ૧૦

યદક્ષરં વેદાવિદો વદંતિ વિશંતિ યદ્યતયો વીતરાગાઃ ।

યદિચ્છંતો બ્રહ્મચર્યં ચરંતિ તત્તે પદં સંગ્રહેણ પ્રવક્ષ્યે ॥૧૧

જેને કહે ૭ વેદવિદોજ શ્રદ્ધા, જેમાં પ્રવેશ ચતિયોજ સંમ,

જે ઇચ્છે પાળે શ્રમચર્ય વ્રત, દુકે તને કૌં ૫૬ તેજ સત. ૧૧

સર્વદ્વારાણિ સંયમ્ય મનો હૃદિ નિરુદ્ધય ચ ।

મૂર્ચ્યાધ્યાત્મનઃ પ્રાણ માસ્થિતો યોગધારણામ્ ॥૧૨॥

સર્વ ૮ દ્વારને વશ કરી, રૂંધિ હૃદયમાં મન,

રાખિ પ્રાણ ભુમધ્યમાં, ધરી સ્થાય અર્જુન. ૧૨.

૧ સર્વજ્ઞ. ૨ અનાદિસિદ્ધ. ૩ નિચંતા નિયમમાં રાખનાર. ૪ યોગજ
કરનાર. ૫ અંતકાળે. ૬ પ્રકાશમાન. ૭ વેદાર્થ જાણનાર. ૮ ઇન્દ્રિયોના કાર,

ઔમિયેકાક્ષરં બ્રહ્મ વ્યાહરન્મામનુસ્મરન્ ॥

યઃ પ્રયાતિ યજન્દેહં સ યાતિ પરમાં ગતિમ્ ॥ ૧૩ ॥

ઔમિયેકાક્ષરં 'બ્રહ્મ'ને, ઉચ્ચારી સ્મરિને જે,
મુક્તિ રહેને જાયછે, પરગતિ પામિ તે. ૧૩.

અનન્યચેતાઃ સતતં યો માં સ્મરતિ નિચ્ચશઃ ।

તસ્યાહં સુલભઃ પાર્થ નિચ્ચયુક્તસ્ય યોગિનઃ ॥ ૧૪ ॥

સ્મરે નિત્ય મુજને વળી, ૧ અનન્યમન જે સાર,
નિત્ય યુક્ત તે યોગિને, છુંજ સુલભ નિરધાર. ૧૪

મામુપેક્ષ પુનર્જન્મ દુઃખાલયમશાશ્વતમ્ ।

નામુવાંતિ મહાત્માનઃ સંસિદ્ધિં પરમાં ગતાઃ ॥ ૧૫ ॥

પામિ મને, શરિ જન્મ જે, ૨ અનિત્ય ને દુઃખયુક્ત,
પામિ તેને નહિ, મહા, સિદ્ધ થયેલા યુક્ત. ૧૫.

આબ્રહ્મભુવનાહ્લોકાઃ પુનરાવર્તિનોર્જુન ।

મામુપેક્ષ તુ કૌંતેય પુનર્જન્મ ન વિદ્યતે ॥ ૧૬ ॥

લોક 'બ્રહ્મલોકે' સ્થિત, પુનર્જન્મ દેનાર,
પામિ મને, મુજ બડત નહિ, શરી જન્મ સેનાર. ૧૬.

સહસ્રયુગપર્યંત મહર્યદ્બ્રહ્મણો વિદુઃ ।

રાત્રિં યુગસહસ્રાં તાં તેહહોરાત્રવિદો જનાઃ ॥ ૧૭ ॥

જાણે ૧ દિન અક્ષાતણું, હજાર ૨ યુગાનું જેહ,
રાત્રી પણ યુગ સહસ્રાંશિ, રાત્ર દિવસ વિદ તેહ. ૧૭.

અવ્યક્તાદ્યક્તયઃ સર્વાઃ પ્રભવંત્યહરાગમે ।

રાત્ર્યાગમે પ્રલીયંતે તત્રૈવાવ્યક્તસંજ્ઞકે ॥ ૧૮ ॥

જો ૩ અવ્યક્તો, ૪ અવ્યક્તથી, ૫ દિવસે ઉત્પન્ન થાય,
થાય લીન જો ૬ રાત્રિયે, તે અવ્યક્તજામાં. ૧૮.

ભૂતગ્રામઃ સ एवायं भूत्वा भूत्वा प्रलीयते ।

રાત્ર્યાગમેહવશઃ પાર્થ પ્રભવંત્યહરાગમે ॥ ૧૯ ॥

તેજ ચરાચર ભૂત આ, અવશજ કુરૂંદંન,
યે લય પામે રાત્રિયે, થાય દિને ઉત્પન્ન. ૧૯.

परस्तस्मात्तु भावोन्यो व्यक्तोव्यक्तात्सनातनः ।

યઃ સ સર્વેષુ ભૂતેષુ નશ્યત્સુ ન વિનશ્યતિ ॥ ૨૦ ॥

એ અવ્યક્તયિ પર બિજો, ભાવ સનાતન જેહ,
નાશ યિયે જો ભૂત પણ, નાશ ન પામે તેહ. ૨૦.

अव्यक्तोक्षर इत्युक्त स्तमाहुः परमां गतिम् ।

યં પ્રાપ્ય ન નિવર્તંતે તદ્દામ પરમં મમ ॥ ૨૧ ॥

હું અક્ષર અવ્યક્ત વક્ષિ, પરમતિ તેને કેહ,

જેને પામિ ન જન્મ લે, મુજ સ્વરૂપ પર તેહ. ૨૧.

૧ સાવન એટલે ૩૬૦ દિવસના વર્ષ પ્રમાણે ચાર અખજ ખત્રીશ કરોડ વર્ષનો
પ્રજ્ઞાનો દિવસ પાચછે, જે તેઠલાજ પ્રમાણની તેની રાત્રિ સમજવી. ૨ ત્રેતાળીશ
લાખ વીશ હજાર વર્ષનું યુગ. ૩ ચરાચર ભૂતપ્રાણી. ૪ કારણ ૩૫ માથા.
૫ પ્રજ્ઞાનો દિવસ સમજવો. ૬ પ્રજ્ઞાની રાત્રી સમજવી.

શુભ કૃષ્ણ, એ બે ગતી, શાશ્વત અહિંજ મનાય,
એકે પામે મોક્ષ, કરિ, જન્મ અન્યથી થાય. ૨૬

નૈતે સૃતી પાર્ય જાનન્ યોગી મુક્તિ કશ્ચન ।
તસ્માત્સર્વેષુ કાલેષુ યોગયુક્તો ભવાર્જુન ॥ ૨૭ ॥

પાર્ય જાણતાં માર્ગ એ, યોગી માય ન કોય,
માટે તું યોગીજ થા, સર્વ કાળમાં સોય. ૨૭.

વેદેષુ યજ્ઞેષુ તપઃસુ ચૈવ દાનેષુ યત્પુણ્યફલં પ્રદિષ્ટમ્ ।
અભ્યેતિતત્સર્વમિદં વિદિત્વા યોગીપરંસ્થાનમુપૈતિ ચાદ્યમ્ ૨૮
વેદો વિશે, યજ્ઞતપો વિશે જે, દાનો વિશે પુણ્ય કહેલછે જે,
પામે બધું તે, જુનિ જાણિ એને, પામે વધી જે ૫૬ આદિતેને. ૨૮

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे अक्षरब्रह्मयोगोनाम अष्टमोऽध्यायः॥८॥

॥ અથ નવમોઽધ્યાયઃ ॥

શ્રીભગવાનુત્તવાચ ॥

ઈદં તુ તે ગુહ્યતમં પ્રવક્ષ્યામ્યનસૂયવે ।

જ્ઞાનં વિજ્ઞાનસાહિતં યજ્ઞાત્મા મોક્ષસેઽશુભાત્ ॥ ૧ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

શુદ્ધ તને અતિ યુગ્મ આ, વિજ્ઞાનેજ સહીત,
જ્ઞાન કહું જે જ્ઞાનિને, યજ્ઞ અશુભધિ રહીત. ૧.

રાજાવિદ્યા રાજગુહ્યં પવિત્રમિદમુત્તમમ્ ।

પ્રત્યક્ષાવગમં ધર્મ્યં સુસુખં કર્તુમવ્યયમ્ ॥ ૨ ॥

છે એ વિદ્યારાજ, અતિ, ૧ શુદ્ધ, શુદ્ધ ને ધર્મ્ય,
એ અવ્યય ઉત્તમ મુખજ, છે પ્રત્યક્ષ ૨ અમ્મ, ૨.

અશ્રદ્ધધાનાઃ પુરુષા ધર્મસ્યાસ્ય પરંતપ ।

અપ્રાપ્ય માં નિવર્તંતે મૃત્યુસંસારવર્ત્તમાનિ ॥ ૩ ॥

પણ પુરુષો એ ધર્મને, ન માનનારા જેહ,
જનિ મૃત્યુ સંસારમાં, પામિ મને નહિ, તેહ. ૩.

મયા તતમિદં સર્વં જગદવ્યક્તમૂર્તિના ।

મત્તથાનિ સર્વભૂતાનિ ન ચાહં તેષ્વવશિષ્ઠતઃ ॥ ૪ ॥

મિં અવ્યક્તેં સર્વં આ, વ્યાપ્તું જગતજ સાર,
મુજમાં સર્વે ભૂત એ, હું તેમાં ન લગાર. ૪.

મત્સ્યાનિ ભૂતાનિ પશ્ય મે યોગમૈશ્વરમ્ ।

ભૂતભૂજ ચ ભૂતસ્યો મમાત્મા ભૂતભાવનઃ ॥ ૫ ॥

વહિ મુજમાં નહિ ભૂત એ, જો મુજ હૃદયરિ યોગ,
૧ ધર્મ પાળક છું જ પશ્ય, નહિ એમાં મુજ જોગ. ૫.

યથાહકાશસ્થિતો નિત્યં વાયુઃ સર્વત્રગો મહાન્ ।

તથા સર્વાણિ ભૂતાનિ મત્સ્યાનીત્યુપધારય ॥ ૬ ॥

જેમ રહે નભમાંજ નિત, વાયુ ૨ સર્વગત મહાન,
સર્વ ભૂત પશ્ય તેમ છે, અર્જુન, મુજમાં જાણ. ૬.

સર્વભૂતાનિ કૌંતેય પ્રકૃતિં યાંતિ મામિકામ્ ।

કલ્પક્ષયે પુનસ્તાનિ કલ્પાદૌ વિસૃજામ્યહમ્ ॥ ૭ ॥

જો પામે ૩ કલ્પક્ષયે, મુજ પ્રકૃતિને સાર,
૪ કલ્પારંભે હું સૃષ્ટિ, શરિ તેને નિરધાર. ૭.

પ્રકૃતિં સ્વામવષ્ટમ્ય વિસૃજામિ પુનઃ પુનઃ ।

ભૂતગ્રામમિમં કલ્સલ મવશં પ્રકૃતેર્વૈશાત્ ॥ ૮ ॥

સીકારી નિજ પ્રકૃતિને, સૃષ્ટિ શરિ ફરિ આ ભૂત,
પૂર્વ કર્મથી એ બધા, પરવશ પાડૂ મૂત. ૮.

નચ માં તાનિ કર્માણિ નિવર્ણંતિ ધનંજય ।

ઉદાસીનવદાસીન મસક્તં તૈષુ કર્મસુ ॥ ૯ ॥

પણ અશ્ચિ તે કર્મમાં, ઉદાસીન વત ચાર,
હું છું, મોટે નહિ મને, કર્મ બાધ કરનાર. ૯.

મયાદૃશ્યક્ષેણ પ્રકૃતિઃ સૂયતે સચરાચરમ્ ।

હેતુનાદનેન કૌંતેય જગદ્વિપરિવર્તતે ॥ ૧૦ ॥

મુજ ૧ અદૃશ્યપણે ૨એ, પ્રકૃતિ વિશ્વ નિરંધાર,
એજ હેતુએ થાયછે, જગતજ વારંવાર. ૧૦.

અવજાનંતિ માં મૂઢા માનુષીં તનુમાશ્રિતમ્ ।

પરં ભાવમજાનંતો મમ ભૂતમહેશ્વરમ્ ॥ ૧૧ ॥

મુજ હશ્ચરિ પરભાવને, ન જાણનારા જોહ,
મનુષ દેહિ ધારી મને, નિંદે મૂઢો તેહ. ૧૧.

મોઘાશા મોઘકર્માણો મોઘજ્ઞાના વિચેતસઃ ।

રાક્ષસીમાસુરીં ચૈવ પ્રકૃતિં મોહિનીં શ્રિતાઃ ॥ ૧૨ ॥

૨ અર્થ ૩ આશિ ને કર્મિં તે. અર્થ ૪ માનિ ૪ વિક્ષીપ,
૫ મોહિનિ, ૬ રાક્ષસિ, ૭ આસુરી, ૮ પ્રકૃતીને આશ્રીત. ૧૨

મહાત્માનસ્તુ માં પાર્ય દૈર્વી પ્રકૃતિમાશ્રિતાઃ ।

મજંત્યનન્યમનસો જ્ઞાત્વા ભૂતાદિમવ્યયમ્ ॥ ૧૩ ॥

૧ અધિષ્ઠાતા. પાસે હોવાથી. ૨ વૃથા. ફેકટ. ૩ આશાવાળો. ૪ વિસેપ
પામેલો. ૫ બુદ્ધિ અશ કરનાર. ૬ હિંસાદિ કરાવનાર. ૭ દંભ મર્દાદિ કરા-
વનાર. ૮ સંભાવ.

પણ મહાત્મા એકચિત્ત, દેવી પ્રકૃતીવાન,
બને મને બહુ મને, કારણ અવ્યય મહાન. ૧૩.

સતતં કીર્તયંતો માં યતંતશ્ચ દૃઢવ્રતાઃ ।

નમસ્યંતશ્ચ માં ભક્તયા નિત્યયુક્તા ઉપાસતે ॥ ૧૪ ॥

કર્તા કિર્તાન નિત્ય કો, દૃઢવ્રત યત્ને સહ,
નમતાં કહક બને મને; બહુતીપે નિત બહત. ૧૪.

જ્ઞાનયજ્ઞેન ચાપ્યન્યે યજંતો મામુપાસતે ।

એકત્વેન પૃથક્ત્વેન બહુધા વિશ્વતોમુલ્લખ્ ॥ ૧૫ ॥

અન્ય બને કો યાનથી, ૧ એકે ૨ પૃથકે સાર,
કોઈ વિશ્વરૂપે મને, દેખી બહુજ પ્રકાર. ૧૫.

અહં કતુરહં યજ્ઞઃ સ્વધાહમહમૌષધમ્ ।

મંત્રોહમહમેવાજ્ય મહમગ્નિરહં હુતમ્ ॥ ૧૬ ॥

હું ૩ કતુ ને હું ૪ યજ્ઞ છું, ૫ સ્વધાજ, ૬ ઔષધ હુંજ,
હુંજ મંત્ર, હું ૭ આઠવધું, અગ્નિ હવન હું છુંજ. ૧૬

પિતાહમસ્ય જગતો માતા ધાતા પિતામહઃ ।

વેદં પવિત્રમૌકાર ઋક્ સામ યજુરેવ ચ ॥ ૧૭ ॥

પિતા પિતામહ જગતનો, માતા ૮ ધાતા હુંજ,

૯ સેવ, શુદ્ધ ઓંકાર, ૧૦ રૂગ, ૧૧ શ્રામ, ૧૨ યજ્ઞ હું છુંજ. ૧૭.

૧ એકપણાથી. અહુઃશ્વ ઉપાસનાથી. ૨ જુદાપણાથી. ૩ અગ્નિદ્યોત્તોમાદિ યજ્ઞ.
૪ નિત્ય પંચયજ્ઞાદિ. ૫ આઠાદિ. ૬ અન્ન વા ઔષધિ. ૭ ધૃત્તાદિ.
૮ કર્મરૂપ દેનાર. ૯ બાણ વા સાયક. ૧૦ ૧૧ ૧૨ ત્રણે વેદોના નામ.

ગતિર્ભર્તા પ્રભુઃ સાક્ષી નિવાસઃ શરણં સુહૃત્ ।

પ્રભવઃ પ્રલયઃ સ્થાનં નિધનં બીજમવ્યયમ્ ॥ ૧૮ ॥

ગતિ, ૧ ભર્તા, પ્રભુ, સાક્ષિ, હું, ૨ શરણુ, મુદ્દત ૩ નીવાસ,
૪ પ્રભવ, ૫ પ્રલય, આધાર, ૬ લય, કારણુ છું અવિનાશ. ૧૮

તપામ્યહમહં વર્ષં નિગૃહ્ણામ્યુત્સૃજામિ ચ ।

અમૃતં ચૈવ મૃત્યુશ્ચ સદસચ્ચાહમર્જુન ॥ ૧૯ ॥

કરં તાપ વૃષ્ટી કરં, કદિ અવૃષ્ટી માર,
જીવન મૃત્યુહુંજ છું, ૭ સદૃશ, ૮ સૂક્ષ્મ નિરધાર. ૧૯.

ત્રૈવિદ્યામાંસોમપાઃપૂતપાપા યજ્ઞૈરિષ્ટ્વાસ્વર્ગર્તિપ્રાર્થયંતે ।

તેપુણ્યમાસાદ્યસુરેન્દ્રલોક મશ્નંતિદિવ્યાન્દિવિદેવભોગાન્ ॥૨૦

૯ વેદવધો ૧૦ સોમપિ શુદ્ધ છેજે, યજ્ઞેવજી સ્વર્ગ ગતી ઇછેતે,
પામીજ તે પુણ્ય સુરેન્દ્ર લોક, ત્યાં ભોગવે દિવ્યજ દેવભોગ. ૨૦.

તેતંભૂત્કાસ્વર્ગલોકંવિશાલં ક્ષીણેપુણ્યેમર્ત્યલોકંવિશંતિ ।

एवंत्रयीधर्ममनुप्रपञ्चा गतागतं कामकामा लभन्ते ॥ ૨૧ ॥

તે ભોગવી સ્વર્ગ પુરીજ માઠી, આવે અહીં પુણ્યગિયેજ ખૂટી
એમ ૧૧૩ધર્મ અનુસરે છે, તે અર્થકામી જીવને વળેઃ. ૨૧.

अनन्याश्रितयंतोमां ये जनाः पर्युपासते ।

तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥ ૨૨ ॥

૧ પાપણુ કરનાર. ૨. રક્ષક. ૩. રહેવાડું સ્થાન. ૪ સષ્ટિ કરનાર. ૫. નારી
કરનાર. ૬ લયસ્થાન. ૭ દૃષ્ય પદાર્થ. ૮ અદૃષ્ય વસ્તુ. ૯ રૂઝ, સામ અને
યજ્ઞર્થે જાણનાર. ૧૦ સોમવદ્ધી પીનાર. ૧૧ તણે વેદે કહેલ કર્મ માર્ગ.

પણ ૧ અનન્ય ભડતો મને, ચિંતી મેવે સાર,,
૨ મોગક્ષિત હું તે તણો, ચલાવું છું નિરધાર. ૨૨.

યદપ્યન્યદેવતાભક્તા યજંતે શ્રદ્ધયાન્વિતાઃ ।

તેપિ મામેવ કૌંતેય યજંત્યવિધિપૂર્વકમ્ ॥ ૨૩ ॥

અન્ય દેવને જે ભજે, શ્રદ્ધા ભાવ સહીત,
ભજેછ તે મુજનેજ, પણ, ૩ વિધિથી છંજ રહીત. ૨૩.

અહં હિ સર્વયજ્ઞાનાં ભોક્તા ચ પ્રભુરેવ ચ ।

ન તુ મામભિજાનંતિ તત્ત્વેનાતશ્ચ્યવંતિ તે ॥ ૨૪ ॥

હું ભોડતા સૌ યજનો, પ્રભુ પણ હું નિરધાર,
જાણે મને ન તાવથી, શરિ તે આવે સાર. ૨૪.

યાંતિ દેવવ્રતા દેવાન્ પિતૃન્યાંતિ પિતૃવ્રતાઃ ।

• ભૂતાનિ યાંતિ ભૂતેજ્યા યાંતિ મદ્વાજિનોપિ મામ્ ॥ ૨૫ ॥

મળે દેવપણિ દેવને, પિતૃને પિતૃ ભડત,
૪ ભતપણ ૫ ભૂતોજને, મુજને મુજમાં સડત. ૨૫

પત્રં પુષ્પં ફલં તોયં યો મે ભક્ત્યા પ્રયચ્છતિ ।

તદહં ભક્ત્યુપહૃત મશ્નામિ પ્રયતાત્મનઃ ॥ ૨૬ ॥

પત્ર પુષ્પ ફલ જલ મને, અર્પે પ્રીત્યે જેહ,
ગૃહણ કરું તે શુદ્ધનું, પ્રીત્યે અર્પિત તેહ. ૨૬.

૧ બીજામાં મન નહિ રાખનાર. ૨ અપ્રાપ્તવું મેળવવું ને પ્રાપ્તવું રક્ષણ કરવું. ૩ મોક્ષ પ્રાપ્તિ વિધિ. ૪ કુદ દેવને ચળનાર. ૫ કુદ દેવ.

યત્કરોષિ યદ્ભ્રાસિ યજ્જુહોષિ દદાસિ યત્ ।

યત્તપસ્યસિ કૌંતેય તત્કુરુષ્વ મદર્પણમ્ ॥ ૨૭ ॥

કરે, આપ, હોમે વળી, આપે પણ તું નેય,
તપ કરેજ, તે શ્રી મને, અર્પણ કૌંતેય. ૨૭.

શુભાશુભફલૈરેવં મોક્ષ્યસે કર્મબંધનૈઃ ।

સંન્યાસયોગયુક્તાત્મા વિમુક્તો મામુપૈષ્યાસિ ॥ ૨૮ ॥

એમ શુભાશુભ ફલથકી, અર્જુન છૂટે જઈશ,
સંન્યાસો ને મુક્ત થે, મુજને તુંજ મળીશ. ૨૮.

। સમોહં સર્વભૂતેષુ ન મે દ્વેષ્યોસ્તિ ન પ્રિયઃ ।

યે ભજંતિ તુ માં ભક્ત્યા મયિ તે તેષુ ચાપ્યહમ્ । ૨૯ ॥

હું હું સમ શ્રી ? જૂનમાં, પ્રિય અપ્રિય નહિ કાંઈ,
બંધે મને બાવેજ, તે મુજમાં હું તેમાંઈ. ૨૯.

અપિ ચેત્સુદુરાચારો ભજતે મામનન્યભાક્ ।

સાધુરેવ સ મંતવ્યઃ સમ્યગ્યવસિતો હિ સઃ ॥ ૩૦ ॥

દુરાચારિ પણ હોય જે, બકત મને બજનાર,
સાધુ તે વણિ જણવો, ૨ સમ્યક નિશ્ચયિ માર. ૩૦.

ક્ષિપ્રં ભવતિ ધર્માત્મા શાશ્વચ્છાંતિં નિગચ્છતિ ।

કૌંતેય પ્રતિજાનીહિ ન મે ભક્તઃ પ્રણશ્યતિ ॥ ૩૧ ॥

થાય વૃત્ત ધર્મીજ, નિત, શાંતી પામે જોહ,
નાશ ન પામે બકત મુજ, અર્જુન જણી જોહ. ૩૧.

માં હિ પાર્થ વ્યપાશ્રિય યૈંપિ સ્યુઃ પાપયોનયઃ ।

સ્ત્રિયો વૈશ્યાસ્તથા શૂદ્રા સ્તેહપિ યાંતિ પરાં ગતિમ્ ૩૨।

સ્ત્રી, ૧ વૈશ્યો, શૂદ્રો તથા, આંડાણો પણ જોઈ,
અર્જુન મુજ આશ્રય કરી, પરગતિ પામે તેહ. ૩૨.

કિં પુનર્બ્રાહ્મણાઃ પુણ્યા ભક્તા રાજર્ષયસ્તથા ।

અનિયમસુખં લોક મિમં પ્રાપ્ય ભજસ્વ મામ્ ॥ ૩૩॥

તો પછિ 'બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિયો, પામે તેમાં શુભ,
અમુખ, ૨ અનિયમ લોક આ, પામિ મને બળ તુંજ. ૩૩

મન્મના ભવ મદ્ભક્તો મદ્વાજી માં નમસ્કુરુ ।

મામેવૈષ્યાસિ યુત્કૈવ માત્માનં મત્પરાયણઃ ॥ ૩૪ ॥

થા ૩ મન્મન, મુજ બડત થા, ૪ મદ્ભજિ નમ, મુજનેજ,
યે પત્પર, મન જોડોને, પામિશ તુંજ ૬ મનેજ. ૩૪

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे राजाविद्याराजगुह्ययोगोनाम नवमो । ९।

૧. કેવળ ખેતી કરનાર. ૨. નાશવંત ઠ. આરા આત્મસ્વરૂપમાં ચિત્ત
રાખનાર. ૪. આર' ધનન કરનાર. ૫. આરા આત્મસ્વરૂપમાં તત્પર.
૬. આરા આત્મસ્વરૂપને.

॥ અથ દશમોઽધ્યાયઃ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

ભૂય એવ મહાબાહો શૃણુ મે પરમં વચઃ ।

યત્તેઽહં પ્રીયમાણાય વક્ષ્યામિ હિતકામ્યયા ॥ ૧ ॥

શ્રીભગવાનં કહેછે.

શુણુ પ્રીય મહાબાહુ તું, અતિ ઉત્તમ મુળવાણુ,
ને, તું પ્રિયને હું કહું, હિતચેષ્ટાએ જાણુ. ૧.

ન મે વિદુઃ સુરગણાઃ પ્રભવં ન મહર્ષયઃ ।

બ્રહ્માદિર્હિં દેવાનાં મહર્ષીણાં ચ સર્વશઃ ॥ ૨ ॥

જાણુ નહિ મુળ ૧ પ્રભવને, મુનિદેવાનિરધાર,
કારણુ મુનિ દેવો તણું, છું હું સર્વ પ્રકાર. ૨.

યો મામજમનાદિં ચ વેત્તિ લોકમહેશ્વરમ્ ।

અસંમૂઢઃ સ મર્ત્યેષુ સર્વપાપૈઃ પ્રમુચ્યતે ॥ ૩ ॥

અજ્ઞ, અનાદિ, ધશ લોકનો, જાણુ મુળને નેહ,
મનુષ્યમાં સૌ પાપથી, છૂટે મોહવિણુ તેહ. ૩.

બુદ્ધિર્જ્ઞાનમસંમોહઃ ક્ષમા સત્યં દમઃ શમઃ ।

સુખં દુઃખં ભવો ભાવો ભયં ચામયમેવ ચ ॥ ૪ ॥

પ્રુદિધ, માન, ૧ અમુચ્છિદ, ૨ હમ, ક્ષમા, મત્પ, ૩ શમ માર, સુખ કુખ, ૪ ભાવ ૫ અભાવ વળિ, બમ અભયજ નિરધાર-૪.

અહિંસા સમતા તુષ્ટિ સ્તપો દાનં યશોહયશઃ ।

ભવંતિ ભાવા ભૂતાનાં મત્ત એવ વ્યગ્વિધાઃ ॥ ૬ ॥

અહિંસા, ૬. સમતા તપ વળિ, ૭ તુષ્ટિ, અમય, ૫શ, દાન, થાય ભાવ મો પ્રાણિને, મુજથી બહુવિધ માન. ૫.

મહર્ષયઃ સપ્ત પૂર્વે ચત્વારી મનવસ્તથા ।

મદ્ભાવા માનસા જાતા યેષાં લોક રમાઃ પ્રજાઃ ॥ ૬ ॥

૮ મુખ, ૯ માર રૂપિ, ૧૦ મનુ, પ્રથમ, ૧૧ મદ્ભાવી તે માર, થયાજ મનથી, જેનિ આ, પ્રજા સોકમાં ધાર. ૬.

एतां विभूतिं योगं च मम यो वोत्ति तत्त्वतः ।

સોવિકંપેન યોગેન યુજ્યતે નાત્ર સંશયઃ ॥ ૭ ॥

મુજ ૧૨ વિભૂતિ વળિ યોગએ, બાણે તત્વે નેમ, જોડાયે સ્થિર યોગમાં, ૧૩ નિઃસંશય કોંતેપ. ૭.

अहं सर्वस्य प्रभवो मत्तः सर्वं प्रवर्तते ।

इति मत्वा भजन्ते मां बुधा भावसमन्विताः ॥ ૮ ॥

જન્મ ૧૪ હેતુ હું સર્વનો, થાય સર્વ મુજથીજ,

જાણી એમ બને મને, બાવયુક્ત સોનીજ. ૮.

૧. મોહ રહિતપણું. ૨. બહારની હં દિયોતુ હમન. ૩. આંતઃકરણને વશ કરવું. ૪. ઉત્પત્તિ. ૫. નાશ. ૬. સમાનપણું. ૭. સંતોષ. ૮. બુદ્ધિઆદિ સાત રૂપિ. ૯ સનકાદિ ચાર રૂપિ. ૧૦. સ્વયંબુઆદિ ચૌદ મત્ર. ૧૧. મારા મળાવવાળા. ૧૨. ઐશ્વર્ય. ૧૩. સંશય રહિત. ૧૪. કારણ. બીજ,

મશ્ચિતા મદ્રતપ્રાણા બોધયંતઃ પરસ્પરમ્ ।

કથયંતશ્ચ માં નિલયં તુષ્યંતિ ચ રમંતિ ચ ॥ ૯

રાખિ પ્રાણુ મન યુજવિશે, યાનિ પરપર સાર,
રમે, મને બળિ બલિ નિત, ધરાય પણ નિરધાર. ૯.

તેષાં સતતયુક્તાનાં મજતાં પ્રીતિપૂર્વકમ્ ।

લદામિ મુદ્ધિયોગં તં યેમ મામુપયાંતિ તે ॥ ૧૦ ॥

તે નિત પ્રીતિવડે મને, બળનારાને એક,
૧ ધિયોગ આપું નેધિ તો, પામે યુજને તેહ. ૧૦.

તેષામેવાનુકંપાર્યમહમજ્ઞાનજં તમઃ ।

નાશયામ્યાત્મભાવસ્થો જ્ઞાનદીપેન ભાસ્વતા ॥ ૧૧ ॥

કરું નાશ ૨ અજ્ઞાન તમ, કૃપાધિ તેનું સાર,
પ્રકાશિત યાન દિપે કરિ, અંતર રહિ નિરધાર. ૧૧

અર્જુન ઉવાચ ॥

પરં બ્રહ્મ પરં ધામ પવિત્રં પરમં ભવાન્ ।

પુરુષશ્ચાશ્વતં દિવ્યમાદિદેવમજં વિભુમ્ ॥ ૧૨ ॥

અર્જુન કહેછે.

આપ બ્રહ્મ પર ધામ છે, પવિત્ર ને વીશેષ,

આદિ દેવ અજ ૩ વિભુવળી, દિવ્ય પુરુષ હમેશ. ૧૨.

આહુસ્વામૃષયઃ સર્વે દેવર્ષિર્નારદસ્તથા ।

અસિતો દેવલો વ્યાસઃ સ્વયં ચૈવ બ્રવીષિ મે ॥ ૧૩ ॥

એમ આપને એ કહે, દેવર્ષિ નારદ, વ્યાસ,
દેવળ, અસિત, રૂપી બધા, આપ વદાછો વ્યાસ. ૧૩.

સર્વમેતદ્દતં મન્યે યન્માં વદસિ કેશવ ।

નહિ તે ભગવન્વ્યક્તિં વિદુર્દેવા ન દાનવાઃ ॥ ૧૪ ॥

માનું છું એ સત્ય એ, આપ કહાછો જોહ,
જાણે નહિ સુર અસુર પણ, ૧ વ્યક્તિ આપની તેહ. ૧૪

સ્વયમેવાત્મનાહૃત્માનં વેત્ય ત્વં પુરુષોત્તમ ।

ભૂતભાવન ભૂતેશ દેવદેવ જગત્પતે ॥ ૧૫ ॥

પોતાને પોતેજ તો, જાણાછો ભૂતેશ,
૨ ભૂતોત્પાદક, જગપતી, પુરુષોત્તમ દેવેશ. ૧૫.

વક્ત્રમર્હસ્યશૈષેણ દિશ્યા દ્યાત્મવિભૂતયઃ ।

યાભિર્વિભૂતિભિર્લૌકા નિર્માસ્ત્વં વ્યાપ્ય તિષ્ઠસિ ॥ ૧૬ ॥

હો કહેવાને યોગ્ય નિજ, દિવ્ય વિભૂતિ અશ્વય,
જેથી આપ આ જોકને, વ્યાપિ રયા વિશ્વેશ. ૧૬.

કથં વિદ્યામહં યોગિં સ્ત્વાં સદા પરિચિંતયન્ ।

કૈષુ કેષુ ચ ભાવેષુ ચિંત્યોસિ ભગવન્મયા ॥ ૧૭ ॥

જાણિ શકું કું આપને, સદા ચિંતતાં કેમ,
કે કે ચીને ચિંત્ય હો, આપ જતાદેન તેમ. ૧૭.

વિસ્તરેणात्मनो योगं विभूतिं च जनार्दन ।

भयः कथय तृप्तिर्हि शृण्वतो नास्ति मेढमृतम् ॥ ૧૮ ॥

૫૪ કહે વિસ્તારથી, યોગ વિભૂતી નીજ,
શ્રુણ્ણતાં અમૃત થાય નહિ, શ્રુણને હરિ તૃપ્તીજ. ૧૮.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

હંત તે કથયિष्याમિ दिव्या ह्यात्मविभूतयः ।

माधान्यतः कुरुश्रेष्ठ नास्त्यंता विस्तरस्य मे ॥ ૧૯ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

કહિશ વિભૂતી દિવ્ય શુભ, શુભ્ય પાર્થ છે નેહ,
શુભ વિભૂતિ વિસ્તારનો, બાગે નહિ કે' છેહ. ૧૯.

अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ।

अहमादिश्च मध्यं च भूतानामंत एव च ॥ ૨૦ ॥

હું આત્મા સૌ ભૂતમાં, રહેમ હું નિરધાર,
આદિ મધ્ય ને અંત પણ, ભૂતોનો હું સાર. ૨૦.

आदित्यानामहं विष्णुर्ज्योतिष्वां रविरंशुमान् ।

मरीचिर्मरुतामस्मि नक्षत्राणामहं शशी ॥ ૨૧ ॥

હું વિષ્ણુ આદિત્યમાં, મરિચિ વાયુમાં જાણુ,
૧ શશિ નક્ષત્રે, જ્યોતિમાં, હું રવિ ૨ અંશુમાન. ૨૧.

वेदानां सामवेदोऽस्मि देवानामस्मि वासवः ।

इन्द्रियाणां मनश्चास्मि भूतानामस्मि चेतना ॥ २२ ॥

आभवेत् वेदादिशे, इन्द्र देवमां धार,

मन इन्द्रियमां हुंन् हुं, चेतन भुतें चार. २२.

रुद्राणां शंकरश्चास्मि वित्तेशो यक्षरक्षसाम् ।

वसूनां पावकश्चास्मि मेरुः शिखरिणामहम् ॥ २३ ॥

शंकर हुं रुद्रो विशे, वसुमां अग्नी हुंन्,

रुद्रेर रक्षस यक्षमां, मेरु शिखरिमां हुंन्. २३.

पुरोधसां च मुख्यं मां विद्धि पार्य बृहस्पतिम् ।

सेनानीनामहं स्कंदः सरसामस्मि सागरः ॥ २४ ॥

भने २ पुरोहितामांन् हुं, मुख्य बृहस्पति नाम्,

सेनापतिमां ३ स्कंद हुं, ४ अजिष तणावे मां २४.

• महर्षीणां भृगुरहं गिरामस्येकमक्षरम् ॥

यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि स्यावराणां हिमालयः ॥ २५ ॥

महर्षिमां भृगु हुंन् हुं, वाष्ठीमां ओंकार,

पुहिमाद्रि हुं स्यावर विशे, जप यज्ञोमां धार. २५.

अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां देवर्षीणां च नारदः ।

गन्धर्वाणां चित्ररथः सिद्धानां कपिलो मुनिः ॥ २६ ॥

हुं नारद देवर्षिमां, पीपर वृक्षे हुंन्,

अश्वत्थोमां चित्ररथ, कपिल सिधमां हुंन्. २६.

उच्चैःश्रवसमश्वानां विद्धि माममृतोद्भवम् ।

ऐरावतं गर्जेंद्राणां नराणां च नराधिपम् ॥ २७ ॥

१ अमृतोद्भव उच्चैःश्रव, अश्वोभां ६, नराधु,

२ गर्जेन्द्रोभां ऐरावत, राजा नरभां भांन. २७.

आयुधानामहं बज्रं धेनूनामस्मि कामधुक् ।

प्रजनश्चास्मि कंदर्पः सर्पाणामस्मि वासुकिः ॥ २८ ॥

आयुधभां ६ वज्र ६, प्रजं हेतु उकंदर्प,

कामधेनु धेनुविशे, सर्पे वासुकि सर्प. २८.

अनंतश्चास्मि नागानां वरुणो यादसामहम् ।

पितृणामर्यमा चास्मि यमः संयमतामहम् ॥ २९ ॥

६ नागोभां शेष ६, वरुणं नृणामर्यमांय,

अर्यमां पितृविशे, यमं संयमितां यमराय. २९.

प्रज्ञादश्चास्मि दैत्यानां कालः कलयतामहम् ।

मृगाणां च मृगेंद्रोहं वैनतेयश्च पक्षिणाम् ॥ ३० ॥

६ प्रज्ञाद दैत्यो विशे, मृगकुंडोभां ६ काल,

मिह मृगोभां, पक्षिभां, ६ ६ विनताम्याण. ३०.

पवनः पवतामस्मि रामः शस्त्रभृतामहम् ।

क्षषाणां मकरश्चास्मि स्रोतसामस्मि जान्हवी ॥ ३१ ॥

१. अमृत भयन वभते उत्पन्न भवेत् २. मोटा हाथी. ३. कामदेव
४. इंद्र करनार. ५. मल्लित करनार. ६. जनावर ७. मरु.

વેગવાનમાં વાણુ હું, શસ્ત્રધારિમાં રામ,
૧ મકર મત્સ્યમાં હુંજ છું, નદિમાં ગંગા નામ. ૩૧.

સર્ગાણામાદિરંતશ્ચ મધ્યં ચૈવાહમર્જુન ।

અધ્યાત્માવિદ્યા વિદ્યાનાં વાદઃ પ્રવદતામહમ્ ॥ ૩૨ ॥

આદિ અંત ને મધ્ય પણ, સૃષ્ટીનો હું સાર,
૨ અભ્યાસવિદ્યા વિદ્યાવિશે, વાદ વાદિમાં ધાર. ૩૨.

અક્ષરાણામકરોસ્મિ દ્વંદ્વઃ સામાસિકસ્યચ ।

અહમેવાક્ષયઃ કાલો ધાતાહં વિશ્વતોમુલ્લઃ ॥ ૩૩ ॥

અક્ષર છું અક્ષર વિશે, ૩ હુંજ સમાસે ધાર,
કાળ અનાશી છું વળી, ૪ ધાતા મેં પ્રકાર. ૩૩.

મૃત્યુઃ સર્વહરશ્વાહ મુદ્ગવશ્વ મવિષ્યતામ્ ।

કીર્તિઃ શ્રીર્વાકચ નારીણાં સ્મૃતિર્મેધા ધૃતિઃ ક્ષમા ૩૪ ।

મૃત્યુ સર્વે હરનાર હું, ૫ ઉદ્ભવ ધનારમાંજ,
સ્ત્રીમાં વાણી, કીર્તિ, ૬ શ્રી, સ્મૃતિ, ધી, ૭ ધૃતી, ક્ષમાજ. ૩૪.

વૃહત્સામ તથા સામ્નાં ગાયત્રી છંદસામહમ્ ।

માસાનાં માર્ગશીર્ષો હમૃતૂનાં કુસુમાકરઃ ॥ ૩૫ ॥

બૃહત્સામ છું સામમાં, ગાયત્રી છંદેજ,
માર્ગશીર્ષ છું માસમાં, વસંત રૂપેજ. ૩૫.

૧. મકર. ૨. આત્મજ્ઞાન. ૩. વ્યાકરણમાં કહેલ ૭ સમાસમાંનો એક.
૪. મેકળ દેનાર, ૫. ઉત્પત્તિ. ૬. સફળી. ૭. ધૈર્ય.

धूतं छलयतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहम् ।

जयोस्मि व्यवसायोस्मि सत्त्वं सत्त्ववतामहम् ॥ ३६ ॥

छल जनमां धुं धूत वणि, तेज तेजिमां धार,
जय उद्यम पण्य हुंज धुं, १ सत्त्व सात्विके आर. ३६.

वृष्णीनां वासुदेवोस्मि पांडवानां धनंजयः ।

मुनीनामप्यहं व्यासः कवीनामुशना कविः ॥ ३७ ॥

वासुदेव पादव विशे, पांडवमां हुं पुंज-
मुनिमां वेदव्यास हुं, शुद्ध कवीमां धुंज. ३७.

दंडो दमयतामस्मि नीतिरास्मि जिगीषताम् ।

मौनं चैवास्मि गुह्यानां ज्ञानं ज्ञानवतामहम् ॥ ३८ ॥

दंड दमन करनारमां, २ मौन युद्धमां मान,
नीती जय छछनारमां, मानवानमां मान. ३८.

यच्चापि सर्वभूतानां बीजं तदहमर्जुन ।

न तदस्ति विना यत्स्यान्मया भूतं चराचरम् ॥ ३९ ॥

सर्व भूतनुं पीज जे, तेधुं हुं निरधार,
थाप नहीं मुजवील्य ज्ये, भूत अराअर आर. ३९.

नांतोस्ति मम दिव्यानां विभूतीनां परंतप ।

एष तूद्देशतः प्रोक्तो विभूतेर्विस्तरो मया ॥ ४० ॥

१. सत्त्वअणु. २. अनीव्रतपण्य.

મુજ વિભૂતિ દિવ્ય તણી, આવે અંત ન, ધાર,
માટે એ તેનો ક્ષેપ, સંક્ષેપે વિસ્તાર. ૪૦.

યદ્વાદ્વિભૂતિમત્સત્ત્વં શ્રીમદ્બુજિતમેવ વા ।

તત્ત્વદેવાવગચ્છ ત્વં મમ તેર્જોશસંમવમ્ ॥ ૪૧ ॥

૧ વિભૂતિમત, ૨ શ્રીમત વલી, ગુણધિ અતીશય જેહ,
મુજ બળઅંશે જાણુ તું, યયુંજ ઉત્પન તેહ. ૪૧.

અથવા બહુનૈતેન કિં જ્ઞાતેન તવાર્જુન ।

વિષ્ટમ્યાહમિદં કૃત્સ્ન મેકાંશેન સ્થિતો જગત્ ॥ ૪૨ ॥

અથવા અર્જુન બહુજ એ, જાણેથી છે શુંજ,
એક અંશથી સર્વ જગ, બ્યાપિ રયો આ હુંજ. ૪૨.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विभूतियोगोनाम दशमोऽध्यायः ॥ १०

॥ અથ એકાદશોઽધ્યાયઃ ॥

અર્જુન ઉવાચ ॥

મદનુગ્રહાય પરમં ગુહ્યમધ્યાત્મસંશિતમ્ ।

યત્ત્વયોક્તં વચસ્તેન મોહોયં વિગતો મમ ॥ ૧ ॥

અર્જુન કહેછે.

મુજ અર્થે આપે'જ ને, કહિ ૧ અધ્યાત્મજ વાણિ,
પરમ ગુહ્ય, તેણે કરી, મોહ પામ્યો મુજ હાણિ. ૧.

ભવાપ્યયૌ હિ ભૂતાનાં શ્રુતૌ વિસ્તરશો મયા ।

ત્વત્તઃ કમલપત્રાક્ષ મહાત્મ્યમપિ ચાવ્યયમ્ ॥ ૨ ॥

ઉત્પતિ લય બૂતો તણાં, ૨ મહત્વ અવ્યય આર,
કૃષ્ણ, શુદ્ધ્યા મેં આપણિ, વિસ્તાર નિરધાર. ૨.

एवमेतद्वयात्य त्व मात्मानं परमेश्वर ।

ब्रष्टुमिच्छामि ते रूप मैश्वरं पुरुषोत्तम ॥ ૩ ॥

આપ વદાછો તેમ છે, પરમેશ્વર નિજરૂપ,
તોપણ નોવા આઉછું, નિજ ઐશ્વર્ય સ્વરૂપ. ૩.

मन्यसे यदि तच्छक्यं मया ब्रष्टुमिति प्रभो ।

योगेश्वर ततो मे त्वं दर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ૪ ॥

જોઇ શકિશ હું રૂપ તે, પ્રભુ માનો નો સાર,
તો અવ્યય નિજ રૂપને, બતાવોજ નિરધાર. ૪.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

પશ્ય મે પાર્થ રૂપાણિ શતશોધ સહસ્રશઃ ।
નાનાવિધાનિદિવ્યાનિ નાનાવર્ણાકૃતીનિ ચ ॥ ૫ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

અર્જુન મારાં રૂપ જો, દિવ્ય હજાર પ્રકાર,
અનેક ૧ વર્ણાકૃતિ વલી, ૨ નાના વિધ નિરધાર. ૫.

પર્યાદિત્યાન્વસૂન્દરા નશ્વિની મરુતસ્તથા ।

બહૂન્યદૃષ્ટપૂર્વાણિ પર્યાશ્વર્યાણિ ભારત ॥ ૬ ॥

આદિત્ય, વસુ, રૂદ્રો, મરુત, વળિ અશ્વિની કુમાર,
અદિઠ પૂર્વ આશ્વર્ય બહુ, જોતું આણે કાર. ૬.

૧. રૂપકથં જગત્કૃત્ત્વં પર્યાદ્ય સચરાચરમ્ ।

મમ દેહે ગુડાકેશ યજ્ઞાન્યદ્રષ્ટુમિચ્છસિ ॥ ૭ ॥

મકળ અસમર જગતને, મુજ વપુમાંજ રહેજ,
જોતું હમણા જો વલી, બીજું ને ઇચ્છેજ. ૭.

ન તુ માં શક્યસે દ્રષ્ટુમનેનૈવ સ્વચ્ચક્ષુષા ।

દિવ્યં દદામિ તે ચક્ષુઃ પશ્ય મે યોગમૈશ્વરમ્ ॥ ૮ ॥

આ નિજ ચક્ષુવડે મને, નથિ જોવા તું જોગ,
દિવ્ય નેત્ર આપું તને, જો મુજ ધધરિ યોગ. ૮.

સંજય ઉવાચ ॥

एवमुक्त्वा ततो राजन् महायोगेश्वरो हरिः ।
दर्शयामास पार्थाय परमं रूपमैश्वरम् ॥ ९ ॥

સંજય કહેછે.

એમ કહી અર્જુનને, ધધરિ રૂપ મહાંત,
યોગેશ્વર હરિયે પછી, દેખાડ્યું રાજાંત ૯.

अनेकवक्त्रनयनमनेकोद्भुतदर्शनम् ।

अनेकदिव्याभरणं दिव्यानेकोद्यतायुधम् ॥ १० ॥

અનેક મુખ, નેત્રી, બહુ, ૧ અદ્ભુત દર્શનવાન,
અનેક ૨ દિવ્યાભરણ, બહુ, ૩ ઉદ્ભુત આયુધમાન. ૧૦.

दिव्यमाख्यांवरधरं दिव्यगधानुलेपनम् ।

सर्वाश्चर्यमयं देव मनंतं विश्वतोमुखम् ॥ ११ ॥

દિવ્ય પ્રાપ્ત ને વચ્ચ ૪ ધર, દિવ્ય ગાંધ લેપન,
અનાંત સૌ આશ્ચર્યમય, ૫ સૌદિશ મુખ ૬ મંપજ. ૧૧.

दिवि सूर्यसहस्रस्य भवेद्युगपदुत्थिता ।

यादि भाः सदृशी सा स्याद्भासस्तस्य महात्मनः ॥ १२ ॥

૧. આશ્ચર્યકારક. ૨. દિવ્ય અળંકારવાળા. ૩. ઉગ્રામેજ. ૪. ધારણ કરનાર. ૫. બધીબાજુ. ૬. ચુકત.

જો ૧ દિવિ સૂર્ય હજારનો, કાંતિ ઐકદમ યાય,
તોઐ મહાત્મની કાંતિને, મળતી કેંક જાણાય. ૧૨.

તત્રૈકસ્થં જગત્કલ્સં પ્રવિમક્તમનેકધા ।

અપસ્યદેવદેવસ્ય શરીરે પાંડવસ્તદા ॥ ૧૩ ॥

ત્યાં જગ, ધર્શ શરીરમાં, સકળજ ઐકસ્થાન,
નાના બિદે અર્જુને, રહેલું દીકું જાણુ. ૧૩.

તતઃ સ વિસ્મયાવિષ્ઠો હૃષ્ટરોમા ધનંજયઃ ।

પ્રણમ્ય શિરસા દેવં કૃતાંજલિરભાષત ॥ ૧૪ ॥

પામી વિસ્મય તે પછી, ૨ શામહર્ષી થૈ, નાથ,
નમિ મસ્તકથી દેવને, બાહ્યો જોડી હાથ. ૧૪.

અર્જુન ઉવાચ ॥

પર્યામિ દેવાંસ્તવ દેવ દેહે સર્વાસ્તથા ભૂતવિશેષસંઘાન્ ।

બ્રહ્માણમીશંકમલાસનસ્ય મૃષીંશ્ચસર્વાનુરગાંશ્ચદિવ્યાન્ ॥ ૧૫ ॥

અર્જુન કહેછે.

દેખું છું દેવા તમ દેવ દેહે, ખીજાં બધાં પ્રાણિ વિશેષ જેહે,
બ્રહ્માવળો જે કમળાસનીતે, સર્વો બધા દિવ્ય રૂપી વળો જે. ૧૫.

અનેકબાહુદરવક્ત્રનેત્રં પશ્યામિ ત્વાં સર્વતોનંતરૂપમ્ ।

નાતં નમધ્યં નપુનસ્તવાદિં પશ્યામિવિશ્વેશ્વર વિશ્વરૂપ ॥ ૧૬ ॥

અનેક બાહુ સુખ નેત્ર પેટ, દેખું તમાને બહુ રૂપ નેટ,
ચોમર વિશ્વેશ્વર વિશ્વરૂપ, દેખું ન આદી મધ અંતરૂપ. ૧૬

કિરીટિનં ગાદિનં ચાક્રિણં ચ તેજોરાશિર્સર્વતોદીપ્તિમંતમ્ ।
 પશ્યામિત્વાંદુર્નિરીક્ષ્યંસમંતાદ્ દીપ્તાનલાર્કદ્યુતિમપ્રમેયં ॥ ૧૭
 ગદા વળી ૨૬ મુકૂટવાન, ચોમર તેજ બહુ કાંતિમાન,
 દેખું ૧ અનોરીક્ષ્ય વળી ૨ અમિય, ૩ પ્રદીપ્ત અગ્ની રવિપેઠ
 ૪ અમિ ૧૭.

ત્વમક્ષરં પરમં વૈદિતવ્યં ત્વમસ્યવિશ્વસ્ય પરં નિધાનમ્ ।
 ત્વમવ્યયઃશાશ્વતધર્મગોષ્ઠા સનાતનસ્ત્વંપુરુષોમતો મે ॥ ૧૮ ॥
 તમેજ છે 'પ્રજ્ઞ પરં ૫ સુખાણ્ય, આધાર છે વિશ્વતણાજ માન્ય,
 અનાશિ ને શાશ્વત ૬ ધર્મત્રાણુ, પુરુષછે મૂળમતે પુરાણુ. ૧૮.
 અનાદિમધ્યાંતમનંતવીર્ય મનંતવાહું શશિસૂર્યનેત્રમ્ ।
 પશ્યામિત્વાંદીપ્તહુતાશવક્રં સ્વતેજસા વિશ્વમિદંતપંતમ્ ॥ ૧૯ ॥
 નેત્રો શશી સૂર્ય અનંત હાથ, અનાદિ મધ્યાંત બળીજ નાથ,
 દેખું ૭ જવળીતાગ્ની મુખાજવાળા, સ્વતેજથી વિશ્વ તપાવનાર.
 દ્વાવાપ્તિવ્યોરિદમંતરં હિ વ્યાપ્તં ત્વયૈકેન દિશશ્ચ સર્વાઃ ।
 દૃશ્વાહદ્ભૂતંરૂપમુગ્રંતવેદં લોકત્રયંપ્રવ્યથિતંમહાત્મન્ ॥ ૨૦ ॥
 આકાશ આ સર્વં દિશૂ વલીજે, વ્યાપ્ત દેખું તમ એકથી તે,
 અદ્ભૂત ને આ તમ ઉગ્રરૂપ, દેખી તણે લોકબિહુ ૮ અતૂપ. ૨૦.

૧. જોવા અશક્ય. ૨. પ્રમાણથી સિદ્ધ થવા અશક્ય. ૩. પેટલ.
 ૪. આપણું સ્વરૂપ. ૫. જાણવા કાપક. ૬. ધર્મરક્ષક. ૭. બળતો અગ્ની
 ૮. ઉપમા રહિત.

અમીહિત્વાંસુરસંધાવિશંતિ કેચિદ્ગ્રીતાઃપ્રાંજલયોગૃણંતિ ।
સ્વસ્તીત્યુક્ત્કામહર્ષિસિદ્ધસંઘાઃ સ્તુવંતિત્વાંસ્તુતિભિઃપુષ્કલાભિઃ
આ ૧ દેવસંધો તમ શર્ણુ યાપે, જોડી ૨ કરે. ૩. બિહિનેજ ગાયે,
સિંધો મહર્ષી વદિ શૂભવાણી, ૩ સ્તવે તમને અતિથે વખાણી.
રુદ્રાદિત્યા વસવોયે ચ સાઘ્યા વિશ્વેઽશ્વિનૌ મરુતશ્ચોષ્મપાશ્ચ।
ગંધર્વયક્ષાસુરાસિદ્ધસંઘા વીક્ષંતે, ત્વાં વિસ્મિતાશ્ચેવ સર્વે ॥૨૨॥
આદિત્ય, રુદ્રો, વસુ, સાધ્ય આ જ, ૪ વિશ્વેશ્વિનૌ વાસુ પિતૃ
તથા જ,
ગંધર્વ, યક્ષો, સિંધ, દેવ જોછે, આશ્વર્થયેસો તમને જીવેછે. ૨૨
રૂપં મહત્તે બહુવત્કનેત્રં મહાનાહો બહુબાહૂરૂપાદમ્ ।
વહુદરં વહુદંષ્ટ્રાકરાલં દૃષ્ટ્વાલોકાઃપ્રવ્યથિતાસ્તથાહમ્ ૨૩।
અનેક નેત્રો મુખ્ય પેટ હાથ, અનેક પાદો ૫ હર, દાંત શાય,
આ ૩૫ મોટું ભયકારિ જોઇ, બિહુછેસો તેમ બિહુંછ મોહી. ૨૩
નર્મઃસ્પૃશં દીપ્તમનેકવર્ણં વ્યાત્તાનનં દીપ્તવિશાલનેત્રમ્ ।
દૃષ્ટ્વાહિત્વાંપ્રવ્યથિતાંતરાત્મા ધૃતિર્નવિદામિશમંચવિષ્ણો ૨૪
મહાદીપ્ત નેત્રી, નભને અડેળા, અનેક વર્ણી મુખ્ય જીખડેલાં,
તેજરિવ દેખી દુષ્પિ અંતરાત્મા, પામું નશાંતી ધૃતિને મહાત્મા.
દંષ્ટ્રાકરાલાનિ ચ તે મુખાનિ દૃષ્ટ્વૈવ કાલાનલસંનિભાનિ ।
દિશોનત્તાનેનલભે ચ શર્મ પ્રસીદદેવેશ જગન્નિવાસ ૨૫॥

૧. દેવસ મૂક. ૨. હાથ. ૩. સ્તુતિ કરેછે. ૪. વિશ્વેદેવ અને અશ્વિની
કુમાર. ૫. સાયળ.

કાળાગ્નિ જેવાં, ભયકારિ ઘાંતે, દેવેશ જોઈ તમ મૂખ ખાંતે,
દિશા નભાણું, નહિ સૂખ આશ, પ્રસન્ન થાઓ જગના નિવાસ રપ.

અમી ચ ત્વાં ધૃતરાષ્ટ્રસ્ય પુત્રાઃ સર્વે સહૈવાવનિપાલસંઘૈઃ ।
ભીષ્મો દ્રોણઃસૂતપુત્રસ્તયાસી સહાસ્મદીયૈરપિયોધમુચ્ચયૈઃ ૨૬
આ સર્વ પ્રભો ધૃતરાષ્ટ્રના તે, પૃથ્વી તણા આ નૃપસંઘ સાથે,
આ ભીષ્મ ને કર્ણ યુદ્ધજ યોધા, સાથે અમારા પણ મુખ્ય
જોધા. ૨૬

વક્ત્રાણિ તે ત્વરમાણા વિશંતિ દંષ્ટ્રાકરાલાનિ મયાનકાનિ ।
કેચિદ્વિલમ્બા દશનાંતરેષુ સંદૃશ્યંતે ચૂર્ણિતૈરુત્તમાંગૈઃ ॥ ૨૭ ॥
ઘાંતે કરીને, ૧ ભયકારિ જેહ, મુખોજ તેમાં જલદી પડેહ,
કે એટ અંગે થઇનેજ ચૂર્ણ, ઘાંતે વિશ લાગિ દિસે અપૂર્ણ. ૨૭
યથા નદીનાં બહવૌંબુવેગાઃ સમુદ્રમેવાભિમુખા દ્રવંતિ ।
તથા તવામી નરલોકવીરા વિશંતિ વક્ત્રાણ્યભિવિજ્વલંતિ ૨૮
નદી જલોના ખહુ વેગ જેમ, સમુદ્ર પ્રત્યે મળિ જાય, તેમ,
મુખો તમારાં બળતાંજ જેહ, તેમાંજ આવીર નરે પડેહ. ૨૮
યથા પ્રદીપ્તં જ્વલનં પતંગાઃ વિશંતિ નાશાય સમૃદ્ધવેગાઃ ।
તથૈવનાશાયવિશંતિલોકા સ્તવાપિવક્ત્રાણિસમૃદ્ધવેગાઃ ૨૯ ॥
જેવીજ રીતે બળતાગિનમાંય, વેગે પતંગો બળવાજ ધાય,
તેવીજ રીતે તમ મૂખમાંય, વેગે જનો આ મરવાજ ધાય. ૨૯.

લેલિહ્યમે પ્રસમાનઃ સમતા હ્યોકાન્સમગ્રાન્વદનૈર્વલદ્ધિઃ ।

તેજોભિરાપૂર્યજગત્સમગ્રં ભાસસ્તવોગ્રાઃપ્રતપાંતિ વિષ્ણો ॥૩૦

તેજ મુખે લોક બધાજ આપ, આતાંજ આપો અતિથે

૧ અમાપ,

તેજ કરી લોક ૨ સમગ્ર પૂરી, અંતાપ આપે તમ કાંતિ કૂરો- ૩૦.

આર્યાહિ મે કો ભવાનુગ્રરૂપો નમોસ્તુતે દેવવર પ્રસીદ ।

વિજ્ઞાતુમિચ્છામિ ભવંતમાદ્યં નાહિ પ્રજાનામિ તવપ્રવૃત્તિં ૩૧

પ્રમત થાઓ, નમુદેવ ભૂપ, ઊંડાણ કહે આપજ ૩ ઉચ ૩૫,

હું જાણવાનો તમનેજ વૃત્તિ, જાણું નહીં આપતણી પ્રવૃત્તિ. ૩૧

શ્રીભગવાનુત્તવાચ ॥

કાલોસ્મિ લોકક્ષયકૃત્પ્રવૃદ્ધો લોકાન્સમાહર્તુમિહ પ્રવૃત્તઃ ।

ઋતેઽપિત્વાંન ભવિષ્યંતિ સર્વે યેઽવસ્થિતાઃપ્રલયનીકેષુયોધાઃ

શ્રીભગવાન કહેછે.

હું ઉચ, લોક ક્ષય કારિ કાળ, અહીં થયો તે હણવાજ હાલ,

વિદ્યાજ તું જો મરશેજ આહીં, જેછે ઉભલા પ્રતિ જો-ન્યામાંહી. ૩૨

તસ્માત્વમુત્તિષ્ઠ યશોભસ્વ જિત્વાશત્રૂન્ભુંક્ષ્વ રાજ્યં સમૃદ્ધમ્ ।

મયૈવૈતે નિહતાઃપૂર્વમેવ નિમિત્તમાત્રં ભવ સચ્યસાચિન્ ॥૩૩

માટે ઉઠી તું યશનેજ પામ, શત્રૂ જિતી ભોગવ રાજ્ય સામ,

હજ્યાજછે પૂર્વિમેજ આને, અર્જુન તું માત્ર નિમિત્ત થાને ૩૩

દ્રોણંચ भीष्मंચ जयद्रथंच कर्णं तथाऽन्यानापियोधवीरान् ।
मयाहतांस्त्वंजहिमाव्यधिष्ठा युद्धवस्वजेताऽसिरणेसपत्नान् ।

આ દ્રોણ ને બીષ્મ ઓમધીરો, ધૃષ્ટાદિ ખીભ વલિ યુદ્ધવીરો,
હણ્યાછ તેને કુખ મૂકિ છત, છત્રીશ શત્રૂ રણમાં અછત. ૩૪.

॥ संजय उवाच ॥

एतच्छ्रुत्वा वचनं केशवस्य कृतौजलिर्वेपमामः किरीटी ।
नमस्कृत्वा भूय एवाहकृष्णं सगद्गदं भीतभीतः प्रणम्य ३५

સંજય કહેછે.

એવી શુભા કેશવનીજ વાણી ૧ કિરીટિ કંપી વલિ જોડિ ૨ પાણી,
બોલ્યોજ મંદ સ્વરથી, નમીને, શ્રીકૃષ્ણ પ્રત્યે અતિ ખીહ્યાને. ૩૫

अर्जुन उवाच ॥

स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या जगत्प्रह्व्यत्यनुरज्यते च ।
रक्षांसि भीतानिदिशोब्रवांति सर्वेनमस्यन्ति च सिद्धसंधाः। ३६

અર્જુન કહેછે.

છે યુક્ત, દેવા, તમ કીર્તને જે, રાજ્ય પ્રેમી જગ આ બને તે,
ખાધિજ જે રાક્ષસ બાગિ જાય, સિદ્ધિ બધાને નમતાજ થાય. ૩૬

कस्माच्च ते न नमेरन्महात्मन् गरीयसे ब्रह्मणोप्यादिकर्त्रे ।
अनंत देवेश जगन्निवास त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत् ॥ ३७ ॥

અક્ષાતણાછો ગુરુ આદિ કર્તા, નમે નકિં તે તમનેજ મર્ત્તા,
છો? સત્સત્સત્પાપર અક્ષપ્પાસ, અનંત, દેવેશ, ૨ જગન્નિવાસ. ૩૭

ત્વમાદિદેવઃ પુરુષઃ પુરાણ સ્ત્વમસ્ય વિશ્વસ્ય પરં નિધાનમ્ ।
વેત્તાહસિ વૈદ્યંચ પરંચ ધામ ત્વયા તતં વિશ્વમનંતરૂપ ॥૩૮

છો દેવ આદી પુરુષઃ પુરાણ, આ વિશ્વના આપ પરં ૩ નિધાન
છો ૪ સેપ, ૫ જ્ઞાતા ૬ પરધામ આપ, આપી રયા વિશ્વ તમે અમાપ.

વાયુર્યમોઽભિર્વરુણઃ શશાંકઃ પ્રજાપતિસ્ત્વં પ્રપિતામહશ્ચ ।
નમોનમસ્તેઽસ્તુસહસ્રકૃત્વઃ પુનશ્ચભૂયોપિનમો નમસ્તે ॥૩૯॥

વરુણ, ૭વા, અગ્નિ, શશી, યમ આછો, પ્રજાપતી ને પ્રપિતામહ આછો,
પ્રણામ છે મૂળ હજાર વાર, ફરી ફરી છે નમનો હજાર. ૩૯.

નમઃ પુરસ્તાદથ પૃષ્ઠતસ્તે નમોસ્તુ તે સર્વત એવ સર્વ ।
અનંતવીર્યામિતવિક્રમસ્ત્વં સર્વં સમામોષિ તતોસિસર્વઃ ૪૦॥

પ્રણામ છે અનુષ્ઠાને પિરુયા, ચોફરયા છે નમનો સુખેયા.
પરાક્રમી ને બળિ છે અનંત, આપી રયા ચૌ, સઉછો મહંત. ૪૦

સંલોતે મત્વા પ્રસભં યદુક્તં હે કૃષ્ણ હે યાદવ હે સલેતિ ।
અજાનતા મહિમાનંતવેદં મયાપ્રમાદાત્પ્રણયેન વાપિ ॥૪૧॥

માની સપ્પા આ મહિમા ન જાણી, કહીછમેં આ હૃદયીજ વાણી,
હે કૃષ્ણ, હેયાદવ, હે સપ્પાજે, ૮ પ્રમાદયાતે, ૯ પ્રણયેજ વાતે. ૪૧.

૧. વ્યક્ત અગ્યક્તથી. દૃષ્ય અદૃષ્યથી ૨. જગત્ને રહેવાણું સ્થાન.
૩. લયસ્થાન. ૪. જાણવા લાયક. ૫. જાણનાર. સાક્ષી. ૬. પરસ્પર. ૭. વાયુ. ૮. ગાંડલતાથી. ૯. સ્નેહથી.

યન્નાવહાસાર્થમસત્કૃતોસિ વિહારશાધ્યાસનભોજનેષુ ।

एकोथवाप्यच्युत तत्समक्षं तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम् । ४२।

કર્તા, સુતાં ભિજન આસને જે, માહું લગાડડું હસવાજનેતે,^૧
અંકાંતમાં તેમ ? સમક્ષ જોજે, ક્ષમા કરે આપ અમાપ જોતે.^{૪૨}

पितासि लोकस्य चराचरस्य त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् ।

न त्वत्समोऽस्यभ्याधिकः कुतोऽन्योलोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभावः । ४३।

તમેજો આ જગનાજ આપ, ગુરૂતાણો ગુરૂ, પૂજ્ય આપ,
ત્રીલોકમાં છે નહિકો સમાન, અધીકતો ક્યાંધિ ૨ નિરૂપમાન.^{૪૩}

तस्मात्प्रणम्य प्राणिधाय कायं प्रसादयेत्त्वामहमीशमीज्यम् ।

पितेवपुत्रस्यसखेवसख्युः प्रियःप्रियायार्हसिदेवसौदुम् । ४४॥

માટેહરી, ૩ કાપ નમાવિ હુંજ, પ્રસન્ન દેવા તમને કરુંજ,
ક્ષમા કરે જેમ પતિ: પ્રિયાને, પિતા સુતાનેજ સખા સખાને.^{૪૪}

अदृष्टपूर्वं द्रावितोऽस्मि दृष्ट्वा भयेन च प्रव्याधितं मनो मे ।

तदेव मे दर्शय देव रूपं प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥ ४५॥

રાજી થયો પૂર્વે ૪ અદૃષ્ટ જોઈ, ભયે અળેલું મન મૂજ માહી,
માટે ખતાયો હરિતે સ્વરૂપ, પ્રસન્ન થાઓ ૫ જગવાસરૂપ. ૪૫.

किरीटिनं गदिनं चक्रहरत मिच्छामि त्वां द्रष्टुमहं तथैव ।

तेनैव रूपेण चतुर्भुजेन सहस्रबाहो भव विश्वमूर्ते ॥ ४६॥

૧. પાસે. ૨. ઉપમાં રહિત. ૩. શરીર. ૪. નહિ જોયેલું. ૫. જમતાને
રહેવાડું સ્થાન.

ગદા તથા ચક્ર મુકૂટધારી, જોવા તમાને ઈશ્વ હું મુશરી,
માટેબનો ભૂજ અતુર્વ૩૫, મહસ્ત્રાહો ૧ જગમૂર્તિ૩૫.૪૬.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

મયા પ્રસન્નેન તવાર્જુનેદં રૂપં પરં દર્શિતમાત્મયોગાત્ ।
તેજોમયં વિશ્વમનંતમાદ્યં યન્મે ત્વદન્યેન ન દૃષ્ટપૂર્વમ્ ॥ ૪૭

શ્રીભગવાન કહેછે.

પ્રસન્ન યૈમેં ૫૨૩૫ આજે, યોગેં બતાવ્યું પુજને, મહાતે,
તેજ, આત્મા, ૨ વિશ્વતત્ત્વ, આનાદિ, જોયેલને કો પુજવીલુ આદિ. ૪૭
ન વેદયજ્ઞાધ્યયનૈર્નદાનૈર્નૈચ ક્રિયાભિર્ન તપોભિરુગ્રૈઃ ।

एवंरूपः शक्य अहं नृलोके द्रष्टुं त्वदन्येन कुरुप्रवीर ॥ ४८

નવેદયજ્ઞે નહિ દાનથીજ, ક્રિયા તથા ઉગ્ર તપેં નહીંજ,
હું શક્ય જોવા નરલોકમાંયે, તારાવિના અર્જુન કો બિજાયેં. ૪૮

मा तेव्यथा माच विमूढभावो दृष्ट्वारूपं घोरमीदृङ्ममेदम् ।
व्यपेतभीः प्रीतमनाः पुनस्त्वं तदेवमे रूपमिदं प्रपश्य । ४९।

આ૩૫ મા૩ં ભયકારિ જોખ, થામા ૩ બથાવાન ૪ વિમૂઢ મોહી,
પ્રસન્ન યૈતું ભય મૂકિનેજ, ૫રીથિ જોઆ મુજ૩૫ તેજ. ૪૯.

॥ संजय उवाच ॥

इत्यर्जुनं वासुदेवस्तथोक्त्वा स्वકं रूपं दर्शयामास भूयः ।

आश्वासयामास च भीतमेनं भूत्वा पुनः सौम्यवपुर्महात्मा । ૫૦।

સંજય કહેછે.

‘દેવે કહી અર્જુનનેજ એમ, કૃતીબતાબુ’ નિજરૂપ તેમ,
થડા કિધા તે બિહિનારનેજ, બની પ્રસી શાંત ૧ વપુરૂપે’જ. ૫૦

અર્જુન ઉવાચ ॥

દૃષ્ટ્વેદં માનુષં રૂપં તવ સૌમ્યં જનાર્દન ।

હૃદાનીમસ્મિ સંવૃત્તઃ સચેતાઃ પ્રકાર્તે ગતઃ ॥ ૫૧ ॥

અર્જુન કહેછે.

જોઇ શાંત આતમતણ્ણ, મનુષરૂપ નિરધાર,
થયો સચેતજ હું હવે, સ્વસ્થ ચિત પણસાર. ૫૧.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

સુદુર્દર્શમિદં રૂપં દૃષ્ટવાનસિ યન્મમ ।

દેવા અપ્યસ્ય રૂપસ્ય નિત્યં દર્શનકાંક્ષિણઃ ॥ ૫૨ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

જોણું તે આ રૂપ મુજ, દુર્લભ જોવા જેહ,
દેવો પણ એ રૂપનું, નિત દર્શન ઇચ્છેહ. ૫૨.

નાહં વેદૈર્ન તપસા ન દાનેન ન ચેજ્યયા ।

શક્ય એવંવિધો દ્રષ્ટું દૃષ્ટવાનસિ માં યથા ॥ ૫૩ ॥

વેદતપે’ ને દાનથી, પૂજાથી પણ તેમ,
નહિ દેખાવા શક્ય હું, તે’ જોણું છું જેમ. ૫૩.

ભક્તયા ત્વનન્યયા શક્ય અહમેવાંવિધોઽર્જુન ।

જ્ઞાતું દ્રષ્ટું ચ તત્ત્વેન પ્રવેશું ચ પરંતપ ॥ ૫૪ ॥

પણ દેખાવા, તત્વથી, થવા પ્રવેશજ તેમ,
શક્ય જણાવા હુંજ છું, ભક્તિ અનન્યેં એમ. ૫૪.

મત્કર્મકૃન્મત્પરમો મદ્ભક્તઃ સંગર્જિતઃ ॥

નિર્વૈરઃ સર્વભૂતેષુ યઃ સ મામેતિ પાંડવ ॥ ૬૫ ॥

૧ મત્કર્મી ૨ મત્પરમ, મુજ ભક્ત મંગલિણ જેહ.
રહિત ૩ વૈર એ પ્રાણિમાં, પામે મુજને તેહ. ૫૫.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विश्वरूप दर्शन योगोनामैकादशोऽ
ध्यायः ॥ ११ ॥

૧. મારા આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્ત્યર્થે કર્મકરનાર. ૨. મારું આત્મસ્વરૂપ છે.
પરમ મતિ જેને. ૩. વૈર. દ્વેષ.

॥ અથ દ્વાદશોઽધ્યાયઃ ॥

— — — — —
 ઈર્જુન ઉવાચ ॥

एवं सततयुक्ता ये भक्तास्त्वां पर्युपासते ।
 ये चाप्यक्षरमव्यक्तं तेषां कै योगवित्तमाः ॥ १ ॥

અર્જુન કહેછે.

એમ ભક્ત નિત યુક્ત જે, તમને છે ભજનાર,
 વળિ જે અક્ષર અક્ષને, એટ યોગિ કે સાર. ૧.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

मय्यविश्य मनो ये मां नित्ययुक्ता उपासते ।
 श्रद्धया परयोपेता स्ते मे युक्ततमा मताः ॥ २ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

ભજે ૧ મને નિત યુક્ત જે, મન રાખી મુજમાંય,
 પરમ શ્રદ્ધાથી યુક્ત તે, યોગી એટ મનાય. ૨.

ये त्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तं पर्युपासते ।
 सर्वत्रगमचिंत्यं च कूटस्थमचलं ध्रुवम् ॥ ३ ॥

પણુ ૨ અચિંત્ય ૩ કૂટસ્થ ૪ ધ્રુવ, સ્થિર ૫ અક્ષર ૬ અવ્યક્ત,
 ૭ અપાચ્ય વ્યાપક અક્ષને, ભજનારા જે ભક્ત ૩.

---

૧. ભારણિશ્વરપતે. ૨. ચિંતનકરવા અશક્ય. ૩. ગ્રાયાનો અધિષ્ઠાતા
 ૪. નિત્ય. ૫. નાશરહિત. ૬. રૂપાદિ રહિત. ૭. કહેવાને અશક્ય.

સંનિયમ્યેન્દ્રિયગ્રામં સર્વત્ર સમબુદ્ધયઃ ।-

તે પ્રાપ્નુવાંતિ મામેવ સર્વભૂતહિતે રતાઃ ॥ ૪ ॥

કરિયશ ઇન્દ્રિય ૧ ઘંદને, સૌમાં સમ ૨ ધીમાન,
૩ હિતેચ્છૂ સૌનાજ તે, પામે મુજને જાણુ. ૪.

ક્લેશોઽધિકતરસ્તેષામવ્યક્તાસક્તચેતસામ્ ।

અવ્યક્તા હિ ગતિર્દુઃખં દેહવાદ્ધિરવાપ્યતે ॥ ૫ ॥

તે અવ્યક્તે સડતને, અમ ૪ અધોકતર થાય,
૫ દેહમાનિયે દુઃખથી, ગતિ અવ્યક્ત પમાય. ૫.

યે તુ સર્વાણિ કર્માણિ માયે સંન્યસ્ય મત્પરાઃ ।

અનન્યેનૈવ યોગેન માં ધ્યાયંત ઉપાસતે ॥ ૬ ॥

સર્વ કર્મ અર્પી મને, મત્પર જે રહેનાર,
ધર્તાં ધ્યાન જળે મને, અનન્ય યોગે" સાર. ૬.

તેષામહં સમુદ્ધર્તા મૃત્યુસંસારસાગરાત્ ।

ભવામિ ન ચિરાત્પાર્થ મધ્યાવેશિતચેતસામ્ ॥ ૭ ॥

મુજમાં તત્પર તેમજો, ૧ ઉધર્તા હું" સાર,
મૃત્યુ પુક્ત સંસારથી, તરત ખનું" નિરધાર. ૭.

મય્યેવ મન આધત્સ્વ માયે બુદ્ધિ નિવેશય ।

નિવસિષ્યસિ મય્યેવ અતઃકર્ષ્વ ન સંશયઃ ॥ ૮ ॥

૧. સમૂહ. ૨. બુદ્ધિવાળા. ૩. હિત ઇચ્છનાર. ૪. વધારે. ૫. દેહાભિ-
માનિ. ૬. ઉધાર કરનાર.

માટે ૧ મુજમાં રાખ મન, કર બુદ્ધી મુજમાંપ,
રહેશે મુજમાં આ પછી, નહિ સંશય તેમાંપ. ૮.

અથ ચિત્તં સમાધાતું ન શક્તોષિ મયિ સ્થિરમ્ ।
અભ્યાસયોગેન તતો મામિચ્છાસું ધનંજય ॥ ૯ ॥

સ્થિર મન મુજમાં રાખવા, જો તું નહીં સમર્થ,
અભ્યાસ યોગે તો પછિ, કરને થાન મુજર્થ. ૯.

અભ્યાસેપ્યસમર્થોસિ મત્કર્મપરમો ભવ ।
મદર્થમાપિ કર્માણિ કુર્વન્સિદ્ધિમવાપ્સ્યસિ ॥ ૧૦ ॥

કર તું કર્મ મુજર્થ જો, અભ્યાસે અસમર્થ,
પામશ સિદ્ધી એમ પણ, કરતાં કર્મ મુજર્થ. ૧૦.

અથૈતદપ્યશક્તોસિ કર્તુ મદ્યોગમાશ્રિતઃ ।
સર્વકર્મફલત્યાગં તતઃ કુરુ યતાત્મવાન્ ॥ ૧૧ ॥

એ કરવા અસમર્થતો, કરિ આશ્રય ૨ મદ્યોગ,
સાવધાન યે મૂકિ દે, સર્વ કર્મ પ્રણ જોગ. ૧૧.

શ્રેયો હિ જ્ઞાનમભ્યાસાન્જ્ઞાનાદ્ધ્યાનં વિશિષ્યતે ।
ધ્યાનાત્કર્મફલત્યાગરત્યાગાચ્છાંતિરનંતરમ્ ॥ ૧૨ ॥

૩ શ્રેય જ્ઞાન અભ્યાસથી, તેથી ધ્યાનજ શ્રેય,
ત્યાગ કર્મપ્રણ તેથી પછિ, શાંતિ તેથી ૪ કૌંતેય. ૧૨.

૧. મારાવિશ્વરૂપમાં. ૨. મારું વિશ્વરૂપજ છે ૧:૧૭ જેમાં અવોચાગ. ૩. શ્રેય.
૪. અર્જુન.

अद्वेष्टा सर्वभूतानां मैत्रः करुण एव च ।

निर्ममो निरहंकारः समदुःखसुखः क्षमी ॥ १३ ॥

१ अद्वेषी सौ भूतनो, मित्र कृपाळु शर,
क्षमावान् सुख दुःख सम, २ निर्मम ३ निरहंकार. १३.

संतुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्चयः ।

मन्यर्पितमनोबुद्धिर्यो मे भक्तः समे प्रियः ॥ १४ ॥

संतोषी नित योगि वणि, वशमन निश्चयवान्,
४ मन्यर्पित-मनबुद्धि, ते, प्रीय भक्त मुञ्ज जालु. १४.

यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः ।

हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तो यः सच मे प्रियः ॥

नथासोऽहं तपे नहीं, सोऽहोपी पशु न्है,

होष हर्ष भय तापही, मुक्त प्रीय मुञ्ज तेह. १५.

अनपेक्षः शुचिर्दक्ष उदासीनो गतव्यथः ।

सर्वारंभपरित्यागी यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥ १६ ॥

५ उदासीन, ६ शुचि, ७ दक्ष वणि, ८ गतव्यथ ९ निरपेक्ष न्है
त्यादि सर्व आरंभनो, प्रीय भक्त मुञ्ज तेह. १६.

यो न हृष्यति न द्वेष्टि न शोचति न कांक्षति ।

शुभाशुभपरित्यागी भक्तिमान्यः स मे प्रियः ॥ १७ ॥

१. द्वेष वगरनो. २. भमता रहित. ३. अहंकार वगरनो. ४. आरं
विश्वरूपमां अर्पणु करीछ भनबुद्धि जेछु. ५. पक्षपात रहित. ६. पवित्र,
७. दाहयो कुशल. ८. मननी पीडा रहित. ९. धृच्छा वगरनो.

હર્ષે દ્વેષે નહિ, નહીં, શાય ખચ્છે નેહ,

શુભાશુભ મૂકીજ ર, બહિતમાન પ્રિય તેહ. ૧૭.

સમઃ શત્રી ચ મિત્રે ચ તથા માનાપમાનયોઃ ।

શીતોષ્ણસુખદુઃખેષુ સમઃ સંગવિવર્જિતઃ ॥ ૧૮ ॥

રહિત સંગ સમ ને વલી, ૧ માનઅપમાને સાર,

શત્રુ મિત્ર, ૨ શીતોષ્ણમાં, સુખ દુઃખ, નિરધાર. ૧૮.

તુલ્યનિંદાસ્તુતિર્મૈત્રી સંતુષ્ટો યેન કેનાચિત્ ।

અનિકેતઃ સ્થિરમતિર્ભક્તિમાન્મે પ્રિયો નરઃ ॥ ૧૯ ॥

સમ નિંદા સ્તુતિ, મૈત્રી વલિ, સંગતાથી સેનેહ,

રહિત વાસગૃહ સ્થિરમતી, બહિતમાન પ્રિય તેહ. ૧૯.

યે તુ ધર્મ્યામૃતમિદં યથોક્તં પર્યુપાસતે ।

શ્રદ્ધધાના મત્પશ્યા ભક્તાસ્તેતીવ મે પ્રિયાઃ ॥૨૦॥

આ અમૃતરૂપ ધર્મને, ડહૂં તેમ મુજ નેહ,

બહુતો પાળે પ્રીતિથી, મુજ અતિ પ્રિય છે તેહ. ૨૦.

!

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे भक्तियोगोनाम द्वादशोऽध्यायः॥१२॥

॥ અથ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

ઇદં શરીરં કૌંતેય ક્ષેત્રમિત્યાભિધીયતે ।

एतद्यो वेत्ति तं प्राहुः क्षेत्रज्ञ इति तद्विदः ॥ ૧ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

ક્ષેત્ર દેહ કહેવાય આ, એને જાણે જેય,
તેને સાનીતો વદે, ૧ ક્ષેત્રજ્ઞઃ કૌં-તેય. ૧.

ક્ષેત્રજ્ઞં चापि मां विद्धि सर्वक्षेत्रेषु भारत ।

ક્ષેત્રક્ષેત્રજ્ઞયોર્જ્ઞાનં યત્તજ્ઞાનં મતં મમ ॥ ૨ ॥

સર્વ ક્ષેત્રમાં પાર્યે હું, ક્ષેત્રજ્ઞ હ'મ જાણુ,
એ બનેનું જ્ઞાન તે, મુજ મતથી છે જ્ઞાન. ૨.

तत्क्षेत्रं यच्च यादृक् च यद्विकारि यतश्च यत् ।

સત્ત્વ યો યત્પ્રભાવશ્ચ તત્સમાસેન મેશૃણુ ॥ ૩ ॥

તેજ ક્ષેત્ર, જેવુંજ, જે, વિકારિ ને થાનાર,
શક્તિયુક્ત ક્ષેત્રજ્ઞ તે, શુણુ સંક્ષેપેં સાર. ૩.

ઋષિભિર્બહુધા ગતિં છંદોભિર્વિવિધૈઃ પૃથક્ ।

બ્રહ્મસૂત્રપદૈશ્ચૈવ હેતુમદ્ધિવિનિશ્ચિતૈઃ ॥ ૪ ॥

ગાયુઁ એ ઋષિયેન્ બહુ, ૧ છંદં વિવિધ પ્રકાર,
૨ બ્રહ્મસૂત્ર નિશ્ચિત પદે, ધૃતિયે નિર્ધાર. ૪.

મહાભૂતાન્યહંકારો બુદ્ધિરવ્યક્તમેવ ચ ।

ઇન્દ્રિયાણિ દશૈકં ચ પંચ ચૈન્દ્રિયગોચરાઃ ॥ ૫ ॥

૩ મહાભૂત અહંકાર વળિ, ૪ બુદ્ધી માયા માર,
૪ દશ-ઇન્દ્રીયો એક મન, ૫ વિષય-પાંચ વળિધારપ.

इच्छा द्वेषः सुखं दुःखं संघातश्चेतना धृतिः ।

एतत्क्षेत्रं समासेन सविकारमुदाहृतम् ॥ ૬ ॥

મુખ દુઃખ, ઇચ્છા, દ્વેષ, ને, ૬ ધૃતિ, ૭ મનઘટિ, શરીર,
એ મળિ વિકારિ ક્ષેત્ર એ, ૮ ધૃતિ સંક્ષેપે વીર. ૬.

अमानित्वमदंभित्वमहिंसा क्षांतિरार्जवम् ।

आचार्योपासनं शौचं स्थैर्यमात्मविनिग्रहः ॥ ૭ ॥

૮ ક્ષાંતિ, અદંભ, ૯ અમાનિતા, ૧૦ શૌચ, ૧૧ સરળતા, માર,
૧૨ સ્થૈર્ય, અહિંસા, ૧૩ દેહપથ, ૧૪ ગુરુસેવા નિર્ધાર. ૭.

૧. વદમાં ૨. વદાંતસૂત્ર. ૩. પાંચ મહાભૂત. ૪. પાંચ કર્મેન્દ્રિય અને પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય. ૫. શબ્દાદિ પાંચ વિષય. ૬. ધૈર્ય. ૭. મનની વૃત્તિ. ૮. ક્ષમા. ૯. પોતાના વખાણ ન કરવાતે. ૧૦. પવિત્રતા. ૧૧. સરળપણ. ૧૨. સ્થિરતા. ૧૩. શરીર વશ કરવું. ૧૪. બ્રહ્મવિદ્યા ઉપદેશકની સેવા.

ઇન્દ્રિયાર્થેષુ વૈરાગ્યમનહંકાર એવ ચ ।

જન્મમૃત્યુજરાભ્યાધિદુઃસ્વદોષાનુદર્શનમ્ ॥ ૮ ॥

વિપયોમાં વૈરાગ્ય વળિ, અનહંકારિ થવાય,
જન્મ, મૃત્યુ, બ્યાધી, જરા, દુઃખ જોવું તેમાંય. ૮.

અસાક્તિરનાભિષ્વંગઃ પુત્રદારગૃહાદિષુ ।

નિસ્યં ચ સમાચિત્તત્ત્વમિષ્ટાનિષ્ટોપપત્તિષુ ॥ ૯ ॥

૧ અસક્તિ, ૨ અસંગપૂર્ણ વળિ, પુત્ર ૩ દાર ગૃહમાંય,
૪ ૬૪ અનિષ્ટાનિ પ્રાપ્તિમાં, સમમિત નિત રહેવાય. ૯.

માયે ચાનન્યયોગેન ભાક્તિરવ્યભિચારિણી ।

વિવિક્તદેશસેવિત્વમરાતિર્જનસંસદિ ॥ ૧૦ ॥

અનન્ય યોગે મુજવિશે, ૬૪ ભડતી વળિ સોય,
જન ૫ સમાજમાં પ્રીતિ નહિ, નિર્જન વાસજ હોય. ૧૦.

અધ્યાત્મજ્ઞાનનિત્યત્વં તત્ત્વજ્ઞાનાર્થદર્શનમ્ ।

એતજ્ઞાનામિતિ પ્રોક્તમજ્ઞાનં યદતોન્યથા ॥ ૧૧ ॥

૬ દર્શન મોક્ષતણૂ વળી, નિત ૭ અધ્યાત્મ-જ્ઞાન,
એ સૌ જ્ઞાન કયૂજ છે, ઉક્તું તે અજ્ઞાન. ૧૧.

જ્ઞેયં યત્તત્પ્રવક્ષ્યામિ યજ્ઞાત્વામૃતમશ્રુતે ।

અનાદિમત્પરં બ્રહ્મ ન સત્તન્નાસદુચ્યતે ॥ ૧૨ ॥

૧. આસક્તિ રહિતપણું ૨. મનથી સંગ રહિતપણું. ૩. સ્ત્રી. ૪. ઇચ્છેલું.
૫. સમૂહ. ૬. મોક્ષના સાધનમાંપ્રવૃત્તિ. ૭. આત્મજ્ઞાન.

કહું હવે તે ૧ સેય જે, બણી મોક્ષ પમાય,
પરમ આનાદી શ્રદ્ધા તે, ૨ સત્સત્ નહિ કહેવાય. ૧૨.

સર્વતઃ પાણિપાદં તત્સર્વતોઽક્ષિશિરોમુખમ્ ।

સર્વતઃ શ્રુતિમલ્લોકે સર્વમાવૃત્ય તિષ્ઠતિ ॥ ૧૩ ॥

હસ્ત પાદ શિર આંખ ને, કાંનવાન ચોક્કર,
વીટિ ચૂં યોનેજ તે, મૂખધાન યોમર. ૧૩.

સર્વેન્દ્રિયગુણાભાસં સર્વેન્દ્રિયવિવર્જિતમ્ ।

અસત્તં સર્વભૃષ્ઠૈવ નિર્ગુણં ગુણભોક્તૃ ચ ॥ ૧૪ ॥

પ્રકાશછ યો વિપયને, સર્વેન્દ્રિય વર્જિત,
ગુણ ભોક્તા વલિ સર્વ ૩ ભૂત, નિર્ગુણ સંગ રહીત. ૧૪.

બહિરંતશ્ચ ભૂતાનામચરં ચરમેવ ચ ।

સૂક્ષ્મત્વાત્તદવિજ્ઞેયં દૂરસ્થં ચાંતિકે ચ તત્ ॥ ૧૫ ॥

૪ બહિ ૫ અંતર છે ભૂતમાં, સર્વ ૬ ચરાચર તેહ,
સૂક્ષ્મપણાથિ જણાય નહિ, પાસે દૂરજ એહ. ૧૫.

અવિભક્તં ચ ભૂતેષુ વિભક્તમિવ ચ સ્થિતમ્ ।

ભૂતમર્તૃ ચ તજ્ઞેયં ગ્રાસિષ્ણુ પ્રભવિષ્ણુ ચ ॥ ૧૬ ॥

૧. જાણવા લાયક. ૨. કૌંચ તથા અદૃશ્ય. ૩. આધાર. ૪. બહાર.
૫. અંદર. ૬. ચર જંગમ અને અચર સ્થાવર.

અભિન્ન છે ૧ ભૂતો નિશ્ચે, ૨ ભિન્ન પેઠ રહેનાર,
પાપક તે ભૂતો તણો, ઉત્પતિ લય કરનાર. ૧૬.

उद्योतिषामपि तज्ज्योतिस्तमसः परमुच्यते ।

જ્ઞાનં જ્ઞેયં જ્ઞાનગમ્યં હૃદિ સર્વસ્ય ધિષ્ઠિતમ્ ॥ ૧૭ ॥

૩ જ્યોતીમાં તે જ્યોતિ છે, ૪ તમથી પર કહેવાય,
૫ જ્ઞાનગમ્ય, સેય, જ્ઞાન એ, રહેલ છે સૌમાં. ૧૭.

इति क्षेत्रं तथा ज्ञानं ज्ञेयं चोक्तं समासतः ।

મદ્ભક્ત એતદ્વિજ્ઞાય મદ્ભાવાયોપપદ્યતે ॥ ૧૮ ॥

કયાં એમ મંક્ષેપથી, ક્ષેત્ર, જ્ઞાન ને સેય,
થાય થોગ્ય મુજ ભાવને, જાણી ભક્તો એય. ૧૮.

प्रकृतिं पुरुषं चैव विद्वचनादी उभावपि ।

વિકારાંશ્ચ ગુણાંશ્ચૈવ વિદ્ધિ પ્રકૃતિસંભવાન્ ॥ ૧૯ ॥

૬ પ્રકૃતિ ૭ પુરુષ, એ બેયને, પાર્યં અનાદી જાણ,
થાય વિકાર ગુણાદિ સૌ, પ્રકૃતીથી, વૃંમાન. ૧૯.

कार्यकारणकर्तृत्वे हेतुः प्रकृतिरुच्यते ।

પુરુષઃ સુખદુઃખાનાં ભોક્તૃત્વે હેતુરુચ્યતે ॥ ૨૦ ॥

ક્રિયા કાર્ય કારણતણી, પ્રકૃતીથી, કહેવાય,

સુખ દુઃખ ભોગવવા વિષ્ણુ, કારણ પુરુષ ૮ વદાય. ૨૦.

૨. પ્રાણીમાત્ર. ૨. જુદો. ૩. પ્રકાશકવસ્તુ. ૪. અજ્ઞાન અધાર.
૫. જ્ઞાનેકરી જાણવા-શક્ય. ૬. ક્ષેત્ર. ૭. વદાય. ૮. ક્ષેત્રસ્ય
એતન્ન્યસ્વરૂપ. ૯. કહેવાય.

પુરુષઃ પ્રકૃતિસ્થો હિ ભુંક્તે પ્રકૃતિજાન્ગુણાન્ ।

કારણં ગુણસંગોઽસ્ય સદસદ્યોનિજન્મસુ ॥ ૨૧ ॥

પુરુષ ભોગ્યે પ્રકૃતિ ગુણ, પ્રકૃતીમાં રહિ ૧ અંગ,
એના ૨ સદઅસદ જન્મમાં, કારણગુણોના સંગ. ૨૧.

उपद्रष्टानुमंता च भर्ता भोक्ता महेश्वरः ।

परमात्मेति चाप्युक्तो देहेस्मिन्पુરुषः परः ॥ ૨૨ ॥

પુરુષ કયો આ દેહમાં, પર પરમાત્મા જાણ,
૩ દૃષ્ટા, ૪ અનુમંતા વળી, ૫ ભર્તા ૬ ભોક્તા, મહાત્મા. ૨૨.

य एवं वेत्ति पुरुषं प्रकृतिं च गुणैः सह ।

सर्वथा वर्तमानोपि न स भूयोऽभिजायते ॥ ૨૩ ॥

જાણે એમ પુરુષને, પ્રકૃતીને ગુણસુકત,
વર્તમાન જો સીત, તે, જન્મે નહિ શરિ, જુકત. ૨૩.

ध्यानेनात्मानि पश्यन्ति केचिदात्मानमात्मना ।

अन्ये सांख्येन योगेन कर्मयोगेन चापरे ॥ ૨૪ ॥

કોઈક મનથી આત્મને, નિજમાં ધ્યાને જોય,
સાંખ્ય યોગથી અન્ય વલિ, કર્મયોગથી કોય. ૨૪.

अन्ये त्वेवमजानंतः श्रुत्वान्येभ्य उपासते ।

तेऽपि चातितरंत्येव मृत्युं શ્રુતિપરાયણાઃ ॥ ૨૫ ॥

૧. અર્જુનનો સંબોધન છે. ૨. સદ્ દેવ મનુષ્યાદિ તથા અસદ્ પશુપક્ષ્યાદિ.
૩. જોનાર. ૪. અમૃત છતાં મૃતની પેઠે દેખાનાર. ૫. પારણ કરનાર.
૬. પાળન કરનાર.

ઉપાસે શુભિને અન્નયિ, ઐયિ અન્નણ્યા જેહ,
તરી જાય સંસારને, અવણ ૧ પરાયણ તેહ. ૨૫.

યાવત્સંજાયતે કિંચિત્સત્ત્વં સ્થાવરજંગમમ્ ।

ક્ષેત્રક્ષેત્રજ્ઞસંયોગાત્તદ્વિદ્ધિ ભરતર્ષભ ॥ ૨૬ ॥

૨થાવર જંગમ વસ્તુજે, અનેછ ભારત વીર,
૨ ક્ષેત્ર ૩ ક્ષત્રિના યોગથી, થાય, જાણતે, ધીર. ૨૬.

સમં સર્વેષુ ભૂતેષુ તિષ્ઠંતં પરમેશ્વરમ્ ।

વિનશ્યત્સ્વાવિનશ્યંતં યઃ પશ્યાતિ સ પશ્યાતિ ॥ ૨૭ ॥

આ નાશી ભૂતો વિશે, અવિનાશી, સમ, જેહ,
પરમ ધંશ, તેનેજ ને, જાણે જાણે તેહ. ૨૭.

સમં પશ્યન્ હિ સર્વત્ર સમવાસ્થિતમીશ્વરમ્ ।

ન હિનસ્યાત્મનાહહત્માનં તતો યાતિ પરાં ગતિમ્ । ૨૮

ધંશ સ્થિત સમ સર્વમાં, જોતાં તેને ૪ સંમ,
નહણે પોતે આત્મને, પામે તે પરબ્રહ્મ. ૨૮.

પ્રકલૈવ ચ કર્માણિ ક્રિયમાણાનિ સર્વશઃ ।

યઃ પશ્યાતિ તયાત્માનમકર્તારં સ પશ્યાતિ ॥ ૨૯ ॥

૫ કૃપમાણ કર્મોજ સૌ, થાય પ્રકૃતિથી ઐમ,
જાણે જે, તે આત્મને, જુએ અકર્તા તેમ. ૨૯.

૧. તત્પર ૨. જડ પદાર્થ. પ્રકૃતિ. ૩. ક્ષેત્રને જાણનાર આત્મા

૪. સમાન. ૫. કરાતા.

યદા ભૂતપૃથગ્ભાવમેકસ્યમનુપश्यति ।

તત એવ ચ વિસ્તારં બ્રહ્મ સંપદ્યતે તદા ॥ ૩૦ ॥

૧ પૃથગ્ભાવ ભૂતો તણો, ૨ યદા એકમાં જોય,
વિસ્તારજ પણ તેયમ્નો, ૩ તદા બ્રહ્મ તે હોય ૩૦.

અનાદિત્વાન્નિર્ગુણત્વાત્પરમાત્માયમવ્યયઃ ।

શરીરસ્થોપિ કૌતેય ન કરોતિ ન લિપ્યતે ॥ ૩૧ ॥

અનાદિ નિર્ગુણ, તેધિ આ, પરમાત્મા અવિકારિ.
ન કરે નહિ લેપાય એ, રહિ ૪ વપુમાં, ૫ ધનુધારિ. ૩૧.

યથા સર્વગતં સૌક્ષ્મ્યાદાકાશં નોપલિપ્યતે ।

સર્વત્રાવસ્થિતો દેહે તથાત્મા નોપલિપ્યતે ॥ ૩૨ ॥

૬ સૂક્ષ્મપણાથી ૭ સર્વગત, ૮ નભ લેપાય ન જોમ,
રહિ સૌ વપુમાં આત્મપણુ, નહિ લેપાયજ તેમ. ૩૨.

યથા પ્રકાશયત્કેઃ કૃત્સ્નં લોકમિમં રવિઃ ।

ક્ષેત્રં ક્ષેત્રી તથા કૃત્સ્નં પ્રકાશયતિ ભારત ॥ ૩૩ ॥

જેમ ૯ સૂકળ આ લોકને, ૧૦ પ્રકાશિછ રવિ એક,
તેમ ક્ષેત્રિ સૌ ક્ષેત્રને, પ્રકાશ આપે છેક. ૩૩.

૧. બુદ્ધપણુ. ૨. જ્યારે. ૩. ત્યારે. ૪. શરીર. ૫. ધનુષધરનાર.
અર્જુનનો સંબોધન છે. ૬. બારીકપણાથી. ૭. સર્વમાં રહેલ. ૮. આકાશ.
૯. બધા. ૧૦. પ્રકાશ કરેછે.

ક્ષેત્રક્ષેત્રજ્ઞયોરેવમંતરં જ્ઞાનચક્ષુષા ।

ભૂતપ્રકૃતિમોક્ષં ચ યે વિદુર્યાંતિ તે પરમ્ ॥ ૩૪ ॥

ક્ષેત્ર ક્ષેત્રિનો ભેદ એ, ૧ પ્રકૃતિમાક્ષ વલિ જેહ,
જ્ઞાન ૨ અદ્વિતી જોય જે, પર પદ પામે તેહ. ૩૪.

.

.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे क्षेत्रक्षेत्रज्ञविभागयोगो नाम त्रयोदशो
ऽध्यायः ॥ १३ ॥

---

૧. કહેલી પ્રકૃતિથી માક્ષ. ૨. નેત્ર.

॥ અથ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

પરં ભૂયઃ પ્રવક્ષ્યામિ જ્ઞાનાનાં જ્ઞાનમુત્તમમ્ ।

યજ્ઞાત્વા મુનયઃ સર્વે પરાં સિદ્ધિમિતો ગતાઃ ॥ ૧ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

કહું પ્રી ૫૨ જ્ઞાન એ, જ્ઞાનોમાં ઉત્તમ,

જે જાણી ૧ અહિંથી બધા, મુનિ પામ્યા ૫૨ પ્રજા. ૧.

ઇદં જ્ઞાનમુપાશ્રિત્ય મમ સાધર્મ્યમાગતાઃ ।

સર્ગેપિ નોપજાયંતે પ્રલયે ન વ્યથંતિ ચ ॥ ૨ ॥

કરિ આશ્રય આ જ્ઞાનનો, બનિ મુજ રૂપે આર,

મૃદિ અમય નહિ થાય તે, પ્રલયે નહિ ૨ બથનાર. ૨.

મમ યોનિર્મહદ્બ્રહ્મ તસ્મિન્ ગર્ભં દધામ્યહમ્ ।

સંભવઃ સર્વભૂતાનાં તતો ભવાતિ ભારત ॥ ૩ ॥

૩ મહત. ૪ પ્રજા મુજ યોનિમાં, રાખુ ગર્ભ હું આર,

ઉપતિ સૌ જૂનો તણી, થાય તેથી નિરધાર. ૩.

સર્વયોનિષુ કૌંતેય મૂર્તયઃ સંભવાંતિ યાઃ ।

તાસાં બ્રહ્મ મહદ્યોનિરહં बीजप्रदः पिता ॥ ૪ ॥

સર્વ યોનિમાં કૃતિસુત, બનેછ જે આકાર,
પ્રકૃતિ યોનિ મહા તેનિ, હું, પિતા ૧ બીજ-પ્રદ, ધાર. ૪.

સત્ત્વં રજસ્તમ ઇતિ ગુણાઃ પ્રકૃતિસંભવાઃ ।

નિબ્ધંતિ મહાબાહો દેહે દેહિનમવ્યયમ્ ॥ ૬ ॥

સત્ત્વ રજો, તમ, ગૂણુ એ, પ્રકૃતીથી થાનાર,
વપુમાં અવ્યય * દેહિને, 'છે' ર યોજી દેનાર. ૫.

તત્ર સત્ત્વં નિર્મલત્વાત્પ્રકાશકમનામયમ્ ।

સુખસંગેન બધ્ધાતિ જ્ઞાનસંગેન ચાનય ॥ ૬ ॥

નિર્મલતાયિ સત્ત્વતો, શાંત, પ્રકાશક આર,
૩ અનય, યાનં સુખ સંગમાં, જોડેછે નિરધાર. ૬.

રજો રાગાત્મકં વિદ્ધિ તૃષ્ણાસંગસમુદ્ભવમ્ ।

તાન્નિબધ્ધાતિ કૌંતેય કર્મસંગેન દેહિનમ્ ॥ ૭ ॥

કારણુ, તૃષ્ણા સંગનું, ૪ રાગવાન ૫ રજ્જાણુ,
કર્મસંગમાં દેહિને, જોડેછે હમ માન. ૭.

તમસ્ત્વજ્ઞાનજં વિદ્ધિ મોહનં સર્વદેહિનામ્ ।

પ્રમાદાલસ્યનિદ્રાભિસ્તન્નિબધ્ધાતિ ભારત ॥૮ ॥

૬ મોહનક મો દેહિને, ૭ તમ ૮ અજ્ઞાને જાણુ,
આજસ જાંધ ૯ પ્રમાદમાં, જોડેછે તે માન. ૮.

૧. બીજવાવનાર. * આત્મા. ૨. જોડી દેનાર. ૩. નિષ્પાપ અર્જુનનો સંબો-
ધન છે. ૪. પ્રીતિ માન. ૫. રજોગુણ. ૬. મોહ કરનાર. ૭. તમો ગુણ. ૮. અજ્ઞાનથી થયેલ. ૯. ગાફળતા

સત્ત્વં સુખે સંજયાતિ રજઃ કર્મણિ ભારત ।

જ્ઞાનમાવૃત્ય તુ તમઃ પ્રમાદે સંજયત્યુત ॥ ૯ ॥

સુખમાં જોડે ૧ સત્ત્વ વળિ, ૨જ કર્મોમાં માન,
૨ પ્રમાદાદિમાં તમ ૩ તથા, જોડે ઢાંકી જ્ઞાન. ૯.

રજસ્તમશ્વાભિભૂય સત્ત્વં ભવતિ ભારત ।

રજઃ સત્ત્વં તમશ્ચૈવ તમઃ સત્ત્વં રજસ્તથા ॥ ૧૦ ॥

પાર્થ થાયછે સત્ત્વગુણ, ૨જ તમ ગુણ હટાડિ,
તેમ ૪ સત્ત્વ તમનેજ ૫ ૨જ, ૬ તમ ૨જ સત્ત્વજ પાડિ. ૧૦.

સર્વદ્વારેષુ દેહેહાસ્મિન્પ્રકાશ ઉપજાયતે ।

જ્ઞાનં યદા તદા વિદ્યાદ્વિવૃદ્ધં સત્ત્વામેત્યુત ॥ ૧૧ ॥

આ વપુના સૌ દ્વારમાં, પ્રકાશ૩૫જ જ્ઞાન,
થાય તદા ધમ જાણવું, વધેલ સત્ત્વ ગુણજ. ૧૧.

લોભઃ પ્રવૃત્તિરારંભઃ કર્મણામશમઃ સ્પૃહા ।

રજસ્યેતાનિ જાયંતે વિવૃદ્ધે ભરતર્ષભ ॥ ૧૨ ॥

પ્રવૃત્તિ લોભ ઇચ્છા વલ્લી, ૭ નહિશમ, ૮ કર્મોરંભ,
૨જ વધતાં એ થાય છે, ભરતવંશના સતંભ. ૧૨.

૧. સત્ત્વગુણ. ૨. પ્રમાદ, આજસને ઉદ્ધ. ૩. તે પ્રમાણે.. ૪. સત્ત્વ તથા તમો ગુણને. હટાડિ ઉપરથી લેવું. ૫. ૨જોગુણ થાય છે. ઉપરથી લેવું. ૬. તમોગુણ, થાય છે. ઉપરથી લેવું. ૭. સંકલ્પ વિકલ્પનું નહિ ટળવું. ૮. કર્મોનો આરંભ.

અપ્રકાશોપવૃત્તિશ્ચ પ્રમાદો મોહ એવ ચ ।

તમસ્યેતાનિ જાયંતે વિવૃદ્ધે કુરુનંદન ॥ ૧૩ ॥

૧ અપ્રવૃત્તી અવિવેક વલિ, પ્રમાદ મોહ પણ સાર,
તમ વધતાં એ થાય છે, નિશ્ચય પાંડુ કુમાર. ૧૩-

યદા સત્ત્વે પ્રવૃદ્ધે તુ પ્રલયં યાતિ દેહભૃત્ ।

તદોત્તમાવિદાં લોકાનમલાન્પ્રાતિપદ્યતે ॥ ૧૪ ॥

સત્ત્વ વધિલું હોય ને, મરે જીવ જો સાર,

૨ ઉત્તમવિદ શુદ્ધ લોકને, તો પામે નિરધાર. ૧૪.

રજસિ પ્રલયં ગત્વા કર્મસંગિષુ જાયતે ।

તથા પ્રલીનસ્તમાસે મૂઢયોનિષુ જાયતે ॥ ૧૫ ॥

૩ કર્મસંગિમાં જન્મ લે, મરેજ જો રજમાંય,

તમ વધતાંમાં જો મરે, ૪ મૂઢયોનિમાં થાય. ૧૫.

કર્મણઃ સુકૃતસ્યાહુઃ સાત્ત્વિકં નિર્મલં ફલમ્ ।

રજસસ્તુ ફલં દુઃસ્વમજ્ઞાનં તમસઃ ફલમ્ ॥ ૧૬ ॥

કહે છે સાત્ત્વિક કર્મનું, સુખ નિર્મલ ફલ, માન,

૧ રજસનું ફલ દુઃખ વલિ, તામસનું અજ્ઞાન. ૧૬.

સત્ત્વાત્સંજાયતે જ્ઞાનં રજસો લોભ એવ ચ ।

પ્રમાદમોહૌ તમસો ભવતોજ્ઞાનમેવ ચ ॥ ૧૭ ॥

૧. પ્રવૃત્તિ નહિ. ૨. સચ્ચલ પ્રલિને જાણનારાના. ૩. કર્મમાં આસક્તિવાલા
મનુષ્યોમાં. ૪. પશ્ચાદિ-યોનિ.

૨જથી લોભજ થાયછે, થાપ સત્વથી જ્ઞાન,
તમે ગૂણથી થાયછે, પ્રમાદ, મોહ, અજ્ઞાન. ૧૭.

ऊर्ध्वं गच्छंति सत्वस्था मध्ये तिष्ठंति राजसाः ।

जघन्यगुणवृत्तिस्था अधो गच्छंति तामसाः ॥ १८ ॥

૧ ઉચ્ચગતિ પામે આત્મિકો, ૨ મધ્યગતિ રાજસ લોક,
તામસ જન પામેજ છે, ૩ નીચગતી જે ફાક. ૧૮.

नान्यं गुणेभ्यः कर्तारं यदा द्रष्टानुपश्यति ।

गुणेभ्यश्च परं वेत्ति मद्भावं सोऽधिगच्छति ॥ १९ ॥

કર્તા ગુણથી અન્ય નહિ, જ્યારે ઈદ્રષ્ટા જોય,
૫ જાણે ગુણથી ૧ પર તદા, મુજ રૂપે તે હોય. ૧૯.

गुणानेतानतीत्य त्रीन्देही देहसमुद्भवान् ।

जन्ममृत्युजरादुःखैर्विमुक्तो मृतमश्नुते ॥ ૨૦ ॥

૭ દેહમાજ ત્રણ ગૂણ એ, ઉત્તંધી થૈ મુક્ત,
મૃત્યુ જરા દુઃખ જન્મથી, પામે જીવ ૮ અમૃત. ૨૦.

अर्जुन उवाच ॥

कैलिंगैस्त्रीन्गुणानेतानतीतो भवति प्रभो ।

किमाचारः कथं चैतांस्त्रीन्गुणानतिवर्तते ॥ ૨૧ ॥

૧. ઉચ્ચગતિ. ૨. વચ્ચગતિ. ૩. હળકીગતિ. ૪. જોનાર. આત્મા.
૫. પાતાને જાણે ૬. એટ. ૭. દેહની ઉત્પત્તિના કારણ. ૮. મોક્ષ.

અર્જુન કહેછે.

૧ ત્રિગુણાતીત તણાજી તો, શું લક્ષણુ આચાર,
ઉદ્ધમે પણુ ગુણુએ, કેમતે પ્રભુ ચાર. ૨૧.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

પ્રકાશં ચ પ્રવૃત્તિં ચ મોહમેવ ચ પાંડવ ।
ન દ્વેષ્ટિ સંપ્રવૃત્તાનિ ન નિવૃત્તાનિ કાંક્ષાતિ ॥ ૨૨ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

૨ પ્રકાશ ૩ પ્રવૃત્તિ ને ૪ મોહનિ, પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ નિરંધાર,
યાતાં દ્વેષે નહિ, નહીં, ઇચ્છે, પાંડુ કુમાર. ૨૨.

હ્રદાસીનવદાસીનો ગુણૈર્યો ન વિચાલ્યતે ।
ગુણા વર્તતે इत्येवं યોહવતિષ્ઠાતિ નૈગતે ॥ ૨૩ ॥

ઉદાસીનનો પેઠ રહિ, ગુણુથી ચલિત નહિ જોહ,
વર્તે ગુણુ, ઇમ જાણુને, મોન અચલ થૈ રેહ. ૨૩.

સમદુઃખસુખઃ સ્વસ્થઃ સમલોષ્ટાશ્મકાંચનઃ ।
તુલ્યાપ્રિયાપ્રિયો ધીરસ્તુલ્યનિંદાત્મસંસ્તુતિઃ ॥ ૨૪ ॥

સમ સુખ દુખ, ને સ્વસ્થ, સમ, ૫ કાંચન પરથર ધૂન,
પ્રિય અપ્રિય સમ, ધીર વલિ, નિંદા સ્તુતિ સમતૂલ. ૨૪.

૧. ત્રણે ગુણુ ઉદ્ધંધી જનાર. ૨. સત્ત્વગુણુગ્રં કાર્ય જ્ઞાન. ૩. રજોગુણુગ્રં કાર્ય મૃત્તિ. ૪. તમો ગુણુગ્રં કાર્ય મોહ. ૫. સુવર્ણ

માનાપમાનયોસ્તુચ્યસ્તુચ્યો મિત્રારિપક્ષયોઃ ।

સર્વારંભપરિત્યાગી ગુણાતીતઃ સ ઇચ્યતે ॥ ૨૧ ॥

માન્-આપમાને સમ વલી, ૧ અરિ મિત્રે મમ નેહ,
ત્યાગિ સર્વ આરંભનો, ૨ ગુણાતીત છે તેહ. ૨૫.

માં ચ યોહવ્યાભિચારેણ ભક્તિયોગેન સેવતે ।

સ ગુણાન્સમતોલૈતાન્ બ્રહ્મભૂયાય કલ્પતે ॥ ૨૬ ॥

બનેહ મુજને ને વલી, ૧૬ બડીયે' આર,
ઉક્ષંધી ગુણ થાય તે, બ્રહ્મ યોગ્ય નિરધાર. ૨૬.

બ્રહ્મણો હિ પ્રતિષ્ઠાહમમૃતસ્યાવ્યયસ્ય ચ ।

શાશ્વતસ્ય ચ ધર્મસ્ય સુખસ્યૈકાંતિકસ્ય ચ ॥ ૨૭ ॥

૩ પ્રતિષ્ઠા છું હું' બ્રહ્મણિ, ને અપ્યય નિત ૩૫,
અમૃતં સુખ અમૃત વલી, છે ને ધર્મ ૨૫૩૫. ૨૭.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे गुणत्रयविभागयोगो नाम चतुर्दशो-
ऽध्यायः ॥ १४ ॥

૧. શાસ્ત્ર. ૨. ગુણને ઉક્ષંધન કરનાર. ૩. બ્રહ્મણી સ્થિતિ અર્થાત્
અમૃતપદ.

॥ અથ પંચદશોઽધ્યાયઃ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम् ।

छंदांसि यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित् ॥ ૧ ॥

શ્રીભગવાંન કહેછે.

૧ મૂળ ૨ જાંઘુ ડશાખા ૪ નિશ્ચિ, ૫ નાશિ ૬ અનાશી કેહ.

૭ વેદપાન, જાણુજ એ, ૮ વૃક્ષ ૯ વેદવિદ તેહ. ૧.

अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः ।

अधश्च मुलान्यनुसंततानि कर्मानुबन्धीनि मनुष्यलोके ॥ ૨ ॥

૧૦ જાંઘે ૧૧ નિચે ૧૨ વિસ્તરિ એનિ ૧૩ દાળો, વાંયા ૧૪ ગુણથી

૧૫ વિષયપ્રવાલો,

નીચે ઉચે ૧૬ મૂળ ૧૭ પ્રવિશટ છે ૨, આ લોકમાં કર્મ વિશેજ

પ્રેર. ૨.

૧ ધડ. બીજ. ૨. માથા વિશિષ્ટ પ્રભ. સર્વે તમ હોવાથી ઉચ્ચ. ૩. અ-
હંકાર તથા પંચ મહાભૂતાદિરૂપ શાખા. ૪. પ્રકૃતિ થકી પછી હોવાથી નીચી.
૫. આવતી કાળે હશે કે નહિ, એનો નિશ્ચય નથી માટે અશ્વત્થ એટલે નાશી.
૬. ઘણા કાળથી ચાલતો આવેછે માટે અનાશી. ૭. વેદરૂપ પાન. ૮. સંસા-
રરૂપ વૃક્ષ. ૯. વેદને જાણનાર. ૧૦. મનુષ્યથી પ્રભા પર્ણ. ૧૧. મનુ-
ષ્યથી સ્થાવર પર્ણ. ૧૨. વિસ્તાર પામી. ૧૩. કુલ્યપાપના કુળરૂપ દેહરૂપ
દાસો. ૧૪. સત્, રજ અને તમોગુણના વિકારથી. ૧૫. શબ્દાદિ વિષયરૂપ
કૃપર. ૧૬. વિષય વાસના. કર્મ ॥સના. ૧૭. વ્યવસ્થા. પ્રવેશ થયેલ.

ન રૂપમસ્યેહ તથોપલબ્યતે નાંતો ન ચાદિર્ન ચ સંપ્રતિષ્ઠા ।

અશ્વત્થમેનં સુવિરૂઢમૂલ મસંગશસ્ત્રેણ દૃઢેન છિત્ત્વા ॥ ૩ ॥

એનાં અહીં ૩૫ નહીં જણાય, ૧ આશંત તેમ ૨ સ્થિતિને

૩ કુળાય,

મલં ૪ તરૂં એ દૃઢ છેલ માટે, ૫ અસંગશસ્ત્રે અહિ છેદિ

ધાટે. ૩.

તતઃ પદં તત્પરિમાર્ગિતઘ્યં યસ્મિન્મગતા ન નિવર્તંતિ ભૂયઃ ।

તમેવ ચાર્ણં પુરુષં પ્રપદ્યે યતઃ પ્રવૃત્તિઃ પ્રસૃતાપુરાણી ॥ ૪ ॥

જણીજ લેવું પછિ તેજ ૬ ધામ, જેમાં ગયેલા નપ્રજેજ આમ,

જેથી થઈ આ ૭ પ્રવૃત્તિઃ ૮ પુરાણી, તે આદિને શર્ણુકું એ-

મ જણી. ૪.

નિર્માનમોહામિતસંગદોષા અધ્યાત્મનિત્યા વિનિવૃત્તકામાઃ ।

દ્વંદ્વૈર્વિમુક્તાઃ સુખદુઃખસંઘૈર્ગંઢ્ઠંત્યમૂઢાઃ પદમઘ્યયંતત્ ॥ ૫ ॥

૬ અમઠ ને દુઃખ સુખેજ મુક્ત, ૧૦ અધ્યાત્મ ને ૧૧ કામ થઈ

૧૨ વિમુક્ત,

૧૩ નિર્માન મોહી, ૧૪ નિત્ય સંગ જોડી, ૫૦ અનાશી પદનેજ

તેઓ. ૫.

૧. આદિ અને અંત. ૨. વર્તમાન સ્થિતિ, ૩. જણાય. ૪. અંસા-
ન૨૫ વૃક્ષ. ૫. મનથી અસંગ રહેવારૂપ શસ્ત્ર. ૬. ૨૫૩૫. ૭. સંસારની
પ્રવૃત્તિ. ૮. ઘણાકાળથી ચાલતી આવેલ. ૯. પ્રભાવિધા વિવેકી. ૧૦. જ્ઞાની.
૧૧ ઈશ્વરપ્રી. ૧૨. મુકાયેલો. ૧૩. માનમોહ રહિત. ૧૪. ભૂતેલ.

ન તદ્વાસયતે સૂર્યો ન શશાંકાં ન પાવકઃ ।

યદ્રત્વા ન નિવર્તતે તદ્વામ પરમં મમ ॥ ૬ ॥

સૂર્ય અંદ્ર આગ્ની નહીં, તેને કરે પ્રકાશ,

જ્યાં જે ફરિ આવે નહિ, તેજ ધામ મુજ પાશ. ૬.

મમવાંશો જીવલોકે જીવભૂતઃ સનાતનઃ ।

મનઃષષ્ઠાનીન્દ્રિયાણિ પ્રકૃતિસ્થાનિ કષાત ॥ ૭ ॥

મુજ આંશ થૈ જીવ નિત, ઇન્દ્રિય મનને સાર,

પ્રકૃતિ થકી, આ લોકમાં, જેંએ છે નિરધાર. ૭.

શરીરં યદવાપ્નોતિ યચ્છાપ્યુત્ક્રામતીશ્વરઃ ।

ગૃહોત્તૈતાનિ સંયાતિ વાયુર્મધાનિવાશયાત્ ॥ ૮ ॥

પામે જીવ શરીરને, મૂકે, જ્યારે તેમ,

જે ઇન્દ્રીયો જાપ, ૧ વા, ગંધ સ્થલથી જેમ. ૮.

શ્રોત્રં ચક્ષુઃ સ્પર્શનં ચ રસનં ગ્રાણમેવ ચ ।

અધિષ્ઠાય મનશ્ચાયં વિષયાનુપસવત ॥ ૯ ॥

જ્ઞાન આંખ ને આમડી, જીભ, નાક, મન જેહ,

ફરિ આમથ તે સર્વનો, વિષય ભાગ્યે ૨ એહ. ૯.

ઉત્ક્રામંતં સ્થિતં વાપિ ભુંજાનં વા ગુણાન્વિતમ્ ।

વિમૂઢા નાનુપશ્યાત પશ્યાત જ્ઞાનચક્ષુષઃ ॥ ૧૦ ॥

ભય, રહે ને ભાગવે, વલિ છે એ મુલ્ય જુઝા,
દેએ એને મૂઠ નહિ, દેએ સાગી યુક્ત. ૧૦.

યતંતો યોગિનશ્ચૈનં પશ્યંસ્યાત્મન્યવસ્થિતમ્ ।

યતંતોપ્યકૃતાત્માનો નૈનં પશ્યંસચેતસઃ ॥ ૧૧ ॥

દેએ એને નિજ વિશ, ધાગી ઉદ્ધોગીજ,
મંદ મૂઠ દેએ નહીં, કરતાં પણ તજવીજ. ૧૧.

યદાદિત્યગતં તેજો જગદ્ભાસયતેઽશ્વિલમ્ ।

યચ્ચંદ્રમસિ યચ્ચમ્રૌ તત્તેજો વિદ્ધિ મામકમ્ ॥ ૧૨ ॥

પ્રકાશિછ સૌ જગતને, સૂર્યતેજ પણ નેહ,
૧ ચંદ્રાગ્નીમાં જે વસી, જાણ તેજ મુજ તેહ. ૧૨.

ગામાવિશ્ય ચ ભૂતાનિ ધારયામ્યહમોજસા ।

પુષ્ણામિ ચૌષધીઃ સર્વાઃ સોમો ભૂત્વા રસાત્મકઃ ॥ ૧૩ ॥

૫૩ બળથી હું જૂત સૌ, રહિ પૃથ્વીમાં જાણ,
પોષું ઝોષધિ સર્વ હું, અંદ્ર બળી રસવાન. ૧૩.

અહં વૈશ્વાનરો ભૂત્વા પ્રાણિનાં દેહમાશ્રિતઃ ।

પ્રાણાંપાનસમાયુક્તઃ પચામ્યન્નં ચતુર્વિધમ્ ॥ ૧૪ ॥

૨ આર અબ પકવુંજ છું, પ્રાણ અપાન સહીત,
થેને જઠરાગ્નીજ હું, પ્રાણિ દેહ આશ્રીત. ૧૪.

सर्वस्य चाहं हृदि सन्निविष्टो मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च ।

वेदैश्च सर्वैरहमेव वेदो वेदांतकृद्वेदविदेव चाहम् ॥ १५ ॥

छुं हुं अधाना तृदयो विशेष, हुंथी रभृती सान यध टणेन,
छुं १ वेद्य हुं सौ २ निगमेन शार, ३ वेदांत कृतेन ज्ञानान्तर.

द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरंश्चाक्षर एव च ।

क्षरः सर्वाणि भूतानि कूटस्थोऽक्षर उच्यते ॥ १६ ॥

आ मे पुरुषेण लोकमां, क्षर अक्षर कहेनाय,,
छुं ४ अक्षर ५ कूटस्थने, ६ क्षर सौ ७ भूत वधाय. १६.

उत्तमः पुरुषस्त्वम्यः परमात्मेत्युदाहृतः ।

यो लोकत्रयमाविश्य विभर्त्यव्यय ईश्वरः ॥ १७ ॥

पुरुष अन्य अत्यप उत्तम, परमात्मा परमेश,
पाणे ने त्रय लोकने, तेमां करी प्रवेश, १७.

यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरादापि चोत्तमः ।

अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथितः पुरुषोत्तमः ॥ १८ ॥

उक्षंध्यो क्षरने वजी, अक्षरथी उत्तम,
लोक वेदमां तेयि छुं, प्रसिद्ध ८ पुरुषोत्तम. १८.

यो मामेवमसंमूढो जानाते पुरुषोत्तमम् ।

स सर्वविद्भजति मां सर्वभवेन भारत ॥ १९ ॥

१. ज्ञानाया साधक. २. वेद. ३. वेदांत भवर्तक. ४. अविनाशक.
५. भूल भकृति. भाषा. ६. नाशवत. ७. कृपावर भवभ. ८. भूल भकृति य
भाषाया पर परमात्मा.

પુરુષોત્તમ મુજનેજ હમ, અમહ જાણે નેહ,
 સર્વ બાવથી મૂળને, બને સર્વ ૧ વિદ તેહ. ૧૯.

इति गुह्यतमं शास्त्रमिदमुक्तं मयाहनघ ।

एतद्ब्रुवा बुद्धिमान् स्यात्कृतकृत्यश्च भारत ॥ २० ॥

કર્મ ૨ અતઘ, મં શાસ્ત્ર આ, ગુપ્ત આવી નિરધાર,
 થાય જાણે એ બુદ્ધિમત, ૩ કૃતકૃત્ય પણ સાર. ૨૦.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रे
 श्रीकृष्णार्जुनसं० पुरुषोत्तमयोगोनाम पंचदशोऽध्यायः १५।

૧. બ્રહ્મનાર. ૨. નિષ્યાપ. ૩. કર્યુ છે કરવા સામક નેણુ એવા.

॥ अथ षोडशोऽध्यायः ॥

श्रीभगवानुवाच ॥

अभयं सत्त्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः ।

दानं दमश्च यज्ञश्च स्वाध्यायस्तप आर्जवम् ॥ १ ॥

श्रीभगवान् उवाच.

अभयं अति शुद्धी वशी, ज्ञानयोगभां स्थिति,

यस्य दानं दमं यज्ञता, १ श्रद्धाश्च तपश्च १.

अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शान्तिरपैशुनम् ।

दया भूतेष्वलोलुप्त्वं मार्दवं ह्रीरचापलम् ॥ २ ॥

१ त्याग अहिंसा शान्ति ३ सत, अशीस अत्याडि सेन,

४ अत्यपलता ५ भृङ्गता लज्जा, अलोभ कृपा भूतेष्व. २.

तेजः क्षमा धृतिः शौचमद्रोहो नातिमानिता ।

भवंति संपदं दैवीमभिजातस्य भारत ॥ ३ ॥

१ अभ्यानिता अद्रोह धृति, क्षमा तेन ७ शुच्ययोग,

थापछ तेने होय ने, संपद दैवी जोग. ३.

दंभो दर्पोऽभिमानश्च क्रोधः पारुष्यमेव च ।

अज्ञानं चाभिजातस्य पार्थ संपदमासुरीम् ॥ ४ ॥

१. वेदाङ्गता. २. विहारता. ३. सत्य. ४. वृथा अत्यलार्थ नहि.
५. मननी कोमलता. ६. पातानी अलार्थ न करवा पछु. ७. पवित्रता.

૧ દંભ ૨ દર્પ અભિમાન રિષ, કોરના અમાન,
યામજ તેને હાય જે, અસુરી સંપતવાન. ૪.

દૈવી સંપદ્વિમોક્ષાય નિબંધાયાસુરી મતા ।

મા શુચઃ સંપદં દૈવીમભિજાતોસિ પાંડવ ॥ ૬ ॥

૩ બંધનાર્થ અસુરી કહી, દૈવી તો આક્ષાર્થ,
દૈવિ અર્થ જન્યોજી પ્ર, શાસ્ત્ર કરિશ નહિ પાથ. ૫.

દ્વી ભૂતસર્ગો લોકેઽસ્મિન્દૈવ આસુર એવ ચ ।

દૈવો વિસ્તરશઃ પ્રોક્ત આસુરં પાર્થ મે શૃણુ ॥ ૬ ॥

બેજ સૃષ્ટિ આ લોકમાં, દૈવિ આસુરી સાર,
કહિ દૈવી વિસ્તારથી, આસુરિ મુજથી ધાર. ૬.

પ્રજૃષ્ણં ચ નિવૃત્તં ચ જના ન વિદુરાસુરાઃ ।

ન શૌચં નાપિ ચાચારો ન સસ્યં તેષુ વિદ્યતે ॥ ૭ ॥

આસુરિ જન જાણે નહિ, પ્રજૃષ્ણ નિવૃત્તિ નિરધાર,
વલિ તેઓમાં હોય નહિ, ૪ શાસ્ત્ર સત્ય ૫ આચાર. ૭.

અસત્યમપ્રતિષ્ઠં તે જગદાહુરનીશ્વરમ્ ।

અપરસ્પરસંભૂતં કિમન્યત્કામર્હતુકમ્ ॥ ૮ ॥

વદે ૬ અનીશ્વર તે જગત, ૭ મૈથુનથી યાનાર,

૮ સત્ય ૯ પ્રતિષ્ઠા વિણ વલી, ૧૦ કામદેવમત સાર. ૮.

૧. પોતામાં સદ્ગુણ ન હતાં તે બતાવવાનો દોલ ધાળવો. ૨. પદવિષય
નિમિત્ત થિતવું ઉન્નત પણું. ૩. બંધન માટે. ૪. શાસ્ત્ર કહેલ બાહ્ય
તથા અંદરની પવિત્રતા. ૫. શાસ્ત્ર કહેલ આચાર ૬. ઇશ્વર વિનાશ. ૭. ૫-
શાસ્ત્રોના પરસ્પર સંયોગથી. ૮. વેદોક્ત પર્મણુ સત્યપણું. ૯. પર્માર્મણી
જ્યવત્થા. ૧૦. ઇચ્છાકૃપ કારણવાળું.

एतां दृष्टिमवष्टभ्य नष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः ।

प्रभवंत्युग्रकर्माणः क्षयाय जगतोऽहिताः ॥ ९ ॥

આશ્રી એ મત ભટ ને, ૧ જગ અરિ ૨ અલ્પબુદ્ધિ સાર,
જગ ક્ષયાર્થ તે થાય છે, હિત્ર કર્મ કરનાર. ૯.

काममाश्रित्य दुष्पूरं दंभमानमदान्विताः ।

मोहाद्वृहीत्वाऽसद्ग्राहान्प्रवर्तन्तेऽशुचिव्रताः ॥ १० ॥

નિશ્ચય અશુભ કરિ મોહધિ, આશ્રિ કામ ૩ દુષ્પૂર,
વર્તે અશુચ વૃત્તિજ તે, દંભિ માનિ ૪ મદપૂર. ૧૦.

चिंतामपरिमेयां च प्रलयांतामुपाश्रिताः ।

कामोपभोगपरमा एतावदिति निश्चिताः ॥ ११ ॥

મરણ લગી તે રહ્યે, ૫ ચિંતાયસ્ત અપાર,
કામ ભોગ ૬ પુરુષાય છે, નિશ્ચય હમ કરનાર. ૧૧.

आशापाशशतैर्बद्धाः कामक्रोधपरायणाः ।

ईहंते कामभोगार्थमन्म्रायेन्नार्थसंचयान् ॥ १२ ॥

૭ બંધ ૮ શતાશા ભળથી, કામ ક્રોધ આશ્રીત,
ભોગ અર્થ હર્યે છે તે, અર્થાતિયે પણ ૬ લીત. ૧૨.

इदमद्य मया लब्धमिदं प्राप्स्ये मनोरथम् ।

इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनम् ॥ १३ ॥

૧. ભમના શત્રુ ૨. મંદમતિ. ૩. કુ:ખે કરી પુરાય અવા. ૪. ઉન્નમ. ૫. ચિંતાપુર. ૬. પરધર્મ. ૭. બંધાયલા. ૮. સુકડો આશા. ૯. ધન,

આજ મહી આ વસ્તુ, આ મેળવીશ પ્રિય કાળ,
ધન માફં આ છેજ, આ થાશે પ્રરિ તત્કાલ. ૧૩.

અસૌ મયા હતઃશત્રુર્હનિષ્યે ચાપરાનપિ ।

ઈશ્વરોઽહમહં ભોગી સિદ્ધોઽહં બલવાન્સુખી ॥ ૧૪ ॥

મારયો મં આ શત્રુ વલિ, મારિશ ખીળ હુંજ,
સિદ્ધિ સુખી બળવાન હું, ધુધવર ભોગી ધુંજ. ૧૪. ।

આદ્યોઽભિજનવાનાસ્મિ કોન્યોઽસ્તિ સદૃશો મયા ।

યક્ષ્યે દાસ્યામિ મોદિષ્યેત્યજ્ઞાનવિમોહિતાઃ ॥ ૧૫ ॥

ધું કુલીન, ધનિ હુંજ વલિ, મુજ મરખો કો છેહ,
દૈશ પચમાં, યૈશ ખુશિ, ઈમ અવિવેકી તેહ. ૧૫.

અનેકચિત્તવિભ્રાંતા મોહજાલસમાવૃતાઃ ।

પ્રસક્તાઃ કામભોગેષુ પતાંતે નરકેઽશુચૌ ॥ ૧૬ ॥

ભાંત ખળી ખહુ ચિત્તથી, મોહ જાળે ૧ આવૃત,
૫૩ દુઃખ૨૫ નરકમાં, કામભોગમાં પડત. ૧૬.

આત્મસંભાવિતાઃ સ્તબ્ધા ધનમાનમદાન્વિતાઃ ।

યજંતે નામ યજ્ઞેસ્તે દંભેનાવિધિપૂર્વકમ્ ॥ ૧૭ ॥

તે અનન્ન મનથી વડા, ૨ વિત્તમાનમદ યુકત,
યજ્ઞે ૩ નામયજ્ઞે કરી, ૪ અવિધિ દંભથી જુકત. ૧૭.

અહંકારં બલં દર્પં કામં ક્રોધં ચ સંશ્રિતાઃ ।

ષામાત્મપરદેહેષુ પ્રદ્વિષંતોઽભ્યસૂયકાઃ ॥ ૧૮ ॥

૧ વિદાયલે. ૨. ધનથી ધયેજ્ઞ માન તથા મદ. ૩. નામ માન યજ્ઞ.
૪. વિધિ રહિત.

कामि कोपि अहंकारि यजि, हर्षी निन्दक आर,
ते, निज पर वपु मांघ, मुज्ज, छज्ज ह्वेश करनार. १८.

तानहं द्विषतः क्रूरान्संसारेषु नराधमान् ।

क्षिपाम्यजस्त्रमशुभानासुरीष्वेव योनिषु ॥ १९॥

अशूभ ह्वेषी क्रूर ते, १ अधमाने निरधार,
असुर योनिमां नित्य दुः, नाशुं आ संसार. १९.

आसुरीं योनिमापन्ना भूढा जन्मनि जन्मनि ।

मामप्राप्यैव कीर्तेय ततो यात्यधमां गतिम् ॥ २० ॥

जन्म जन्ममां भूढ ते, असुर योनिने प्राप्त,
पामेच्छ पछि नीच गति, ये मुज्जने अप्राप्त. २०.

त्रिविधं नरकस्येदं द्वारं नाशनमात्मनः ।

कामः क्रोधस्तथा लोभस्तस्मादेत त्रयं त्यजेत् ॥ २१॥

काम कोप ने लोभ अमे, नरक तण्णा तण्ण हार,
नाशक आत्मतण्णाज्ज, अमे, तण्णवा तण्ण निरधार. २१.

एतैर्विमुक्तः कीर्तेय तमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः ।

आचरत्यात्मनः श्रेयस्ततो याति परां गतिम् ॥ २२ ॥

अमे तण्ण २ तम हारि थकी, मुक्त यनी, निज अय,
आचरैज्ज नर, परगती, पामे पछि कीर्तेय. २२.

यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य वर्तते कामकारतः ।

न स सिद्धिमवाप्नोति न सुखं न परां गतिम् ॥ २३॥

મૂકિ શાસ્ત્રવિધિ આચરે, કર્મ ધણથી નહ,
પામે નહિ સુખ મિલિધિ વલિ, નહિ પરગતિ પણ તેહ. ૨૩.

તસ્માન્છાસ્ત્રં પ્રમાણં તે કાર્યાકાર્યવ્યવસ્થિતૌ ।

જ્ઞાત્વા શાસ્ત્રવિધાનોક્તં કર્મ કર્તુમિહાર્હસિ ॥ ૨૪ ॥

માટે ૧ કાર્ય ૨ અકાર્યમાં, છે તુજ શાસ્ત્ર પ્રમાણ,
જાણિ ૩ શાસ્ત્ર વિધ કર્મ તું, કરવાં યોગ્ય સુખાણ. ૨૪.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे दैवासुरसंपद्विभागयोगो नाम षोडशो-
ऽध्यायः ॥ १६ ॥

૧. કરવા લાયક. ૨. ન કરવા લાયક. ૩. શાસ્ત્ર કહેલ.

॥ અથ સપ્તદશોઽધ્યાયઃ ॥

અર્જુન ઉવાચ ॥

યે શાસ્ત્રવિધિમુત્સૃજ્ય યજંતે શ્રદ્ધયાઽન્વિતાઃ ।

તેષાં નિષ્ઠા તુ કા કૃષ્ણ સત્વમાહો રજસ્તમઃ ॥ ૧ ॥

અર્જુન કહેછે.

મૂકિ શાસ્ત્રવિધિ કૃષ્ણ ને, યજેછે શ્રદ્ધાભૂજ,

સત્ય તથા રજ, તમ વિશે, ૧ નિષ્ઠા તેની શૂંજ. ૧.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

ત્રિવિધા ભવતિ શ્રદ્ધા દેહિનાં સા સ્વભાવજા ।

સાત્વિકી રાજસી ચૈવ તામસી ચેતિ તાં શૃણુ ॥ ૨ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

સ્વાભાવિક ત્રણ હોયછે, શ્રદ્ધા જીવેનીજ,

સાત્વિકિ, રાજસિ, તામસી, શુણુ તે મૂજ ધકીજ. ૨.

સત્વાનુરૂપા સર્વસ્ય શ્રદ્ધા ભવતિ ભારત ।

શ્રદ્ધામયોઽયં પુરુષો યો યચ્છ્રદ્ધઃ સ એવ સઃ ॥ ૩ ॥

સત્ય યુક્ત સૌની શ્રદ્ધા, પુરૂષ અધામય જાણ,

ને, ને શ્રદ્ધાયુક્ત, તે, છે તે શ્રદ્ધાવાન. ૩.

યજંતે સાત્વિકા દેવાન્યક્ષરક્ષાંસિ રાજસાઃ ।

પ્રેતાન્ભૂતગણાંશ્વાન્યે યજંતે તામસા જનાઃ ॥ ૪ ॥

૫૧ દેવને સાત્વિકો, રાજસ રક્ષસ યક્ષ,

પ્રેત ભૂતને અન્ય વલિ, જે છે તામસ ૧ યક્ષ. ૪.

અશાસ્ત્રવિહિતં ઘોરં તપ્યંતે યે તપો જનાઃ ।

દંભાહંકારસંયુક્તાઃ કામરાગંબલાન્વિતાઃ ॥ ૫ ॥

અશાસ્ત્રોપ ભયકારિ તપ, આત્મરૂઢ જન જેહ,

અહંકારિ દંભીજ ને, કલ્મિ રાગિ બળિ તેહ. ૫.

કર્ષયંતઃ શરીરસ્થં ભૂતગ્રામમચેતસઃ ।

માં ચૈવાંતઃશરીરસ્થં તાન્વિદ્વયાસુરનિશ્વયાન્ ॥ ૬ ॥

કરતાં નિજ ૨ વપુભૂત ૩ કૃષ્ણ, મુળને પણ ૪ કૃષ્ણ સાર,

અવિવેકી તેનેજ ૫, અસુર નિશ્વયી ધાર. ૬.

આહારસ્ત્વપિ સર્વસ્ય ત્રિવિધો ભવાતિ પ્રિયઃ ।

યદ્વસ્તપસ્તથા દાનં તેષાં મેદયિમં કૃણુ ॥ ૭ ॥

સર્વ તણો પ્રિય અહાર પણ, જણ પ્રકાર અર્જૂન,

તેમ પણ તપ દાન, આ ભેદ તેમનો શૂણ. ૭.

શ્વાયુઃ સત્ત્વબલારોગ્યસુખપ્રીતિવિવર્ધનાઃ ।

રસ્યાઃક્લિપ્ધાઃસ્થિરાહવા આહારાઃસાત્વિકપ્રિયાઃ ॥૮॥

૧. લોક. જન. ૨. શરીરના પાંચ મહાભૂત. ૩. બારોક. કુબલા.
૪. મરણ ઉપરાંત આચરણ કરવારૂપ કૃષ્ણપણું.

૧ આયુ ૨ મૃત્યુ ૩ આરોગ્ય ૪ બળ, સુખ પ્રોત્તીકર અહાર,
૫ સિનઘ ૬ દૃઢ ૭ રમવાન ૮ સ્થિર, સાત્વિક પ્રિય નિરધાર. ૯.

કટ્વમ્લલવળાત્યુષ્ણતીક્ષ્ણરૂક્ષવિદાહિનઃ ।

આહારા રાજસસ્યેષ્ઠા દુઃસ્વશોકામયપ્રદાઃ ॥ ૯ ॥

૯ અમ્લ ૧૦ લવણ ૧૧ કટુ ઉષ્ણ, અતિ, ૧૨ તીક્ષ્ણ ૧૩ રૂક્ષ
૧૪ દાહકાર,

શોક રોગ કુખ દેહ એ, રાજસને પ્રિય અહાર. ૯.

યાતયામં ગતરસં પૂતિ પર્યુષિતં ચ યત્ ।

ઉચ્છિષ્ટમાપિ ચામેધ્યં ભોજનં તામસપ્રિયમ્ ॥ ૧૦ ॥

દુર્ગંધ યુક્ત ૧૫ પ્રહરગત, ૧૬ ગતરસ ૧૭ વાસી અન્ન,
એકું ને અપવિત્ર એ, તામસ પ્રિય ભોજન. ૧૦.

અફલાકાંક્ષિભિર્યજ્ઞો વિધિદૃષ્ટો ય હ્યયતે ।

યષ્ટવ્યમેવેતિ મનઃ સમાધાય સ સાત્વિકઃ ॥ ૧૧ ॥

યજ્ઞવો, ઇમ મન સ્થિર કરી, ૧૮ નિષ્કામીયે જોહ,

યજ્ઞપ શાસ્ત્રે ૧૯ વિહિત તો, સાત્વિક યજ્ઞ તેહ. ૧૧.

અભિસંધાય તુ ફલં દંભાર્યમાપિ ચૈવ યત્ ।

હન્યતે ભરતશ્રેષ્ઠ તં યજ્ઞં વિદ્ધિ રાજસમ્ ॥ ૧૨ ॥

૧. આયુષ. ૨. ઉત્સાહ. ૩. રોગ રહિત પાણી. ૪. શક્તિ. ૫. સ્નેહ
યુક્ત. ચિકણતાવાલું. ૬. મનોહર. ૭. મધુર રસવાળું. ૮. દેહમાં બાણ-
કાળ સુધી જેવું સાર રહેછે એવું. ૯. ખાટું. ૧૦. ખારું. ૧૧. કટુ.
૧૨. તીવ્ર. ૧૩. ગુરું. ૧૪. દાહ કરનાર. ૧૫. એક મહર થઈ ગયેલ.
૧૬. રસ વિનાળું. ૧૭. આગલા દિવસનું રાંધણું. ૧૮. કુળની ઇચ્છા
જગરનાએ. ૧૯. કહેલ.

૧ હૃદૈશી પ્રલનેજ, જો, ભરતવંશમાં મહાન,
દંભાર્યેજ યજ્ઞય તે, રાજસ યજ્ઞજાણુ. ૧૨.

વિધિહીનમસૃષ્ટાન્નં મંત્રહાનમદક્ષિણમ્ ।

શ્રદ્ધાવિરહિતં યજ્ઞં તામસં પરિચક્ષતે ॥ ૧૩ ॥

અન્ન મંત્ર વિધિહીન વળિ, દક્ષીણા વિણુ જોહ,
હાપ શ્રદ્ધા વિણુ તેહને, તામસ યજ્ઞજેહ. ૧૩.

દેવાદ્વિજગુરુપ્રાજ્ઞપૂજનં શૌચમાર્જવમ્ ।

બ્રહ્મચર્યમહિંસા ચ શારીરં તપ ઉચ્યતે ॥ ૧૪ ॥

દેવ દ્વિજ ૨ ગુરુ ૩ પ્રાસનું, પૂજન વળિ ધ્રુમઅર્થ,
શૌચ અહિંસા નમ્રતા, શારિર તપ કહે ૪ વર્થ. ૧૪.

અનુદ્વેગકરં વાક્યં સત્યંપ્રિયહિતં ચ યત્ ।

રત્નાધ્યાયાભ્યસનં ચૈવ વાઙ્મયં તપ ઉચ્યતે ॥ ૧૫ ॥

અદુઃખકર હિતકારિ પ્રિય, વાક્યજ સત્ય ૫ વદાય,
વેદતાણા અભ્યાસ, એ, વાણીતપ કહેવાય. ૧૫.

મનઃ પ્રસાદઃ સૌમ્યત્વં મૌનમાત્મવિનિગ્રહઃ ।

ભાવસંશુદ્ધિરિત્યેતત્તપો માનસમુચ્યતે ॥ ૧૬ ॥

મન નિર્મળ, અકૂરતા, મૌન ૬ આત્મવશ માર,
અકપટતા, કહેવાય એ, માનસ તપ નિરધાર. ૧૬.

---

૧. મનથી ધારીને. ૨. શ્રદ્ધાવિદ્યા દેનાર અથવા માતા પિતાદિ વડીલ.
૩. જ્ઞાની. ૪. એટલે. અર્જુનનો સંજોષનછે. ૫. જોલાય. ૬. મન વશ કરવો.

શ્રદ્ધયા પરયા તસં તપસ્તત્રિવિધં નરૈઃ ।

અફલાકાંક્ષિભિર્યુક્તૈઃ સાત્વિકં પરિચક્ષતે ॥ ૧૭ ॥

૧ અકામી યુક્ત નરે' કરિ, તપ એ ૨ ત્રિવિધ કરાય,
અદ્ધા પરમ વડેજતો, સાત્વિક તપ કહેવાય. ૧૭.

સત્કારમાનપૂજાર્થં તપો દંભેન ચૈવ યત્ ।

ક્રિયતે તદિહ પ્રોક્તં રાજસં ચલમધુવમ્ ॥ ૧૮ ॥

પૂજા સત્કારાર્થે વલિ, માન અર્થે તપ નેહ,
કરાય દંભે, ક્ષણિક અજ, રાજસ તપ કહે તેહ. ૧૮.

મૂઢપ્રાદેષાત્મનો યત્પીડયા ક્રિયતે તપઃ ।

પરસ્યોત્સાદનાર્થં વા તત્તામસમુદાહતમ્ ॥ ૧૯ ॥

પીડી ૩ પિંડ ૪ દુરાગ્રહે, તપ ને પાર્થ કરાય,
પરના વિનાશ માટે વા, તામસ તપ કહેવાય. ૧૯.

દાતવ્યમિતિ યદ્દાનં દીયતેહનુપકારિણે ।

દેશે કાલે ચ પાત્રે ચ તદ્દાનં સાત્વિકં સ્મૃતમ્ ॥ ૨૦ ॥

દેશ કાળ ને પાત્રમાં, ૫ અનુપકારિને નેહ,
દેવું, એમ અપાય છે, સાત્વિક દાનજ તેહ. ૨૦.

યત્તુ પ્રત્યુપકારાર્થં ફલમુદિશ્ય વા પુનઃ ।

દીયતે ચ પરિક્ષિષ્ટં તદ્દાનં રાજસં સ્મૃતમ્ ॥ ૨૧ ॥

૧. રૂળની ઇચ્છા નહિ કરનાર. ૨. ગણુ મકારના. ૩. શરીર.
૪. હાથી. ૫. ઉપકાર ન કરનારને.

૧ પ્રાપ્તપકાર્યેન્વા વા, હૃદયેષી કુળ નેહ,
અપાય એવું યુક્ત, તે, રાજ્ય દાનજ કેહ. ૨૧.

અદેશકાલે યદાનમપાત્રેભ્યશ્ચ દીયતે ।

અસત્કૃતમવજ્ઞાતં તત્તામસમુદાહૃતમ્ ॥ ૨૨ ॥

દાન અદેશ અકાળમાં, અપાત્રનેજ અપાય,
આદર ને સત્કાર વિણ, તામજ તે કહેવાય. ૨૨,

ઓં તત્સદિતિ નિર્દેશો બ્રહ્મણસ્ત્રિવિધઃ સ્મૃતઃ ।

બ્રાહ્મણાસ્તેન વેદાશ્ચ યજ્ઞાશ્ચ વિહિતાઃ પુરા ॥ ૨૩ ॥

૨ ઓંતત્સત, ઓં બ્રહ્મણી, આત્મા કહિ ત્રણ બેદ,
નિર્ભયા તેણે પ્રથમ તો, બ્રાહ્મણ યજ્ઞો વેદ. ૨૩.

તસ્માદોમિત્યુદાહૃત્ય યજ્ઞદાનતપઃક્રિયાઃ ।

પ્રવર્ત્તંતે વિધાનોક્તાઃ સતતં બ્રહ્મવાદિનામ્ ॥ ૨૪ ॥

મોટ નિત બ્રમવાદિની, ઓમ, હૃદયરી થાય,
યજ્ઞ દાન તપની ક્રિયા, શાસ્ત્રે જેમ વધાય. ૨૪.

તદિત્યનભિસંધાય ફલં યજ્ઞતપઃક્રિયાઃ ।

દાનક્રિયાશ્ચ વિવિધાઃ ક્રિયંતે મોક્ષકાંક્ષિભિઃ ॥ ૨૫ ॥

હૃદયરી તત્પદ છોડિ ફલ, મોક્ષેચ્છૂપે માર,
ક્રિયા યજ્ઞ તપ દાનની, કરાય વિવિધ પ્રકાર. ૨૫.

સદ્ભાવે સાધુભાવે ચ સદિત્યેતત્પ્રયુજ્યતે ।

મશસ્તે કર્મણિ તથા સચ્છબ્દઃ પાર્થ યુજ્યતે ॥ ૨૬ ॥

૧ શ્રાધુ તથા ૨ શુદ્ધાવમાં, સત, એ ૫૬ યોગ્ય, તેમ માંગણિક કર્મમાં, સત અર્જુન જોડાય. ૨૬.

યજ્ઞે તપસિ દાને ચ સ્થિતિઃ સદિતિ ચોચ્યતે ।

કર્મ ચૈવ તદર્થાયં સદિત્યેવાભિધીયતે ॥ ૨૭॥

યજ્ઞ તથા તપ દાનમાં, સ્થિતિ તે સત કહેવાય, તે અર્થે જે કર્મ તે, સત, શબ્દેજ વધાય. ૨૭.

અશ્રદ્ધયા હુતં દત્તં તપસ્તપ્તં કૃતં ચ યત્ ।

અસદિત્યુચ્યતે પાર્થ નચ તત્પ્રેમ્ય નો હહ ॥૨૮॥

હવન દાન તપ કૈં વળી, અશ્રદ્ધાએ થાય, અસત, પાર્થ કહેવાય તે, ન પ્રજો અહિ ને ત્યાંય. ૨૮.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादे श्रद्धात्रयविभागयोगो नाम सप्तदशो-
ऽध्यायः ॥ १७ ॥

॥ અથાષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ ॥

અર્જુન ઉવાચ ॥

સંન્યાસસ્ય મહાબાહો તત્ત્વમિચ્છામિ વેદિતુમ ।
ત્યાગસ્ય ચ હૃષીકેશ પૃથક્કૌશિનિષૂદન ॥ ૧ ॥

અર્જુનં પુછેછે.

૧ કૌશિનિસૂદન જાણવા, હમ્હુ ભિન, ૬૬૧કેશ,
ત-ત્વ, ત્યાગ સંન્યાસનું, મહાબાહુ પરમેશ. ૧.

શ્રીભગવાનુવાચ ॥

કામ્યાનાં કર્મણાં ન્યાસં સંન્યાસં કવયો વિદુઃ ।
સર્વકર્મફલત્યાગં પ્રાહુસ્ત્યાગં વિચક્ષણાઃ ॥ ૨ ॥

શ્રીભગવાન કહેછે.

૨ કામ્ય કર્મના ત્યાગને, ૩ કવિ જાણે સંન્યાસ,
૪ નિપુણા કહેછે ત્યાગ, જે સર્વ કર્મફળ પ ન્યાસ. ૨.

ત્યાજ્યં દોષવદિત્યેકે કર્મે પ્રાહુર્મનીષિણઃ ।

યજ્ઞદાનતપઃ કર્મે ન ત્યાજ્યમિતિ ચાપરે ॥ ૩ ॥

બુદ્ધિમાન કો હમ કહે, કર્મ દોષવત ૬ ત્યાજ્ય,
પદ્મ દાન તપ કર્મને, અન્ય કહે અત્યાજ્ય. ૩.

૧. કૌશી નામના દૈત્યને મારનાર. ૨. સકામ. ૩. વિદ્વાન. ૪. શાસ્ત્રા-
પ્રકિત. ૫. મનથી ત્યાગ. ૬. ત્યાગ કરવા લાયક.

નિશ્ચયં શૃણુ મે તત્ર ત્યાગે ભરતસત્તમ ।

ત્યાગો હિ પુરુષવ્યાપ્ત્ર ત્રિવિધઃ સંપ્રકીર્તિતઃ ॥ ૪ ॥

નિશ્ચય મુજ, એ ત્યાગમાં, શુભ પું ભારતધીર,
કહેવાયે ત્રણ બેધી, ત્યાગજ, નરમાં ધીર. ૪.

યજ્ઞદાનતપઃ કર્મ ન ત્યાજ્યં કાર્યમેવ તત્ ।

યજ્ઞો દાનં તપશ્ચૈવ પાવનાનિ મનીષિણામ્ ॥ ૫ ॥

નહિ તજવાં, કરવાંજ એ, યજ્ઞ દાન તપ કર્મ,
બુદ્ધિમાનને એહ છે, ૧ પાવન કર્તા ધર્મ. ૫.

एतान्यपि तु कर्माणि संगं त्यक्त्वा फलानि च ।

कर्तव्यानीति मे पार्य निश्चितं मतमुत्तमम् ॥ ૬ ॥

સંગ તથા ૫૯ મૂકિ એ, કર્મ ભરતસત્તમ,
આચરવાં ધ્રુમ છેજ મુજ, નિશ્ચિત મત ઉત્તમ. ૬.

नियतस्य तु संन्यासः कर्मणो नोपपद्यते ।

मोहात्तस्य परित्यागस्तामसः परिकीर्तितः ॥ ૭ ॥

૧ નિયતકર્મનો ત્યાગ તે, યોગ્ય નહીં કહેવાય,
મોહયિ તેનો ત્યાગ, એ, તામસ ત્યાગ વદાય. ૭.

दुःखमित्येव यत्कर्म कायक्लेशभयाप्यजेत् ।

स कृत्वा राजसं त्यागं नैव त्यागफलं लभेत् ॥ ૮ ॥

૩ કાયકલેશના બયથકી, ત્યજે કર્મ દુઃખ જાણિ,
રાજસ ત્યાગ કરી, ન તે, ૫૯ને પામિ પ્રાણિ. ૮.

કાર્યમિત્યેવ યત્કર્મ નિયતં ક્રિયતેઽર્જુન ।

સંગં ત્યત્કા ફલં ચૈવ સ ત્યાગઃ સાત્વિકો મતઃ ॥૯॥

નિયત કર્મ કરવાંજ હમ, અર્જુન કર્મ કરાય,
સંગ તથા ફલ મૂકિ, એ, સાત્વિક ત્યાગ મનાય. ૯.

ન દ્વેષ્ટ્યકુશલં કર્મ કુશલે નાનુષઙ્ગતે ।

ત્યાગી સત્વસમાવિષ્ઠો મેધાવી છિન્નસંશયઃ ॥ ૧૦ ॥

૧ દુઃખદ કર્મ દ્વેષે નહીં, કુશલે નહિ રંજેહ,
બુદ્ધિમાન સંશય રહિત, સાત્વિક ત્યાગી તેહ. ૧૦.

નહિ દેહભૃતા શક્યં ત્યક્તું કર્માણ્યશૈષ્ઠતઃ ।

યસ્તુ કર્મફલત્યાગી સ ત્યાગીત્યભિધીયતે ॥ ૧૧ ॥

દેહધારિયે કર્મ શો, ત્યાગ કરી ન શકાય,
કર્મતાણા પ્રજા ત્યાગી જે, ત્યાગી તે કહેવાય. ૧૧.

અનિષ્ટમિષ્ટં મિશ્રં ચ ત્રિવિધં કર્મણઃ ફલમ્ ।

ભવત્યત્યાગિનાં પ્રેત્ય નતુ સંન્યાસિનાં કચિત્ ॥ ૧૨ ॥

૧ મિશ્રિત, હષ્ટ અનિષ્ટ, એ, ત્રિવિધ કર્મપ્રજા થાય,
મરણ પછી અત્યાગિને, ત્યાગીને ન કદાય. ૧૨.

પંચૈતાનિ મહાબાહો કારણાનિ નિબોધ મે ।

સાંખ્યે કૃતાંતે પ્રોક્તાનિ સિદ્ધયે સર્વકર્મણામ્ ॥ ૧૩ ॥

સર્વ કર્મ સિદ્ધિર્થે તો, સાંખ્ય શાસ્ત્રમાં સાર,
કારણ પાંચ કયાંજ આ, અર્જુન મુજથી ધાર. ૧૩.

અધિષ્ઠાનં તથા કર્તા કરણં ચ ષ્ઠ્યગ્નિધમ્ ।

વિવિધાશ્ચ ષ્ઠ્યક્ ચેષ્ટા દૈવં ચૈવાત્ર પંચમમ્ ॥ ૧૪ ॥

જીદી જીદી ધ્વદ્રિય વલી, દેહ તથા અહંકાર,
પ્રાણાદી ૧ એષ્ટા ૨ પૃથક્, દૈવ પાંચમું આર. ૧૪.

શરીરવાહ્નમનોભિર્યત્કર્મ પ્રારભતે નરઃ ।

ન્યાય્યં વા વિપરીતં વા પંચૈતે તસ્ય હેતવઃ ॥ ૧૫ ॥

મન વાણી દેહ કડી, ધર્મ અધર્મજ નેહ,
કરે કર્મ નર, તે તણા, કારણ પંચજ એહ. ૧૫.

તત્રૈવં સતિ કર્તારમાત્માનં કેવલં તુ યઃ ।

પશ્યત્યકૃત્તુદ્વિત્વાન્ન સ પશ્યતિ દુર્મતિઃ ॥ ૧૬ ॥

એમ છતાં પણ જોય છે, ૩ અકૃત બુદ્ધિથી નેહ,
કર્તા ૪ શુદ્ધાત્માને, જીએ ન ૫ દુર્મતિ તેહ. ૧૬.

યસ્ય નાહંકૃતો ભાવો બુદ્ધિર્યસ્ય ન લિપ્યતે ।

હત્વાપિ સ ઇમાંલ્લોકાન્ન હંતિ ન ત્રિવદ્વચતે ॥ ૧૭ ॥

અહંકૃતપણુ જેને નહિ, જેનુ ન મન લેપાય,
હણિ આ લોકોનેજ તે, ન હણે નહિ પંધાય. ૧૭.

જ્ઞાનં જ્ઞેયં પરિજ્ઞાતા ત્રિવિધા કર્મચોદના ।

કરણં કર્મ કર્તેતિ ત્રિવિધઃ કર્મસંગ્રહઃ ॥ ૧૮ ॥

૧. ન્યાયાર. ૨. જીદી. ૩. સંસ્કાર નહિ પામેલી. શાસ્ત્ર જ્ઞાનથી રહિત. ૪. પવિત્ર આત્મા. ૫. કુબટ બુદ્ધિવાળો.

तेषां सात सातान्, षष्ठ्यु, कर्म प्रेरणु मिते,
१ कर्म २ कर्म कर्तव्य, मिते, ३ कर्मार्थं तेषां छेद. १८.

ज्ञानं कर्म च कर्ता च त्रिवैव गुणभेदतः ॥

प्रोच्यते गुणसंख्याने यथावच्छृणु तात्मायि ॥ १९ ॥

मानं कर्म कर्ता तृती, शुद्ध भेदे तेषां भाव,
मांभ्य शस्त्रमां मिते कर्ता, शुद्धं तु तेषां यथायं. १९.

सर्वभूतेषु येनैकं भावमव्ययमीक्षते ।

अविभक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम् ॥ २० ॥

नेधि शुद्धा मी भूतमां, अशुद्धा अभ्यस भाव,
मिते दृष्टे तेषां ते, सात्त्विक मानं भाव. २०.

पृथक्तेन तु यज्ज्ञानं नानाभावान्पृथग्विधान् ।

वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञानं विद्धि राजसम् ॥ २१ ॥

४ पृथक्पक्षे, सौ भूतमां, ५ पृथग्भाव मिते भाव,
मिते नेधि, पार्थ ते, राजस मानं भाव. २१.

यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन् कार्ये सक्तमहैतुकम् ।

अतत्स्वार्थवदरूपं च तज्ज्ञानममुदाहृतम् ॥ २२ ॥

मिते ६ कार्यमां भावि सौ, ७ अक्षत छेदु मिते नेधि,

८ तत्त्व शुद्ध ने १० अक्षय, कर्म, तामस मानं भाव तेद. २२.

१. सर्वं धर्मि. २. कर्तव्ये धर्मि. ३. कर्म नेधि भाव छे. ४. शु-
द्धपक्षे. ५. शुद्धाभाव. ६. अनारब्धा पक्षधर्मां. ७. आसक्त. ८. शत्रु-
६. अक्षयभावा धर्म. १०. शुद्ध.

नियतं संगरहितमरागद्वेषतः कृतम् ।

अफलप्रेप्सुना कर्म यत्तत्सात्त्विकमुच्यते ॥ २३ ॥

राग द्वेष अंगे रहित, नित्यञ्च कर्म कराय,
निष्कामाय, पार्थ ने, सार्वत्रिक ते कहेवाय. २३.

यत्तु कामेप्सुना कर्म साहंकारेण वा पुनः ।

क्रियते बहुलायासं तन्नाजसमुदाहृतम् ॥ २४ ॥

अकामि वा अहंकारिये, कर्म कराये नेह,
अहु १ प्रपासपी युक्त, अहु, राजस कर्मञ्च तेह. २४.

अनुबन्धं क्षयं हिंसामनवेक्ष्य च पीरुषम् ।

मोहादारभ्यते कर्म तत्तामसमुदाहृतम् ॥ २५ ॥

हिंसा क्षय आमर्ष्य वणि, भावी नहि नेवाय,
माहयि आरंभाय ते, तामस कर्म वदाय. २५,

मुक्तसंगोऽनहंवादी धृत्युत्साहसमन्वितः ।

सिद्धबसिद्धयोर्निर्विकारः कर्त्ता सात्त्विक उच्यते ॥ २६ ॥

मुक्त संग, २ गर्वोक्ति विलु, धृति ३ उत्साहे युक्त,
सिद्धि अविधिमांञ्च सम, कर्त्ता सार्वत्रिक ४ उक्त. २६.

रागी कर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धो हिंसात्मकोऽशुचिः ।

हर्षशोकान्वितः कर्त्ता राजसः परिकीर्तितः ॥ २७ ॥

૩મું ૧ પ્રલેખ ૨ રાગિ વણિ, અશુદ્ધ હિંમક યોગિ,
હર્ષ શોકથી પુક્ત, ક્રોધે, રાગમ કંચા ઉદ્ધામિ. ૨૭.

અયુક્તઃ પ્રાકૃતઃ સ્તબ્ધઃ શઠો નૈષ્કૃતિકો હસઃ ।

વિષાદી દીર્ઘસૂત્રી ચ કર્ત્તા તામસ ઉચ્યતે ॥ ૨૮ ॥

૪ નૈષ્કૃતિક, શઠ, આળસુ વણિ, ૫ પ્રાકૃત, ૬ સ્તબ્ધ ૭ અયુક્ત,
૮ દીર્ઘસૂત્રિ ને અદિ તે, કર્તા તામસ ઉક્ત. ૨૮.

બુદ્ધેર્મેદં ધૃતેશ્વેવ ગુણતસ્ત્રિવિધં શૃણુ ।

પ્રોચ્યમાનમશોષેણ પૃથક્ત્વેન ધનંજય ॥ ૨૯ ॥

શુભથી ધૃતિ ને બુદ્ધિનો, બેદન ત્રણ વિધ માર,
કહું અશોષ વિવેકથી, અર્જુન તું ૯ ઉર પાર. ૨૯.

પ્રવૃત્તિ ચ નિવૃત્તિ ચ કાર્યાકાર્યે મયામયે ।

બંધં મોક્ષં ચ યા વોત્તે બુદ્ધિઃ સા પાર્ય સાત્વિકી ॥૩૦

પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ બધ ને અભય, બંધ આકાર્ય નેહ,
બંધ મોક્ષ બાણે વણી, સાત્વિક બુદ્ધી તેહ. ૩૦.

યયા ધર્મમધર્મં ચ કાર્યં ચાક્રાર્યમેવ ચ ।

અયથાવત્પ્રજ્ઞાનાતિ બુદ્ધિઃ સા પાર્ય રાજસી ॥ ૩૧ ॥

જેણે ધર્મ અધર્મ વણિ, કાર્ય આકાર્ય મથાર્ય,

બાણે નહિ, તે બુદ્ધિ છે, રાજસિ બુદ્ધી પાર્ય. ૩૧.

૧. કેલની ઈચ્છા રાગનાર. ૨. મોતિમાન. ૩. સોભ પામનાર. વિ-
સ્મિત. ૪. પારકાનું અપમાન કરનાર. ૫. અવિવેકી. ૬. અનમ. ૭. અ-
ભય. ૮. મનસુબી. ૯. હાકલ.

अधर्म धर्ममिति या मन्यते तमसा वृता ।

सर्वार्थान् विपरीतांश्च बुद्धिः सा पार्थ तामसी ॥ ३२ ॥

धर्मनि षष्ठे अधर्मं वलि, १ विपरीतञ्च सर्वार्थं,
भागे, २ तम ३ छाद्यते ते, तामसि शुद्धी पार्थ. ३२.

धृष्ट्या यया धारयते मनःप्रणेत्रियक्रिया :

योगेनाव्यभिचारिण्या धृतिः सा पार्थ सात्विकी ३३।

४ योज ५ अव्यभिचारिण्या, ६ धृतिर्धे पार्थ क्राय,
क्रिया, प्राण्य मन ध्रियनि, सात्विक धृति कहेवाय. ३३.

यया तु धर्मकामाद्यन् धृष्ट्या धारयतेऽर्जुन ।

प्रसंगेन फलाकांक्षी धृतिः सा पार्थ राजसी ॥ ३४ ॥

नेष्टे धारण्य वावळे, धर्मं अर्थ ने काम,
अर्थभार ५५ ७ ८/२५ ने, धृति ते राजसि नाम. ३४.

यया स्वप्नं भयं शोकं विषादं मदमेव च ।

न विमुञ्चति दुर्मेधा धृतिः सा पार्थ तामसी ॥ ३५ ॥

८ स्वप्न शोक भय दुःख वलि, मद पण्य नहि भूकाय,
९ दुष्ट बुद्धिने नेधि, ते, धृति तामसी मनाय. ३५.

सुखं त्विदानीं त्रिविधं कृणु मे भरतर्षभ ।

अभ्यासादमते यत्र दुःखांतं च निगच्छति ॥ ३६ ॥

१. वल्लभा. २. अज्ञाने. ३. हांकेल. ४. चित्तनी अविज्ञातावड.
५. निवेद्यवाणी. ६. धैर्यं करी. ७. ८/२५ना. ८. निद्रा. ९. अराज शु-
द्धिपणा प्रत्ये.

अर्जुन शुभं मुनयी हवे, सुखं पशुं त्रष्टुं विधुं मार,
अज्यासे नृमां रमे, पात्रे दृष्टो पात्र उद.

यत्तदग्रे विषमिव परिणामेऽमृतोपमम् ।

तत्सुखं सात्त्विकं प्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादनम् ॥ ३७ ॥

भागे विषयम प्रथम ने, अंते अमृतं थाप,
आत्मबुद्धिं प्राप्त ते, सुखं सात्त्विकं दृष्ट्वाप, उद.

विषयैरियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृतोपमम् ।

परिणामे विषमिव तत्सुखं राजसं स्मृतम् ॥ ३८ ॥

१ विषयैर्द्वि २ संयोगी, अमृतं प्रथम नृष्ट्वाप,
परिणामे विषयं ते, राजसं सुखं वदाम, उद.

यदग्रे चानुबन्धे च सुखं मोहनमात्मनः ।

निद्रालस्यप्रमादोत्थं तत्तामसमुदाहृतम् ॥ ३९ ॥

प्रमादं आलस्यं जडता, यनार ने वजि नेह,
उत्थितमोहं पछि ने प्रथम, तामसं सुखं दृष्टं तेह, उद.

न तदस्ति पृथिव्यां वा द्धिवि देवेषु वा पुनः ।

सत्त्वं प्रकृतिर्नैर्मुक्तं यदेभिः स्यान्निर्भर्गुणैः ॥ ४० ॥

अत्र त्रष्टुं प्रकृतिं गुणायत्री, रहितं अत्रुं दृष्टं,
नयि स्वर्गे देवा विष्ट, नयि परि भूमीमांश, उद.

ब्राह्मणक्षत्रियविशां शूद्राणां च परंतप ।

कर्मणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥ ४१ ॥

प्राक्ष्य क्षुत्तिष्ठ वैश्य ने, शूद्रोना अर्जून,
स्वाभाविक गुण्युत्थि कर्मां, कर्म गुणं ते शूल. ४१.

शमो दमस्तपः शौचं क्षांतिरार्जवमेव च ।

ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं ब्रह्मकर्म स्वभावजम् ॥ ४२ ॥

शम दम तप ने शौच्य पति, १ आर्जव २ आस्तिक्य धर्म,
क्षमा सान विज्ञान अ, सहज ३ ब्रह्मना कर्म. ४२.

शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं युद्धे चाप्यपलायनम् ।

दानमीश्वरभावश्च क्षात्रं कर्म स्वभावजम् ॥ ४३ ॥

शौर्य ४ तेज धृति ५ निपुणता, उदारता ६ प्रभु धर्म,
धुधयी नहि हृष्टयुं, अ, सहज क्षत्रिना कर्म. ४३.

हावेगोरक्ष्यवाणिज्यं वैश्यकर्म स्वभावजम् ।

परिचर्यात्मकं कर्म शूद्रस्यापि स्वभावजम् ॥ ४४ ॥

७ गोरक्षा, ८ वाणिज्य ९ कृषि, सहज वैश्यना कर्म,
सहज शूद्रनुं कर्म ते, ने सेवा १५ धर्म. ४४.

स्वे स्वे कर्मण्याभिरतः संसिद्धिं लभते नरः ।

स्वकर्मनिरतः सिद्धिं यथा विंदाति तच्छृणु ॥ ४५ ॥

१० अभिरत निज निज कर्ममां, नर पाप्म संसिद्धि,

शृणु ११ ते पाप्म अ, ११ स्वकर्मरत निज सिद्धि. ४५.

१. सरणता. २. धर्म उपर आस्ता. ३. प्राक्ष्य. ४. प्रौढता.
५. हृष्टायु. ६. भजने नियममां राधवा ३५ धर्म. ७. गायत्री रक्षा.
८. व्यापार. ९. भेती. १०. प्रीतिमान. लागेक्ष. ११. पाताना कर्ममां लागेक्ष.

યતઃ પ્રવૃત્તિર્ભૂતાનાં येन सर्वमिदं ततम् ।

સ્વકર્મણા તમમ્યર્ચ્ય સિદ્ધિં વિંદતિ માનવઃ ॥ ૪૬ ॥

જેથી પ્રવૃત્તિ ભૂતો તણી, જેણે એ આ વ્યાપ,
પામે સિદ્ધી પૂજી તે, સ્વકર્મથી ૧૨ ૧ આપ. ૪૬.

श्रेयान् स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।

સ્વભાવાનિયતં કર્મ કુર્વન્નામોતિ કિલ્બિષમ્ ॥ ૪૭ ॥

પર ધર્માચરવા થકી, શ્રેય વિચુણુ નિજ ધર્મ,
પાપ ન પામે આચરી, સ્વાભાવિક નિત કર્મ. ૪૭.

सहजं कर्म कौंतेय सदोषमपि न त्यजेत् ।

સર્વારંભા હિ દોષેણ ધૂમેનાભિરિવાવૃતાઃ ॥ ૪૮ ॥

સહજ કર્મ તજવાં નહીં, જોડે પાર્થ સદોષ,
ધૂમે આગની પેઠે એ, કર્મો નહિજ અદોષ. ૪૮,

असक्तबुद्धिः सर्वत्र जितात्मा विगतस्पृहः ।

નૈષ્કર્મ્યસિદ્ધિં પરમાં સંન્યાસેનાધિગચ્છતિ ॥ ૪૯ ॥

અસંગ, ધણા રહિત, સૌમાં જિત મન જેહ,
સંન્યાસે પામે પરમ, ૨ નૈષ્કર્મ્ય સિદ્ધી તેહ. ૪૯.

सिद्धिं प्राप्नो यथा ब्रह्म तथामोति निबोध मे ।

સમાસેનૈવ કૌંતેય નિષ્ઠા જ્ઞાનસ્ય યા પરા ॥ ૫૦ ॥

પામે સિદ્ધી પ્રાપ્ત નિમ; 'અલ્પજ્ઞ', મુજથી શૂણ્ય,
અંક્ષેપે, જે માનની, નિષ્ઠા. ૫૨ અર્જુન. ૫૦.

નુદ્ધયા વિશુદ્ધયા યુક્તો ધૃત્યાત્માનં નિયમ્ય ચ ॥

શબ્દાદીન્વિષયાંસ્યત્કા રાગદ્વેષૌ વ્યુદસ્ય ચ ॥ ૬૧ ॥

રાગ દ્વેષ મૂકી, તપશ્ચ, વિષયો શબ્દાદીય,
ધૃતિયે મન નિશ્ચલ કરી, 'યોગી' ૧ વિશુદ્ધ ૨ પીય. ૫૧.

વિવિક્તસેવી લઘ્વાશી યતવાક્કાયમાનસઃ ।

ધ્યાનયોગપરો નિઃસં વૈરાગ્યં સમુપાશ્રિતઃ ॥ ૬૨ ॥

૪ અકાંતી ૪ મિત ભાગિ વળિ, વશ મન વાણી રહ,
આશ્રિત નિત વૈરાગ્યને, ધ્યાન યોગ ૫ ૫૨ જેહ. ૫૨.

અહંકારં બલં દર્પં કામં ક્રોધં પરિગ્રહમ્ ।

વિમુચ્ય નિર્મમઃ શાંતો બ્રહ્મભૂયાય કલ્પતે ॥ ૬૩ ॥

ક્રોધ ૧ પરિગ્રહ ૭ દર્પ અજ, અહંકાર ને ૮ કામ,
મૂકી, 'અલ્પજ્ઞ' થાય તે, ૬ નિર્મમ શાંત ૧૦ અકામ. ૫૩.

બ્રહ્મભૂતઃ પ્રસન્નાત્મા ન શોચતિ ન કાંક્ષતિ ।

સમઃ સર્વેષુ ભૂતેષુ મદ્ભક્તિં લભતે પરામ્ ॥ ૬૪ ॥

૧૧ 'અલ્પજ્ઞ' આનંદ નહિ, શાંતે હૃદયે કાંક્રં,
પામે ઉત્તમ ભક્તિ મુજ, સમ યે સૌનીમાંધ. ૫૪.

૧. શુદ્ધ. ૨. બુદ્ધિવાળો. ૩. અકાંતવાસી. ૪. યોગી આનાર.
૫. તત્ત્વ. ૬. સંસાર. ૭. ઉન્નતપણ. ૮. ઇચ્છા. ૯. મમતા રહિત.
૧૦. ઇચ્છા વમરનો. ૧૧. અલ્પ જિજ્ઞાસુ.

મક્તયા મામભિજ્ઞાનાતિ યાવાન્યશ્વાસ્મિ તત્ત્વતઃ ।

તતો માં તત્ત્વતો જ્ઞાત્વા વિશતે તદનંતરમ્ ॥ ૧૬ ॥

જેવા જે હું, તેહને, બડતીયે'ન પથાર્ય,

ભણિ, ભણી એમ પઢિ, પામિ મુજને પાર્ય. ૫૫.

સર્વકર્માણ્યપિ સદા કુર્ષાણો મઞ્જપાશ્રય ।

મત્પ્રસાદાદવાપ્નોતિ શાશ્વતં પદમવ્યયમ્ ॥ ૧૬ ॥

કતાં નિત સૌ કર્મ પણ, જન એ મુજ આશીત,

મુજ પ્રસાદથી મેળવે, નિતપદ નાશ રહીત. ૫૬.

ચેતસા સર્વકર્માણિ માયૈ સંન્યસ્ય મત્પરઃ ।

બુદ્ધિયોગમુપાશ્રિય મશ્ચિત્તઃ સતતં ભવ ॥ ૧૭ ॥

અર્પિં મને સૌ કર્મ હું, મનથી, મત્પર સાર,

૧ બુદ્ધિયોગ આશીજ નિત, ૨ મત્તિયત થા નિરંધાર. ૫૭.

મશ્ચિત્તઃ સર્વદુર્ગાણિ મત્પ્રસાદાત્તરિણ્યસિ ।

અય ચેત્સમહંકારાન્ન શ્રોણ્યસિ વિનંક્ષ્યસિ ॥ ૧૮ ॥

મુજ પ્રસાદથી હું:પ સૌ, મત્તિયત થેજ તરીય,

પણ મને ન શુદ્ધિયતો, વિનાશને પામીય ૫૮.

યદહંકારમાશ્રિત્ય ન યોત્સ્ય ઇતિ મન્યસે ।

મિથ્યૈષ વ્યવસાયસ્તે પ્રકૃતિસ્ત્વાં નિયોક્ષ્યતિ ॥ ૧૯ ॥

નહિ લડું કદિ હમ ગર્વથી, જો તું મુનિશ ચાર,
એ નિશ્ચય મિથ્યા, તને, ૧ પ્રકૃતિ ૨ યોગ્ય, ધાર. ૫૯.

સ્વભાવજેન કૌંતેય નિવદ્ધઃ સ્વેન કર્મેણા ।

ક્ષત્તું નેચ્છસિ યન્મોહાત્કારિણ્યસ્યશોપિ તત્ ॥ ૬૦ ॥

સ્વાભાવિક નિજ કમંથી, ખાંધેલા તું, જેહ,

ન હોયે કરવા માહથી, કરિશ અવશ થે તેહ. ૬૦.

ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ।

ભ્રામયન્સર્વભૂતાનિ યંત્રારૂઢાનિ માયયા ॥ ૬૧ ॥

ઈશ્વર મોના હૃદયમાં, રહેયે કુંવી સૂત,

ભ્રામવતાં માયા વડે, ૨ યંત્રારૂઢ મો ભૂત. ૬૧.

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।

તત્પ્રસાદાત્પરાં શાંતિં સ્થાનં પ્રાપ્સ્યસિ શાશ્વતમ્ ॥ ૬૨ ॥

હર આશ્રય મો ભાવથી, તેનો કુર ય સતમ,

પામિશ તેનિ કૃપા વડે, નિતપદ સુખ ઉપમ. ૬૨.

इति ते ज्ञानमाख्यातं गुह्याद्गुह्यतरं मया ।

વિમૃશ્યૈતદશેષેણ યયેચ્છસિ તયા કુર ॥ ૬૩ ॥

હવું યુમથી યુમ મેં, જ્ઞાનજ ગુજને ઐમ,

અશેષ વિચારી તે, પછિ, હર તું ઇચ્છે જેમ. ૬૩.

સર્વગુહ્યતમં ભૂયઃ શૃણુ મે પરમં વચઃ ।

દૃષ્ટોહસિ મે દૃઢમિતિ તતો વક્ષ્યામિ તે હિતમ્ ॥૬૪॥

અર્થે યુધમાં યુધ કરિ, પરમ વચન મુજ શૂણ,
મુજ અતિ પ્રિય તું, તેયિ હું, કૌં તુજ હિત અર્જુન. ૬૪.

મન્મના ભવ મદ્ભક્તો મદ્વાજી માં નમસ્કુરુ ।

મામેવૈષ્યસિ સત્યં તે પ્રતિજ્ઞાને પ્રિયોહસિ મે ॥ ૬૫ ॥

નમ મુજને મુજ ભડત ધા, ૧ મદ્ભજિ ને મનિયત,
પામિશ ૨ મુજને સત્ય કૌં, છે પ્રિય મુજ અનિયત. ૬૫.

સર્વધર્માન્પરિત્યજ્ય મામેકં શરણં વ્રજ ।

અહં ત્વા સર્વપાપેભ્યો મોક્ષાયિષ્યામિ મા શુચઃ ॥ ૬૬ ॥

અર્થે ધર્મને મરિને, કર આશ્રય મુજ એક,
શીત્ય મ કર હું છોડવિશ, અર્થે પાપથી છેક. ૬૬.

ઇદં તે નાતપસ્કાય નાભક્તાય કદાચન ।

ન ચાશુશ્રૂષવે વાચ્યં ન ચ માં યોહમ્યસૂયતિ ॥ ૬૭ ॥

મુજ નિંદક, સેવા રહિત, અધર્મિ અભકત જોય,
હોયે તેને નહિ કદી, કહેવું આ કૌંતિય. ૬૭.

ય ઇદં પરમં ગુહ્યં મદ્ભક્તેષ્વભિધાસ્યાતિ ।

મર્તિ મયિ પરાં કૃત્વા મામેવૈષ્યસ્યસંશયઃ ॥ ૬૮ ॥

પરમ કહેશે મુજ ભડતને, પરમ શુભ આ, બેઠ,
કરિ મુજ ભડિત ૧ આસંશયી, પામે મુજને તેહ. ૬૮.

न च तस्मान्मनुष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः ।

ભવિતા નચ મે તસ્માદન્યઃ પ્રિયતરો ભુવિ ॥ ૬૯ ॥

મનુષ્યમાં તેથી અધિક, નયિ મુજ પ્રિય કરનાર,
૨ ભૂમાં તેથી અન્ય નયિ; મુજ અતિ પ્રિય થાનાર. ૬૯.

अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः ।

જ્ઞાનયજ્ઞેન તેનાદ્રમિષ્ટઃ સ્યામિતિ મે મતિઃ ॥ ૭૦ ॥

ધર્મવાદ આ આપણો, મનુષ્ય ભણશે બેઠ,
ઘાનયજ્ઞથી બધું છું, તેણે, મુજ મતિ મિહ. ૭૦.

श्रद्धावाननसूयश्च शृणुयादापि यो नरः ।

. સોડપિ મુક્તઃ શુભાંલોકાન્ પ્રાપ્નુયાત્પુણ્યકર્મણાં ॥ ૭૧ ॥

શુણે અનિદક નર કદી, થેને અક્ષા શુભ,
પ્રશ્નવાનના સોક શુભ, પામે થેતે શુભ. ૭૧.

कश्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ त्वयैकाग्र्येण चेतसा ।

કશ્ચિદજ્ઞામસંમોહઃ પ્રનષ્ટસ્તે ધનંજય ॥ ૭૨ ॥

શું તેં આ સ્થિર ચિત્તયિ, સાંભળિયું ન પદાર્થ,
શું અસાની મોહ તુજ, પામ્યો નાશન પાર્થ. ૭૨.

અર્જુન ઉવાચ ॥

નષ્ટો મોહઃ સ્મૃતિલઘ્વા ત્વત્પ્રસાદાન્મયાચ્યુત ।

સ્થિતોઽસ્મિ ગતસંદેહઃ કરિષ્યે વચ્ચમં તવ ॥ ૭૩ ॥

અર્જુન કહેછે.

હવે મોહ સ્મૃતિ મેળવિ, આપ પ્રસાદે ધણ,
નિઃસંદેહ હોવાનું હું, આપ વચ્ચન કરીશ. ૭૩.

સંજય ઉવાચ ॥

इत्यहं वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनः ।

संवादमिममश્રौषमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥ ७४ ॥

સંજય કહેછે.

મહા કૃષ્ણ ને પાર્થનો, રોમ હર્ષક અદ્ભૂત,
શ્રવણે મેંજ સંવાદ આ, એમ ૧ અંખિકા સૂત. ૭૪.

व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्ब्रह्ममहं परम् ।

योगं योगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतः स्वयम् ॥ ७५ ॥

૧૨મ શુદ્ધ આ માન મેં, વ્યાસ પ્રસાદે શ્રવણ,
યોગેશ્વર હરિથીજ, જે, સાક્ષાત્પોતે બણ્યુ. ૭૫.

राजन्तंसंमृत्य संस्मृत्य संवादमिममद्भुतम् ।

केशवार्जुनयोः पुण्यं वृण्वामि च मुहुर्मुहुः ॥ ७६ ॥

૧. અંખિકાના ૩૪ પૃતરાખૂ સંખ.

કૃણુ પાર્થનેા વાદ આ, અદ્ભુત પ્રુથગ્૩૧,
સંભારી સંભારિ હું, હર્ષું શરિ શરિ ૧ ભૂપ. ૭૬

તન્ન સંસ્મૃત્ય સંસ્મૃત્ય રૂપમલ્લદ્રુતં હરેઃ ।

વિસ્મયો મે મહાન્ રાજન્ હૃણ્યામિ ચ પુનઃપુનઃ॥૭૭॥

સંભારી તે રૂપ, અતિ, અદ્ભુત હરિનું, રાપ,
હર્ષું શરિ શરિ ને મને, વિસ્મય મોટો થાય. ૭૭.

યત્ર યોગેશ્વરઃ કૃણ્ણો યત્ર પાર્થો ધનુર્ધરઃ ।

તત્ર શ્રીવિજયો ભૂતિર્ધ્રુવા નીતિર્મતિર્મમ ॥ ૭૮ ॥

જ્યાં યોગેશ્વર કૃણુ ને, પાર્થ ધનુર્ધર જ્યાંય,
૨ વિજય ૩ ભૂતિ ૪ શ્રી નીતિ ૫ ધ્રુવ, મુજ મતિયે છે. (યાંય.

इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योग-
शास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे मोक्षसंन्यासोपदेशयोगो नाम
अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु शुभं भवतु ॥

| હરિગીત.

જે સૂચ ને વચ્ચો તણો, ચંત્રી વળી નીવાસિ, આ,
મહોમયી પૂરિ તણોજ ને, કુળમાંયતો યદુવંશિ, આ,
ગીતા તણી તેણેજ, આ, નર વાણિમાં કવિતા કરી,
વસુ ડોહાક ૬૫૫ંડ ૧બુ સંવતે, 'શ્રીઠીશ રાજયે' આદરી. ૧.

મંગા તથા યમુના તણો, જે સ્થાનમાં સંગમ ખને,
તેનેજ પદ "જી" યોજિને, તે નામથી લોકો મને,
કહેછે તથાપિ છુંજ તે, જે વિશ્વમાં વ્યાપી રહ્યો,
નહિ કેમ તે હું, ઐહ સુજ, સંશય મહા કદિ ના ગયો. ૨.

ભાષાંતર કર્તા.

શુદ્ધિપત્ર.

અસ્તાવના:—

પૃષ્ઠ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પંક્તિ.
૧	વડુછૂજ.	વડુછૂંજ.	૨
ગીતા:—			
૮	ઉભી.	ઊભી.	૮
,,	ઉભા.	ઊભા.	૨૦
૨૦	ઉઠ.	ઊઠ.	૧૬
૨૨	મંપત્તિ	મંપત્તો	૪
૩૮	દુરાસદ.	દુરાસદ.	૧૪
૪૪	માટે.	માટ.	૫
૪૬	છુટિય.	છૂટિય.	૬
૮૬	ભૂતયજ્ઞ.	ભૂતયજ્ઞ.	૧૪
,,	પિતૃને.	પિતૃને.	૧૩
૯૫	અમૃતોદભવ.	અમૃતોદ્ભવ.	૩
,,	પિતૃવિશે.	પિતૃવિશે.	૧૨
૯૮	કયો.	કયો.	૨
૧૦૨	મહાત્મની.	મહાત્મનિ.	૨
૧૦૩	જવલીતાગ્ની.	જવલીતાગ્નિ.	૧૨
૧૦૫	ભયંરક.	ભયંકર.	ટિપ્પણમાં.
૧૧૧	વપુરૂષેંજ.	વપુરૂષેંજ.	૩
,,	ચિત.	ચિત.	૯

૫૪.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ	પંક્તિ.
૧૧૩	અધિષ્ઠાતા.	અધિષ્ઠાતા.	ટિપ્પણમાં.
૧૧૭	શાય.	શાયે.	૧
„	ક્યૂં.	ક્યૂં.	૧૩
૧૧૯	ક્યું.	ક્યું.	૧૨
૧૨૪	ક્ષત્રિના.	ક્ષેત્રિના.	૬
„	સા.	સા.	૯
૧૨૮	નિર્મલતાયિ.	નિર્મલતાયી.	૯
૧૩૫	મણં.	મૂણં.	૪
„	અમદ.	અમૂદ.	૧૧
૧૪૧	પાય.	પાર્ય.	૬
„	નહિ.	નહી.	૧૩
„	શાય.	શૌચ.	૧૪
૧૪૨	પુરૂપાય.	પુરૂપાર્ય.	૧૨
૧૫૬	કર્તા.	કર્તા.	૧૨
૧૫૯	અનગ્ર.	અનમ્ર.	ટિપ્પણમાં.

